6
31 E
25

6
31. E
25

X
VI
15

T. 6. G. 51.

HISTORIA HVGONIS FALCANDI SICVLI DE rebus gestis in Siciliæ regno, iam primùm typis excusa, studio & beneficio Reuerendi D. Domini Matthæi Longogęi Suessionũ pontificis & regni Galliæ ab interiore ac penitiore consilio.

Huc accessit in librum præfatio, & historicæ lectionis Encomium per Geruasium Tornacæum Suessionensem.

PARISIIS

Apud Mathurinum Dupuys via Iacobea, sub insigni Hominis syluestris, & Frobenij.
M. D. L.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Diplomate regio cautum est, ne quis alius præter Mathurinum Dupuys hunc librum de rebus gestis in Siciliæ regno, ante quinquennium typis imprimat, nève distrahat eius iniussu. Quod qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione Regis æstimata mulctabitur, data apud Sanctum-Germanum in Laya, an. M. D L. V Calend. Aug.

AD REVEREND. D. DOMINUM Matthæum Sueſsion. Epiſcopum mecœnatem ſuum, in hiſtoriam ſequentẽ Gerualij Tornacæi Sueſsionenſis

PRAEFATIO.

QVæ ſua ætate in Siciliæ regno geſta partim ipſe hic auctor vidit, partim ab his audiuit qui rebus gerendis interfuerũt oculati & veriſsimi teſtes, & quæ retroactis aliquot annis, pauciſsimis collegit non minus ſyncere quàm eleganter deſcribit, eos quidem maxime viros narratione complexus, quorum gloria illuſtris literarum commendatione digna eſſe viſa eſt, & eas res geſtas ſolerti compendio ſic proſecutus, vt cũ orationis cõtextu leni & æquabili, ſermonis breuitatem coniungat. Cæterum perierat hoc tantum fructus ſimul cũ auctore, ſuperiorum temporum ſiue iucuria maxima, ſeu fato quodam infeliciſsimo, quo præclara multorũ monumẽta funditus fere intercidere contingit, veluti nunquam nata: aut ab oculis ſtudioſorum indigniſsime ſic eſſe remota, vt à tineis & blattis tantum attrectari valeant. Itaque non minus illi debent ita regeniti libri his qui ad lucem è tenebris ipſos aliquando vocant, quàm primis ſuis parentibus, quorũ de manibus & aſpectu ſublati vix dum nati re-

pente quasi vitã cum morte cõmutauit. Agnoscat igitur hic liber quantum tibi debeat optime mecœnas, qui tuo beneficio & faustissimo (vt opinor) auspicio nunc in lucem venit iterum, si quam tamẽ olim venisse in lucem existimari debet, tuo nomine gratiosus erit apud omnes, cum tota tibi ascribi debeat eius instauratio, & vt vere dicã παλιγγενεσία. Namqui congressus hominum prius non tam fugitabat quàm adire vetabatur, vt sui cõpiã facere bono publico nequiret, nunc tuo ductu & munere se liberaliter omnibus & alacriter impertit. Pulchrè igitur & humaniter admodum facis qui in vtilitatem publicam iuuãdam promouendamq; sic incumbis animo diligenti & sollicito: sic vitam sepultis restituis, vt mihi non vna quèrna corona dignus videare, tanquam ciuis alicuius iamiam perituri breuem vitam reipublicæ suæ cõseruans, hostiúmque manibus eripiens, sed mille palmis milleq; trophæis dignissimus esse, qui præstantis auctoris perpetuum toti posteritati fructũ & vsum modo vindices ab interitu. Neque enim in posterum nunc orbi redditus liber vnquam erit vlla temporum rerúmve iniuria periturus, sed omnes ætates omnésque omnium mortaliũ nationes tanto munere abs te cõseruato potientur. Itaque libẽter (atque vtinã pro meritis tuis tã magnifice possem quàm desydero) cõsiliũ illud tuũ cum summa in omnes literarũ studiosos beneuolẽtia probo & laudo, qui cũ præclarissimarũ

rerum ſtudio tenearis, nunquam tamen vtilitatẽ publicam ſtudiis tuis poſtponas, ſed te & omnia tua bono communi eſſe cõſecrata vbique doceas. Nam ſi licet altius paulo repetere, nihilq; inuidiæ laudi tuæ patitur in recenſendis laboribus & quotidianis ſtudiis, quid quæſo eſt maius, grauius, difficilius, quàm id in quo verſaris? vt in communi totius regni conſilio rebus maximis & ad rempub. ſpectantibus bonas horas impendas? in quo non poteſte non gerere prudentiſsime & grauiſsime: cũ velut per gradus eo peruenieris, non violatis vlla in re legibus, exemplo Romanorum, vt ſummo tandem magiſtratu in repub. te dignum redderes. Egiſti enim primum laborioſiſsime in ſenatu Pariſienſi, deinde in ſupplicum libellorum apud Aulã regiam magiſtratu, poſtremo verò ne tot virtutibus ſuum premium negari videretur, aſcitus es & in epiſcopen, & in candidiſsimum illum ordinem penitioris cõſilij, quod intra parietes regios agitatur. Sic ætatis tuæ totius curriculũ habuit, in quo ſe honeſtiſsime exerceret, & id iam quod vitæ ſupereſt, iuſtiſsimo dei munere in rempub. cũ ſumma laude & gloria collocatur. Quod qui putet fieri in paruis aut modicis laboribus, plane ſe nullius iudicij fateatur neceſſe eſt. quo fit vt nunc tuæ liberalitati gratulandum ſit nobis certatim, cum inter tot, & tam arduas occupationes, támque ſolida & alta ſtudia rerum grauiorum, ſic ad vtilitatem communem mentem tuam prouoces, & nos libris edendis ad hiſtoriæ cognitionem

extimules. Nam sceleratā istorum inuidiam quibus verbis proscindere oportet, qui nō sua, sed aliena monumēta in fraudem publicam apud se premunt & abscondunt? qui iam semel inuentas atque effossas ingenti cum labore opes iterum defodiunt, lucémque his rebus denegant, quæ nullam vim & vtilitatem vsquam proferunt, nisi frequenti assiduóque vsu splendorem comparaturę in manus hominum ventitant? A quibus quidem longe aliam rationem mihi videris iniisse, optime mecœnas, qui nō solum ingenij cultum & priuatum quoddam genus doctrinę è scriptis auctorum veterum decerpis, sed vitæ rerum & negociorum humanorum typum quendam & scopum eligens certissimum, omnem tuæ doctrinæ fructū in publicum bonum facis redundare. Quod exemplū si omnes cōsequi conentur, futurum est, vt quàm plurimarum rerum cognitionem habeamus, vnde præceptis liceat omnibus abundare, ad melius & beatius perpetuo viuendum. Id quod quidem nulla potius re contingere valeat quàm historiæ cognitione, quæ nos posterósque nostros iuuat exēplis saluberrimis, ad vitam probe instituēdam, & ad rectè formandos mores, vt alieno periculo sine vllo nostro simus cautiores & prudentiores, omnésq; flagrantius ad virtutē accendamur. Tantæ est enim vtilitatis historia, vt omnia illi cedere cogantur, de qua nihil hic attinet in genere dicere, cum sit omnibus compertum, historiam velut humanę vitæ speculum esse, lucémque veritatis aper

tissimam. Quamobrem ad institutum meum re-
uertor. Celsitudinis tuæ gratia (vt iam dixi) tandē
post tot annos quibus delituit hic liber, nunc in-
cipit communicari, cuius adeo prima facies despe
cta videbatur, cum in aceruo librorum tuorum
Lutetiæ repertus est, vt oculos statim videtis auer-
teret, manúmq; volentis attrectare corio suo, quo
amiciebatur omni ex parte carioso, lacero & cor-
roso videretur infectus, tanquam veneno præsen
tissimo, si quis vel summum digitulum illi admo
ueret. Ita nos latent plerunque opes splendidissi-
mæ, quas vel ignoramus, vel terræ sinus intra se
nobis occulit. Tu autē cum hic habeas locupletis-
simam omne genus librorum bibliothecam facile
neglectui habere antea potueras tam despicabilē,
vt videbatur, tinearum cibum. Nam dū toti iuris-
peritiæ scriptores euoluere, tōrque historicos,
geographos, & hagiographos cum poetis at-
que infinitis aliis ad amussim expenderes, vix vn-
quam vacabat operam in rem tam parum fron
te ipsa & externo cultu speciosam conuertere. At-
que hic tamen est, vt certo colligere possum, à
quopiam tuorum maiorum olim euolutus,
cum supra etiam cæteri generis atauos satis con-
stet omnes ad te vsque (velut per manus di-
sciplina & literarum cognitione toti vestræ fa-
miliæ & genti tradita) literas & artes ingenuas
semper coluisse. Itaque sit hic liber è vestra
familia: & à te merito velut hærede legitimo,

alteróque parente nunc renascatur. Atque interim dum abs te cum renasci omnes agnoscimus, expe damus etiam quo tempore scriptus esse videatur.

Tempus huius historiæ, & series seu comitum seu regum Siciliæ vsque ad Fridericum regem vltimum.

Historiam hanc à Rogerio comite Siciliæ, & Roberto Guiscardo duce Apuliæ exorditur hic auctor, quos Nicolao secundo pontifice vixisse legimus: vt satis constare inde valeat ab anno Domini circiter millesimo ducentesimo sexagesimo hæc auctorem scripsisse, sitque omnino annorum numerus, ex quo hæc quæ nobis supersunt reliquiæ hominis Siculi scriptæ esse possint, annorum fere trecentorum. Scribit autē Raphael Volaterranus in tertio suæ Geographiæ libro, Robertum Guiscardum expulisse Sicilia Sarracenos, qui anno domini nongentesimo decimoquarto, Apuliam, Calabriam, Neapolim, & Garganum montem occupauerant. Eum verò Robertum in Italiam primum ad quærendas nouas sedes venisse, vbi suorum exercitu, breui tempore omnem Apuliam colonis paucis & ignauis habitatam, as Siciliam, Græcis & Sarracenis expulsis, in suam potestatem redegit. Verum vt ab initio regni Siciliæ colligamus, primum Siciliam tenuerunt Syracusani: deinde Marco Marcello tertium consule subacta Romanis Sicilia in prouinciæ formam redacta est vsque ad Caroli magni tempora, quando

Annorum enim iam numerus est 1550.

partito

partito inter vtrũq; imperiũ orbe, Sicilia omnis cũ Calabria & Apulia Cõstãtinopolitano cessit imperio, vsq; ad Nicephorũ imperatorẽ. Cuius tẽpore Sarraceni Apuliã, Luceriã, & alia loca nõnulla occuparũt, anno Christi nõgẽtesimo decimo quarto: ac deinde variis excursionibus, Calabriã, Neapolin, & multa prẽterea loca penetrarũt. Sed rursus inde sunt expulsi, post cẽtum fere annos aduentu Tãcredi Normanni viri bello armisq; strenui, qui suis finibus egressus cum numerosa prole duodecim liberorũ venit in Italiã, tandẽq; adiutus aliquot Normannorũ milibus, qui ad expeditionẽ Hierosolymitanã eo se tẽpore accinxerãt, Siciliã, Apuliã, & Calabriã cepit, circa annum domini millesimũ & octauum. Mortuus autem posteros reliquit Siciliæ comites, quadraginta trium annorum spacio, felicitate maxima insulæ imperantes. Tancredo succesit filius Robertus, quem Calabriæ Apuliæque ducem declarauit Nicolaus pontifex Romanus, cui & censuarius est constitutus. Sed Apuliam per se; Siciliã vero per Rogerium fratrem rexit. Obiit autem circa annum Christi millesimum ducentesimum septuagesimum septimũ. Post Robertũ ducem, rerũ potitus est Rogerius: post quem mortuum Gulielmus primus successit, qui Constantinopolin profectus, vt imperatoris filiam vxorem impetraret, occasionem per absentiam dedit Rogerio fratris sui filio, vt regnũ Siciliæ inuaderet. Ita enim electus; & nuptiarum spe frustratus, apud principem Salernitanum, mœ

Tancred. Normãn., pauperrate pressus erat.

Robertus dux Siciliæ

Rogerius Gulielm. primus.

Rogerius rex.

rore animi confectus extremum diem obiit sine liberis. Sed Rogerii in eo regno, quod ita ambierat, varie iactatus Panhormi obiit, relicto filio Guilelmo secũdo successore, qui duodecim annos regnauit, mortuusq; heredem filium Guilelmum tertiũ cognomento Bonum reliquit, cuius regnum fuit viginti qninque annorum. Ei vero nullus erat filius qui succederet. Itaque proceres regẽ sibi creauere Tancredum eius patruũ, Rogerii ex pellice filiũ; Quod cum nõ satis æquo animo ferret Celestinus tertius Romanus pontifex, Henricũ AEnobarbi filiũ Friderici imperatoris, Siciliæ regem declarauit, ei Cõstãtiam Guilelmi secundi sororem deo consecratam in cœnobio Panhormitano, sed permissu & auctoritate pontificia à voto professioneque religionis liberatam tradẽs vxorem, vt vna cũ illa ius regni in matrimonium veniret, atque ita primò Siciliam, ac deinde Neapolin recepit Hẽricus. Tancredũ verò bello persecutus Neapoli obsessum interfecit, & vtrunque regnũ Friderico filio ex Cõstantia sublato reliquit: ac tandem res deducta est ad Manfredum Friderici secundi filium sceleratum hominem & nothum ex ancilla, ducẽ prius Tarentinũ, qui Siciliæ regno abdicatus est à pontifice Ro. euocato Carolo Andiũ duce, fratre regis Francorum diui Ludouici, cui regnum concessum est hac lege, vt pontifici quotannis quadraginta millia Numûm aureorum penderet. Traiectis igitur Alpibus, Manfredum tandem superatum interfecit Carolus. deinde & Conradi-

Guilelmus ii.

Guilelmus iii.

Tancred⁹ nothus.

Henricus filius Friderici.

Constantia Monacha Henrico nubit

Manfred⁹ nothus.

Carolus frater D. Ludouici.

Cõradin⁹.

num Friderici imperatoris nepotem post multa prælia cum toto exercitu etiam sustulit. atque ita superatis hostibus citra vltraque Pharum, regnũ Siciliæ sibi vendicauit. Verum Petrus Aragonensis pontificis suasu, Siciliam occupauit, in qua asserenda mortuus est Carolus Neapoli, superstite Carolo filio. Neque multo post ipse quoque Aragonensis ex vulnere periit, relictis Iacobo & Friderico liberis, Iacobus autem rex factus tandem Friderico fratri, Siciliæ regnum tradidit, in Aragoniã secessurus. Regnarũt post eos Ferdinãdus primus, Alfonsus, Ferdinandus illegitimus, Alfonsus secũdus, & Fridericus vltimus rex Siciliæ patruus Ferdinandi qui sine liberis obierat. Is Fridericus post annum sextum à Ludouici Gallorũ regis exercitu, in AEnariã proximam insulam pulsus, sponte sua in Galliam recepit, regis clementiam experturus. Prius tamen quàm regno pelleretur, Ludouicus Galliæ & Ferdinandus Hispaniæ rex iunctis copiis regnum consenserunt expugnare, ac partũ inter se diuidere. Verũ discordia in diuisione orta, Hispanus Ludouicum prorsus excluſit à portione, in hunc vsque diem Siciliæ & Neapolis regnũ sibi retinens. Hunc ordinem regum Siciliæ scripsimus, quem fieri planiorem existimamus hac tabula.

Petrus Aragonẽsis.

Iacobus Friderico Ferdinãdo Alfõsus i. Ferdinãdo illegitimo. Alfõsus ii. Fridericus AEnaria hodie Isola vocatur.

Genealogia regum Sicilie.

Tãcredus Normãn' { Rogerius comes / Robertus dux } Gulielm' primus Rogerius dux.

Rogeri' rex { Gulielmus secundus / Cõstãtia cuius maritus Hẽricus

Gulielmus tertius

Fridericus secũdus imperator. { Conradus / Henricus Conradinus / Manfredus Constãtia vxor Petri Aragonẽsis.

Petrus { Iacobus / Fridericus

1. Ferdinandus. 2. Alfonsus. 3. Ferdinandus illegitimus

4. Alfõsus. 5. Ferdinãdus. 6. Frideric' vltimus rex Sicilię

Cæterum commodius esse reor, ad historiam hominis Siculi nũc reuerti, qui sibi velut certis metis designatum præstituit curriculũ, in quo de rebus Siculis ex professo diligentius agitaret. Sit igitur hoc ex autore collectum argumentum.

Argumentum huius libri ex autore collectum.

Guiscardo curdicitur

Rogerius Sicilię comes ortus à Normãnis, frater Roberti ducis Apuliæ, Guiscardi Sarraceno-

rum lingua nuncupati, id est erronis, & quasi per terras vagi: rebus humanis excedens, filium Rogerium reliquit toti primum Siciliæ, & Calabriæ parti iure succedentem. Qui deinde morte Guliel mi cõsãguinei sui ducis Apuliæ Roberti successoris audita, trãsiit in Apuliam: ciuitatibusque vniuersis & principibus expugnatis ad suum cuncta redegit imperium. Assecutus itaq; ducatum Apuliæ, regem se quàm ducem maluit deinceps appellari, atque inde Siciliæ comitatus regni cognomẽ accepit. Valuit is Rogerius consilio, prudentia, & diligẽtia in negociis omnibus, futura iuxta ac præsentia caute & consulte disponens. Iuris obseruator, bellique ac pacis vices alternans, adeo vt suis temporibus regum vel principum neminem parem habuerit. præter cæteras gentes, Francos belli gloria omnibus anteponẽdos plurimum diligẽs, quos cumulatissimis beneficiis quotidie inuitabat. Post multos denique labores & pericula, pacemque regno suo comparatam, & post ingentes thesauros ad regni communitionem Pãhormi repositos, ocio & quieti deditus, fausta prole se felicem existimãs, Rogerio duci Apuliæ & Amphulso Capuæ principi, regni cõmunem solicitudinẽ & potestatem commisit. Ati llibreui mortui, dolore patrem ipsum incredibili, & regnum totum luctu maximo affecerunt, Gulielmo tantum corũ fratre superstite, quem vix pater ipso dignum principatu censuerat. Non multo post autẽ laboribus immensis, & vltra quàm bona corporis valetudo

Gulielmus primus.

Rogerius primus rex Siciliæ

permitteret, rebus venereis assuetus Rogerius, immatura senectute cõsumptus cessit in fata. Succes-
Gulielmus sit igitur Gulielmus qué viuens vel necessitate regni participem fecerat, sed qui tamen patris sui acta contemnens, curiæ statum bene prius institutum & sibi traditum, pessundari misere permisit. nam patris familiares, alios exilio, alios carcere cõdemnauit. Quamobrem stimulatus adeo efferata, insolentique amentia, Maioneni Barensem
Maio Barensis cancellarius & thalassiarchus. hominem vili & humili loco progenitum, patre scilicet olei vẽditore Bari genito, fecit cancellariũ. & vt vocat admiratum, quanquam perniciosissimum, callidissimũ, & libidinosissimum esse nulli ambigerent, totius regni curam & administrationem ei committens, nihil præterea cæteris nec credens, nec audiens, nisi quod Maionis linguæ plectro fallaci & blãdiloquo sibi insonaretur. polebat enim Maio facundia, mirusque erat artifex eloquentię. Solus ergo cum eo loquebatur exclusis cæteris, omnes propinquos & consanguineos habens suspectos, cum interim libido regnandi præcipitem & trãsuersum Maionem ageret vndique. qui post multas variasque à se clanculũ excitatas seditiones & factiones: omniáque delationibus apud regem turbata, per atrox odium, neque minorem inuidiam nullis non tentatis, ipsum denique regem perpetrando parricidio de regno deturbare cogitabat. Eôque tali via reseuasit, vt cum rex multos præter Maionem ad se

reciperet, vulgo crederetur mortuus, vnde grauissimæ ortę sunt seditiones, nusquam cessante Maione comites, nobilesque viros, qui prius in aula valuerant gratia, inclementer tractare, cùm alios effossis oculis, alios fustibus cæsos in teterrimos carceres iniiceret, plerunque cum serpentibus exitiosis vitam suam misere tracturos. Aliorum vero vxores & filias ipse insano similis cõstuprans & ad eiusmodi inopiam sæpe redigens, vt ingenuæ castisque moribus antea educatę venalem formã exponere passim cogerentur. Viros fortes & nobiles, à quibus aliquid metui posse videbatur, in exilium protrudebat, sese aduersus eorum inuidiam & vindictam instruens, collatis totius regni dignitatibus propinquis & affinibus suis, largitionibus nulla in re parcens, quo sibi quamplurimos obnoxios redderet: facilem se & humanum vbique affingens: ac honores denique ecclesiasticos, quibus libitum erat conferẽs, vt iam non cancellarii, sed regis præditus dignitate videretur. Sic certe regis excantata & infatuata mente, vt tametsi ille vehementer impia moliretur, nunquam tamen esset rex vllis de tali monstro delatoribus crediturus. Itaque tot sceleribus iam permultis odiosus, effecit tandem vt comites virique omnes nobiles qui rei indignitatem ferre amplius non poterant, in ipsius necem coniurarent. Vindex igitur tam atrocis & inhumani portenti extitit eius gener Matthæus Bonel-

lus, quẽ ſumma tamẽ diligẽtia velut filiũ educarat & promouerat. Cum enim ad necem regiam patrandam conatus eſſet Maio opera Hugonis Panhormitani archiepiſcopi abuti, tandem poſt amicitiam, quam cum illo ad id facinus audendum, conciliarat, in iuſtum odium commutatam, inſidiis appetitus, dum ex ædibus ipſius Panhormitani grauiſsimo morbo laborantis, noctis crepuſculo rediret, à Matthæo Bonello proſilientẽ ex inſidiis, quas illi redituro ſtruxerat, gladio diſtricto, terribili & repentino vno atque altero cæſus ictu lethali concidit, qua morte audita Gulielmus vehementer aſperatus eſt, & multo quidem vehemẽtius ipſa regina, tantúmque ſtatim odium, & tanta coniuratio omnium conflata eſt, vt de regis animo peſsime omnes ſenſerint, qui hanc cędem iuſtam eſſe & dignam ſibi perſuadere non poterat: adeoque iunctis ſtudiis in regem conſpiratum eſt, vt alii in inſulam deportandum clamitarent. alii aliò abſtrudendum. Neque prius cõquieſcere tragœdia ea valuit, quàm in palatio à domeſticis officiariis, & coniuratis, captus & in carcerem miſſus eſt. Quo in facto miſer tyrãnus (ſic enim vulgo dictitabatur) vltro ſe cum eiulatu aſſerebat cupere regno abdicare, vt nõ interficeretur. Eius autem filius adhuc nouẽnis puer, Rogerius, dux Apuliæ creatus per vrbem ductus, & rex, & dominus ſalutatus eſt. At vulgi inſtabilis murmur & ſtudium in varias ſtatim factiones diſtractum eſt. a[illegible]ua concurſum. Palatium obſeſſum. rex cum multis

Rogerius Gulielmi filius, puer.

multis interminationibus repetitus, ſuppliciũq; velut proditoribus, his qui eum concluſerant intentatũ. liberatus eſt igitur rex à coniuratis, neq; tamen prius quàm pacto conueniret, nihil ſe à turba grauius & atrocius regis cauſa perpeſsuros. illico enim rege reddito, in oppidũ Cacabũ transfugerunt ſalui & incolumes. Multa geſsit hic rex in Italia, maxime quidem in Calabria, & Apulia: lõgéque, & late bellis ſeditioſis agitatus eſt. Sed vbi ſedata tandẽ omnia vidit, nullis iam hoſtibus reliquis in Siciliam reuerſus, palatio ſeſe abdidit, voluptuoſo ocio & quieti vacaturus, interim dum regnum ab externis tumultibus reſpiraret. Denique fato proximus conuocatis curiæ magnatibus & archiepiſcopis Salernitano & Rhegino, vltima voluntate Gulielmum maiorem natu filium regni ſucceſſorem inſtituit. Henricum vero Capuæ principem, & Reginam Margaretam Hiſpanam natione, Regis Nauarrorum, vt colligo, filiam, regni & regis pueri gubernatricem, dum puer ætate regno ſuffecturus adoleſceret. Quibus ad eum modum rebus diſpoſitis, dyſenteria morboque diuturno diſſolutus interiit. Mortuus autem in palatio ſepultus eſt, donec proceribus euocatis qui, quæ ad nouum regem coronandum neceſſaria erant procurarent, more lugubri, conclamato funere, totius ciuitatis luctu maximo, de loco ſepulchri in id ſacellũ quod Siciliæ regũ Mauſolea continet, tranſlatus eſt. quãquam templum eſſe Panhormi ingẽs alii ſcribunt hiſtorici à Gu-

Mors Gulielmi.

Mauſolea regum Siciliæ.

therio archiepiſcopo Gulielmi regis affine dedicatum, opus ſpectabile, vbi Siciliæ reges ſepulti iaceãt, priuatorum autem nemo ibi ſepeliatur. Verum non ita diu ſuperſtes fuit Gulielmus, quẽ viuentem cum velut ſęuiſsimum tyrannum odiſſẽt, mortuum tamen defleuere. Dequo Syracuſanus epiſcopus electus Siciliæ, dictum Catonis de Põpeio pronunciabat, mortem eius ceu damni plenam deplorans.

Ciuis obit inquit multum maioribus impar
Noſſe modum iuris, ſed in hoc tamẽ vtilis æuo.

Igitur regina gubernatrix regni, cuius auũculus erat Rothomagenſis archiepiſcopus, mater vero neptis comitis Perticenſis, Stephanum Perticẽſem matris ſuę conſobrium ad ſe Panhormum euocauit, quem ſplendide & honorifice exceptum, cancellarium inſtituit, ac Panhormitanæ eccleſiæ paſtorem, duabus ſcilicet regni Siciliæ dignitatibus maximis eum exornans. Hic autem videre eſt magnas acerbiſsimasque conflictationes inter cancellarium & fratrem reginæ Hẽricum, qui priuſquã ex Hiſpania in Siciliam veniret, Rodericus appellabatur: inimicitias, inducias, bellum, & rurſum pacem, omniaque adeo varia, incerta & turbulenta vt nihil magis. Deinde præter varia bella admirabilem etiam regiæ aulæ varietatem, vt ſe proceres, comites, duces, honoris cauſa mutuo protrudãt ac loco deturbent. Sic enim rota eſt fortunæ illic celerrime agitata (quẽadmodum libri [illegible] teſtatus eſt de Sicilia) vt nuſquam maiori

mortalium discrimine lusisse videatur. Nec efficacius dici cogitarive quicquã potest, quo quis esse priuata sorte tenuique conditione contentus debeat, ne dum gradus ambit altiores in præcipitiũ ruat exitiosissimum. Plebs enim illic insurgit sæpius in reges, in comites, minis & insultibus omnia conturbando. Et velut in speculo contemplari valeas quicquid in aulis regum est quod ambitur, sic existimari debere quasi ventus sit liber & vagus, nunc flans, nunc reflans, quem nullus sibi perpetuo retinere & coercere possit. Quare vt semel finiã, plenius is videbit omnes seditiones & turbas tanquam in hydra renascentes, quem non piguerit historiam attẽtius legere. Quæ vero hactenus ad argumentum huius historiæ sum præfatus optime mecœnas, eo dixi copiosius, quòd multum facere ad cognitionem Siculæ historiæ maiorem & vberiorem visa fuerint. Vale. Lutetiæ Parisiorum. ann. M. D. L. VIII. Calend. Iunias.

De Siciliæ nomine.

Sicilia olim Trinacria ab eius forma dicta est, tribus promõtoriis in diuersa procurrẽs, deinde Sicania à Sicano duce, vel vt aliis placet, à Sicanis populis. Postremo ab Italis in eã vulgo profectis, qui & Siculi dicebãtur Sicilia est vocitata. Octoginta annis ante bellum Troianum scribit Philistus Siculum Itali filium ex Liguribus in Siciliam adpulsum insulę nomen attulisse.

De eius laude.

Iulius Solinus in polihystore scribit, quicquid Sicilia gignit siue soli siue hominis ingenio, proximum esse his quæ optima iudicantur. Et horreũ populi Romani à Cicerone vocatur, quod sæpe maximos Romanorũ pauerit exercit⁹, quæ & ob fertilitatem Cereri & Baccho fuit consecrata: in melle enim & frumento & croco fertilissima est, ac Italiæ fœcunditatem in aliis etiam superat. Olim Pœnorum Romanorumque victoriis alternãtibus fuit insignis. Vrbes eius septuaginta duas Plinij ætas numerauit. Hodie episcopatus hi ferũtur, dioceſibus quidem latissime patentes.

In Sicilia tres Archiepiscopi { Panhormitanus, Montis regalis, Messanensis.

Panhormitani tres suffrag. episcopi. { Agrigentinus, Mazarensis, Mistrettanus

Montis regalis duo. { Sancti Marci, Miletensis.

Messanensis duo. { Syracusanus, Catanensis.

Pontifex Ro. in eadem Sicilia habet duos episcopatus, Cephaludensem & Pacem.

Oppidorum Siciliæ meminerunt M. Cicero in actionibus in Verrem, T. Liuius, Salustius, Silius Italicus, Claudianus: & ex recentioribus Flauius Blondus: diligentissime verò libro sexto Raphael Volaterranus. Græcorũ Plutarchus, Polybius, Appianus, Diodorus, præter Geographos. Nulla est enim vel nobilitate insulæ, vel rerum gestarũ occasione celebrior reddita Græcis Latinisq; scriptoribus, denique Iustini liber quartus nihil aliud fere tractat, quàm Siciliæ descriptionem.

De Siculæ gentis vituperio ex hoc autore fal.

Hæc insula inquit, ne tyrannis quandoque careat, eam sibi circa regum filios consuetudinẽ vindicauit, vt morti meliores primũ obiiciat, eos sibi reges constituens per quos in ea perpetuæ possit

tyrannidis priuilegiũ conſeruari. Atque alibi, Subita cum fortuna vultum auertente, Siculis cognatum eſt conuerti vt malint tempori ſeruire quàm fidei. Aliquanto vero ante de Sicilia & Apulia. Licet vtráque gens infida, mobilis, pronaque ſit ad quodlibet facinus perpetrandum, Siculi tamẽ cautius diſsimulando celãt propoſitum, & quos oderunt blandis adulationibus demulcent, vt improuiſi lædant atrocius. Prius vero dixerat Apulos nouitatis ſtudioſos, timidos, proditores, incõſtãtes, magnáque leuitate amicitiam deſerentes. Quẽadmodum etiam de Meſſana vetuſta ciuitate Siciliæ, Hæc ciuitas inquit, ex conuenis, piratis, prædonibus adunata, omne fere hominum genus intra mœnia ſua concluſit, nullius expers ſceleris, nullum abhorrẽs flagitium, nihil eorũ quæ poſsit putans illicitum.

Celebriora loca Siciliæ quæ hic autor attingit.

Panhormum. Panhormum vel, us, vetuſtiſsima eſt ciuitas, loco amœno & fertiliſsimo poſita, muris ſepta perquam altis, vbi reges aureas coronas accipere conſueuerunt. Conſtat inſcriptione lapidum, qui ibi inueniuntur Nohæ tempore iam fuiſſe. In eius Tẽplo maximo reges Siciliæ ſepeliuntur & epiſcopi: priuatorum autem nemo, vt in argumento diximus. luſit hic autor eleganter & diligenter in eius deſcriptione.

Syracuſæ. Syracuſæ maximæ, pulcherrimæ, & opulentiſsimæ fuerũt, triplici muro ſeptæ: agris tritici & om

nis generis leguminum feraciſsimis, in quibus & armentorum ac pecudum copia maxima.

Agrigentū peruetuſta & opulenta ciuitas, olim à Carthaginēſibus euerſa, verū poſtea inſtaurata, Acragantē Græci appellant. Vide libro 6. Geographiam Volaterrani. Agrigentū

Catina ſiue Catana ἀπὸ τῆ κάτω καὶ ἄνω ob ignes Siciliæ: ſub radicibus mōtis AEthnę ſita eſt, diuæ Agathes templum cōtinēs, agro fertili vinoq; præſertim in tota Sicilia præſtātiſsimo. Tāta vero pāſcuorū ſagina, vt pecora ipſa pīguedine ſuffocētur niſi ſanguine interdū circa aures eliçito pluantur. Catina

Meſſana vetuſta ciuitas hodiç nemorib'abūdās, ſed tritico carēs, q̄ mōtibus & pelago claudatur.

Apud Meſſāneos in mororū foliis enutriti vermiculi ſericū faciūt, quo nō ſolū homines etiā viliſsimi conteguntur, ſed canum equorūq; ſtragula & dorſualia contexuntur. Auri, argenti, & porphyriti marmoris venas habent.

C. his addit & ſequentia.

AEthna mōs plenus eſt ſulphure, nutrimentis humidis generato, ex cuius hiatu flammę vomuntur impetu ventorū exagitatę, noctu quidē horrēdo ſpectaculo & interdiu lumine caliginoſo, quæ vt nullo frigore temperari poſſunt, ita nec frigus vllo modo diſſoluere. AEthnē mons.

Arethuſa fons in inſula Syracuſana, incredibili magnitudine, plenus piſcīū ſacrorū, quos ſine deorū ira nō eſt fas comeſſe in eū fabulātur poętę verſā Dianę comitē venatricē virginē. De eo fontę Seneca lib. de cōſolatione ad Martiam cap. xvij. ἀρέθουσα

Cyane

Cyanę fõs perennis & ingens, iuxta Syracusas, Proserpinæ sacer, in quẽ Nympha Sicula versa dicitur, vide Ouidiũ lib. 9. Metamorphose. Porro & Cãnamellæ meminit in præfationis calce.

Cãnamellæ autem, vnde fit saccarum, caudex est nodosus, spongiosa plenus materia, cortice tenui, dulci succo, qui fic exprimitur: Caudex totus frustatim minutim que conciditur, deinde torculari appressus succum reddit, qui in cacabũ mundissimum dimissus igni suppositó concoquitur, & expurgatur. Purgatus vero in figulinis vasis reconditur, vbi cum refrixerit, in saccarum laudatissimum coalescit. nascitur in agro Panhormitano.

De præcipuis regionibus hoc libro atatis.

Tres potissimum Italię regiones leges in hac historia, Siciliam, Calabriam, & Apuliam, Comitatus autem qui varii citantur in tota rei expositione fere sunt ex illis tribus, vel eis vicinioribus locis.

1. Sicilia Neapolis Partheno pe.

De Sicilia verò & hoc præter superiora dicam, Siciliæ reges Neapolitanos esse vocatos ab eorum regia, totiusq; regni principe ciuitate Neapoli: quæ vetusta & clarissima semper dicta est: olim Parthenope appellata, vt de illa scribit Titus Liuius. magnáque ex parte montuosa est, in qua sermonem plerique affectant Hispanicum.

2. Apulia.

Apulia inter cæteras vrbes continet præcipuas Brundusium & Tarentum, quæ tibi quoque occurrent

currẽt in hac hiſtoria. Apulorum autem craſsior & rudior eſt ſermo.

Calabria deſinit in oram Italiæ proximam Siciliæ: àqua Pharo, breui maris tractu, diſiungitur. Excellunt autem ea partes omnes Italiæ ſua vberta te, frumento omnis generis, vino, oleo, lana arborea & ouilla, equis bellatoribus, & ſaccaro, quod eſt mel ex cannis. Citatur & ſæpius ab hoc autore Terra laboris, vt & ab aliis Ager laborinus quòd ingens ſit labor in ea excolenda, cũ ſolũ habeat aridũ, atq; ideò cultu difficilius. Itaq; ſtipulam tantæ craſsitudinis facit, vt ea pro ligno vtantur incolæ: fuitq; olim regio illa magna Græcia appellata, ſic vt hodie in ea Græca lingua cũ Italica eſt permixta, corruptior tamẽ eſt ibi ſermo, quã vſquã locorũ. Habet inſigniores ciuitates Rhegiũ & Hydrũtum, quas etiam hic leges cum aliis nonnullis.

Calabria

Phar⁹ pro freto Sicilo catachreſticos

Terra laboris.

Magna Græcia.

LECTORI.

Nihil mireris Lector, voces aliquot paucas non ſolum ab hoc autore non reiectas, ſed nec ab aliis permultis etiam noſtri temporis: vt ſunt Cãcellarius, Comeſtabul⁹, Admiratus, Seneſchalcus, Capitaneus, Caſtellanus, Galea, Comitiſſa, Et in quibus (quemadmodũ Plautus ait) non atticiſſat ſed ſiciliſſat, vt Stratigotus, Gauarretus palatii. Sed hæc præfationis appendicula iam ſufficiat: nolui autem quicquam de genuino ſiue patriæ idiomate, ſiue autoris ipſius ſtylo, & phraſi eius temporis

immutare. Itaque reliqui ſuo ſæculo prorſus intacta quæ fortaſſe ętas noſtra diligentior, ne dicam morоſior, haud ferret. Nec reperi apud quenquã alium ſcriptorem de autoris vita & conditione: nec ex alio etiam codice licuit vel vnicam vocem cõferre, ſi quid non ſuccurrebat vel obſoleſcentibus erat extritum literis.

ENCOMIVM HISTORIAE per eundem, Geruaſium Tornacæũ Sueſsionenſem.

Si quis rogat potiſsimum, quodnam genus
Studii ſit expeditius,
Vt plurimis & ſeriis rebus ſemel
Ex Lectione cognitis
Fiat peritior, ſuo compendio
Maiore, nil dignum magis
Hac re putem, quàm quod bene & fideliter
Hiſtoria, theſauris quibuſcunque melior,
Seruat, recondit & docet.
Nam ſi quis eſt omnino ſcriptor, haud parum
Quem profuturum cenſeas.
Vnus profecto Hiſtoricus eſt, qui principes,
Qui ſplendidos reges facit
A morte iugi liberos: quiq́ue populos
Illuſtrat æterno ſtylo,

Exemplar exponens velut nepotibus
Ac liberis ſyncerius
Fœcundiuſque perdocendis, vt bonos
Mores bibant è fontibus
Vberrime ſcatentibus, conſiliaque
Diiudicent prudentia,
Et facta, vt euentus ab illis colligant.
Inſtructiores namque ſic
Fiunt ad omnia iuuenes, cum plus iuuet
Hiſtoria quàm ætas longior.
Quod qui velit nouiſſe plenius
Vim quæ ſit eius audiat.
Fecit ea Lucullum prius belli rudem
Nulli ſecundum gloria
Rerum gerendarum: & virilem fœminam
Ac imperantem, Zenobiam
Arabibus, Armeniiſque formidabilem
Fecit: ob id autem maxime
Quòd & legendo ſimilitudinem probe
Contraxerat præſtantiam
Virorum: & exemplis vacarat auidius
In ſe exprimendis, vt aliqua
Velut tabella ſe ſibi ipſa effinxerit.
Hiſtoria quippe memoriæ
Eſt vita: lumen veritatis, nuncia
Antiquitatis totius.
Quæ ſuperioribus quaſi annis fuerimus,
Sic nos videri cæteris
Efficit: & improbos abominans viros,

Zenobia, Palmyreorũ regina quã tamẽ bello cepit Aurelian⁹ Rom. imperator.

Proboſq; laudibus vehens,
Hortatur omnes ceu ſubacto aculeo.
Sed vt grauiſsima temporum
Eſt ipſa cuſtos: ita viciſsim temporis
Cuſtodia manet integra,
Cuius ſalus præſtantium rerum eſt ſalus.
Nam nullus Hercules foret
Cum tot laboribus: periſſetque veterum
Memoria, ſi prorſus nihil
Supereſſet è ſcriptis patrum: nec cogniti
Eſſent triumphi: premia
Virtutis eſſent nulla: cum ſcribentium
Fide premium virtus ſuum
Ferat, celebrata meritis encomiis.
Neque eſt enim qui neſciat
Eiuſmodi mercede virtutem peti
Pleriſque. Nam vel improbos
Quanquam nihil virtus mouet: tamen allicit
Dieſque noctesque ſtimulans
Ingens cupido gloriæ, qui degerent
In ſordidiſsimo ocio,
Ni pollicerentur ſibi non emori
Partam labore gloriam.
Quæ tamen & ipſa deperit, niſi ſuo
Hiſtoria ſeruet munere.
Itaque beatos Plinius eſſe prædicat
Quibus datum ſit facinora
Scribenda geſsiſſe, aut legenda ſcribere.
Et ipſe, quanquam æui ſui
Acce[illegible]atur doctiorum catalogo,

Optat tamen Taciti inferi
Scriptis, quòd auguretur immortalia
Quæ scribat historiographus.
Quem si licet videre quantum differat
A cæteris scriptoribus,
Age obsecro, nunc paululum mihi faue
Oculis & auribus tuis.
Quis maximis non prosequi audet laudibus
Sophiæ magistros arduæ?
Quis non & oratoris excellentiam?
Quis non poeticen datam
Diuinitus? quis denique & non πολυλογίαν
At non valebit philosophus
De moribus tractare quicquam in publicis
Domesticisve negociis,
Nil mutuans è copia multiplici
Scribentis historiam. lege
Libros Aristotelis, fere nullam licet
Præceptionem cernere
Non ductam ab historia, velut fonte vberi
Venaque perpetua. lege
Plinii libros physicos: nihil nisi hoc sonant.
Quare nec vsquam philosophus,
Qui non sit historicus, nec efficacius
Quis, quàm per exempla doceat.
Et certius qui tradat historico, reor
Non posse quempiam dari.
Historia nulli crimini patuit, neque
Vnquàm patrocinium vllius
Desyderauit: nec lacessita est probris.

Cum plurimi philosophiam
Nec publicis rebus, nec imperantibus
Asseruerint esse vtilem:
Plerique vero præter hæc, durissima
Oratione incesserint.
Sed ne quid in philosophiam nunc plus satis:
Silentio reliqua premo.
Vt nullus obtrectet, quasi cum talibus
Tam dira iurasse videar.
Diuturnius præconio historiæ nihil
Est, nec minus fuco illitum:
Vt inde colligere queas, qua parte sit
Rhetore colorato prior.
De quo mihi quæso liceat venia bona
Paucissimis hoc dicere.
Orator est persæpe ceu muliercula,
Quæ tingit os vulgo suum
Vt purpurisso fronte tota splendeat,
Et siquid est vitii insitum
Dissimulet: at historicus haud quaquam sibi
Fucata permittit loqui:
Itaque vides vt rhetore atque philosopho,
Sit melior historicus. Vide
Nunc ordine vt sit omnibus modis quoque
Omni poeta dignior.
Fides poetis abrogatur sæpius:
Vel tum quidem illis creditur,
Cum maxime sequũtur historici typum.
Poeta verò summus est
Qui etiam facillimè fidem quorum velit

Faciat, vt haud poëticum
Munus, ſed hiſtoricum magis tum iudices
Præſtare. Nam quod interim
Canit ſuo de munere, extra fabulam
Non eſſe ſentias, opus
Cum ſit aliud ſuffragium negocio
Ambire quo captet fidem.
Quid ergo pluribus neceſſe eſt hic agi?
Vincit poetas vt liquet.
Perpende iam porro quod ante diximus
Vt nec profectò ſit minor
His qui verendas orbe toto regulas,
Et iura ciuitatibus
Scribunt: quòd illos non minus quàm cæteros
Suffulciat, tanquam exhibens
Altiſsima è ſpecula videndum totius
Terræ marisque circulum.
Quò ſingulorum ex moribus quod non queunt
Breuitate vitæ diſcere,
Diſcant ab exemplaribus docentium
Scripto ſuo, diuerſa tot
Ingenia, mores, iura, ritus, dogmata,
Queis imperitis conſulant.
Potéſtne verò quis ſalubrius aliquid
Proferre, quo mortalibus
Proſit? Equidem non arbitror, ſed interim
Quid cæteras artes ei
Iam comparem? quarum docent quædam magis
Fallaciam componere
Qua veritatem ſubruas: quædam parum

Vel nil iuuant felicius
Tranquillius que vitam vt exigas: nocent
Aliæ, foris mel atticum
Præ se ferentes, conditumque absynthium,
Et pus merum tandem tibi
Magno malo rupturæ vbi non cogites.
Historia vero nec struit
Fallaciam, & felicius vitam regit:
Incommodat nulli viro:
Plusque vna prodest omnibus quàm quælibet
Ars & facultas altera.
Ac vt loquar paucis, fere sola est domi
Forisque, militiæ & togæ,
Quouis loco & quocunque tempore vtilis.
Quam qui semel neglexerit,
Et nosse non contenderit, merito puer
Infansque designabitur,
Amoliendus semper à Republica,
Ineptus, imprudens, iners.

ERRATA

In præfatione.

aa 4 lin. 5 Tuo 6. lin. 9 uentitent 7. lin. 17 euolueres 8. lin. 13 hæ quæ.

In historia

Pag. 11. lin. 17 deinepsque 22. ad marg. ignauie 44. lin. 26 parti 59 lin. 28 propositæ 61. lin. 9 archiepiscopus 62 lin. 17 conceptam 63 lin. 14 quàm 49 lin. 5 supereminentiam 53 lin. 9 uix. 94. lin. 12 quàm opp. 97 ad marg. Monomachia probare 121 ad Marg. imitatõr 127 lin. 28 induxisses 136 lin. 22 conquerruntur 152 lin. 9 præstolabatur.

HVGONIS FALCANDI IN SVAM DE REGNO SICILIAE HISTORIAM PRAEFATIO AD PETRVM PANHORMITANAE ECCLESIAE THESAVRARIVM.

De calamitate Siciliæ.

SAtuebam Petre charissime, post hyemis asperitatem clementioris aurę beneficio mitigatam, lętum aliquid ac jucundum scribere, quod tibi quasi quasdam renascentis veris primitias dedicarem. Sed audita morte regis Siciliæ, intelligens ac mecum reputans quantum hæc rerum mutatio calamitatis afferret: quantum illius regni quietissimu statum, vel hostilis incursus procella concuteret, vel grauis seditionum turbo subuerteret: repente cõsternatus animo cœpta deseruí, versaque in luctum cythara malui flebiles modos & lamentationum lugubre carmen ordiri: licet repurgati cœli blanda serenitas, & hortorum ac nemorum amœna facies importunam animo lętitiã ingerentes, ad aliud me conentur abstrahere, & flendi ac lamentandi propositum impedire. Quis enim lamentationi locus est, aut querelæ: aut quis intempestiue fluentibus non offendatur lachrymis, vbi iam annus pruinosę senectutis detersa canitie, gratę denuo iuuentutis pubescit in florem: & hyber-

Orditur deploratione Siciliæ, causam scilicet historiæ texendæ, audita morte Guilielmi secundi.

nis frigoribus succedens verna temperies, feriatas auium fauces ad intermissę suauitatem modulationis inuitat: verum quia difficile est in morte nutricis alumno persuaderi ne lugeat, nō possum fateor lachrymas continere, non possum desolationem Siciliæ, quę me gratissimo sinu susceptū benigne fouit, promouit, & extulit, vel prętereire silentio, vel siccis oculis memorare. Intueri mihi iam videor turbulentas Barbarorum acies, eo quo feruntur impetu irruētes, ciuitates opulētas, & loca diuturna pace florentia metu concutere, cæde vastare, rapinis atterere, & fœdare luxuria. Ingerit se mihi, & lachrymas à nolente fnturę speciem calamitatis extorquet. Occurrūt hinc ciues, aut resistē do gladiis ītercepti, aut se dedēdo misera seruitute depressi. Illinc virgines in ipsis parentū cōspectib', constuprate: matronę post varia & preciosa capitis, colli, ac pectoris ornamenta direpta, ludibrio habitę, & defixis in terra oculis inconsolabiliter deplorātes, venerabile fœdus cōiugii, fœdissimę gentis libidine violari. Nec enim aut rationis ordine regi, aut miseratione deflecti, aut religione terreri Teuthonica nouit insania: quā & ĩnatus furor exagitat, & rapacitas stimulat, & libido præcipitat. Hæc autem in Apulia viciniſque prouinciis geri, licet horrendum ac triste sit facinus, & multo cum mœrore deflendum, vtcunque tamē tolerabile putaretur si in Cisspharinis tantum partibus Barbarorum immanitas desęuiret. Quod si beatam illam insulam omnibus quidem regnis et

Siculū se innuit.

Ficta hypotypoſis pathetica cum topographica apoſtrophe.

præclaris dotibus & meritis amplioribus præferendam vis procellę ſequentis irrumpat, ſi iucundum ocium & quietem omni voluptatis genere gratiorem armorum fragor importunus extuberet, quis iam animo poterit imperare, ne dolendi modũ excedat? quis non totus in lachrymas defluat, cum iam apparêre cœperint vaſtitas vrbiũ, ciuium cędes, fœdata puluere ſenum reuerẽda canities, matronæ pro ſeritis, ſaccis indutæ: pueri puellæque Barbarę linguæ ſtridore perterriti, omnesq; omnino indigenę, de multa rerũ copia ad vltimã egeſtatẽ, de gaudio ad mœrorẽ, de gloria ad ignominiam, de ſummo felicitatis culmine ad extremæ miſerię diſpendia deuoluti? Atque vtinam Cõſtantia cũ rege Teuthonico Siciliæ fines ingreſſa, perſeuerandi conſtantiam non haberet, nec ei daretur copia Meſſanenſium agros aut AEthnæi mõtis confinia tranſeundi. His enim in locis aptiſſimè gens illa conſiſtat, vbi & cum crudelitate piraticą Teuthonum confligat atrocitas, & inter ambuſtos lapides & AEthnæ flagrantis incendia, gens dura & ſaxea ſæuientis iracundiæ flammis exæſtuet. Nam interiora Trinacriæ loca, eam maxime partem quã nobiliſſimę ciuitatis fulgor illuſtrat, quæ & toti regno ſingulari meruit priuilegio præminere, nefarium eſſet & monſtro ſimile vel Barbarorum ingreſſu pollui, vel irruentiũ terrore percelli, vel prædonum rapinis exponi, vel omnino peregrinarum legũm barbarie conturbari. Nunc mihi velim ediſſeras, ad quem intelligis

Hæc Cõſtantia Rogerii regis fuit filia, ſoror Gulielmi ſecundi primũ monachi Pãhormi, deinde reginа nupta Henrico.

Trinacriа à tribus ſuis promõtoriis Sicilia dicta, Peloro Pachyno, Lilybęo.

finem rem in tanto discrimine peruenturam, quó ve putas Siculos vsuros consilio? vtrúm ne regem sibi creandum existiment, & collectis viribus contra Barbaros dimicandum? an vero rei diffidentia & insueti laboris odio tempori seruientes, malint quálibet durũ seruitutis iugum suscipere, quàm famæ & dignitati suæ, & patriæ libertati consulere? Ego quidem hæc tacitus dubia mente pertractans, dum variis hinc inde rationibus distrahor, mecum ipse dissentio, nec satis liquet vtrum horũ eis consçam eligendum. Certe si regem sibi nõ dubiæ virtutis elegerint, nec à Christianis Sarraceni dissentiant: poterit rex creatus rebus licet quasi desperatis & fere perditis subuenire, & incursus hostium si prudenter egerit, propulsare. Si enim ampliorib⁹ stipendiis militum sibi fauorem conciliet, si collatis beneficiis animos plebis alliciat, si ciuitates oppidáque maritima diligẽter prẽmuniens, in Calabria quoque præsidia per congrua loca disponat, Siciliam Calabriámque tueri poterit, ne in ius & potestatem transeant Barbarorum. Nam in Apulis qui semper nouitate gaudentes, nouarũ rerum studiis aguntur, nihil arbitror spei aut fiduciæ reponendum: quos si coactis copiis ad pugnam iusseris expediri, ante fugere plerunque incipiunt, quàm signa bellica conferantur: si munitionibus seruandis præficias, alij quidem alios prodũt, & hostes ignorantibus aut resistentibus sociis introducunt. At verò quia difficile est Christianos in tanto rerũ turbine, sublato regis timo-

Promiscue in Sicilia degebant Christiani & sarraceni.

Calabriã Terram laboris fere vocabit tota historia dicitur & Lucania.

Apuli proditores, inconstãtes.

re, Sarracenos non opprimere, si Sarraceni multis illorum iniuriis fatigati, ab eis cœperint dissidere, & castella forte maritima, vel montanas munitiones occupauerint, vt hinc cum Teuthonicis summa sit virtute pugnandum, illinc Sarracenorum crebris insultibus occurrẽdum: quid putas acturi sunt Siculi inter has depressi angustias, & velut inter malleum & incudem multo cum discrimine cõstituti? hoc vtique agent quod poterunt, vt se Barbaris miserabili conditione dedentes, in eorum se conferant potestatem. O vtinam plebis ac procerum Christianorum & Sarracenorum vota conueniant, vt regem sibi concorditer eligentes, irruentes Barbaros totis viribus toto conamine, totísq; desideriis proturbare contendant. Hei miserę conditionis & damnatę sortis insula, quæ sic alumnos nutris & prouehis, vt cum in optatum robur excreuerint, prima ex te virium suarum experimenta capiant, & vberum tuorum pinguedine saginati, viscera tua recalcitrando discerpant. Sic olim plurimi tuo in sinu tuísq; in deliciis enutriti, multis te postmodum iniuriis, multis pręliis afflixerunt. Sic & Constantia primis à cunabulis in deliciarũ tuarũ affluentia diutius educata, tuísq; instituta doctrinis & morib⁹ informata, tandẽ opibus tuis Barbaros ditatura discessit: & nunc cum ingentibus copiis vicem improbam tibi repensura reuertitur, vt pulcherrimę nutricis ornatus violenter diripiat, & munditiam tuam qua regnis omnibus antecellis, barbarica fœditate cõ-

Vt quidam aiũt, quando vt volumus non licet.

Apostrophe ad Siciliam.

De Cõstãtia & Henrico vide præfationẽ nostrã.

Apostr. ad Messanam.

taminet. Age nunc Messana, ciuitas potens & multa ciuium nobilitate prepollēs, quo putas incolumitati tuę prospiciendum consilio, vt possis Barbarorum primos conatus elidere, & hostiles copias à Phari transitu prohibere? Expedit tibi mature deliberare quid agas. Nam quia transeuntibus in Siciliam prima post traiectū ratibus Pharum occurris, primos etiam pugnantium impet' sustinere, primáque bellorū auspicia cogeris experiri. Certe si ciuium tuorum virtutem & audaciā, senes tuos maturandis aptos consiliis, iuuenes rebus bellicis assuetos, murorum etiam ambitum densis turribus circunseptū inspicias, si vires tuas quibus sæpe Græcorum superbiam cōtriuisti, quibus Africam Hispaniámque depopulans, ingentē inde prędam & opima sępe spolia reuexisti diligenter attendas, multum hinc tibi roboris & fiduciæ, multū spei ac securitatis accrescet. Nihil tibi ergo formidinis, nihil terroris incutiat turbulentæ gentis barbaries, cuius si primos incursus fortiter resistendo sustineas, poteris durissimum de ceruice tua iugum excutere, & immortalem tibi gloriam nomēnque celebre propagare. Vę tibi Catinensium ciuitas, quæ aduersantem toties experta fortunam, nullis vnquam cladibus eius sęuitiam mitigare, aut compescere potuisti. Nam si veteres Annaliū reuoluimus historias, inueniemus te frequenter & pestilentibus exhaustam nebulis, & atroci bellorum clade consumptam, ignémque in te liquoties de cauernosis Aethnæ fornacibus

Apostr. ad Catinā ciuitatem.

in modum fluminis emanásse. Quòd si nostri tẽporis mala, & quæ ipsi vidimus, volumus recensere, nuper te vehemens terræ motus tanta concussit violentia, vt cunctis ruentibus ædificiis, haud facile numerabilem vtriusque sexus multitudinẽ lignorum ac lapidum moles oppresserit. Nunc autem vt vel sic fortunæ lentescat improbitas, post multa & varia calamitatum genera turpissime tãdẽ addiceris seruituti. Iam te Syracusana ciuitas, diuturnæ pacis pertedeat, iam si potes ad bellum tibi vires instaura, & ea qua florêre soles eloquentia, ciuium tuorum mentes erige, murorum ambitum propugnaculis densis attolle, & angustum illud spacium quod duobus portibus interiectum, insulæ tibi nomen inuidit, extructis turribus prẽmunire festina, si forte Barbarorum possis incursibus obuiam ire. Verum ad hoc tibi (pro dolor) vires non suppetunt, & cõnatus tuos tam inopia ciuium quã paucitas bellatorum elidunt. Seruire Barbaris iam cogetur antiqua illa Corinthiorum nobilitas, qui patriis olim relictis sedib⁹ in Siciliã transeuntes, & vrbi construendæ locum idoneum perquirentes, tandem in optima & pulcherrima parte Siciliæ inter inæquales portus mœnia tua loco tutissimo construxerunt. Quid tibi nunc prodest philosophorum quõdam floruisse doctrinis, & poëtarum ora vatifici fontis nectare proluisse? Quid iuuat Dionysij sibíque similium de cerui-ce tua iugum improbum excussisse? Satius quidẽ tibi esset ac tutius, Siculorum adhuc tyrannorum

Ad syracusanam vrbem, insulæ principem vt ait Solinus.

Mœnia syracusarum à corinthiis cõstructa.

Ad Arethusam fõtem in Insula vrbis syracusanę Alphæus fluuius Elidis Arcadiæ sub mari ſ Arethusam fontem desinit.

ſęuitiam pati, quã Barbaræ fœdęque gentis tyrannidem experiri. Vę tibi fons celebris & præclari nominis Arethusa, quæ ad hanc deuoluta es miseriam, vt quæ poëtarum ſolebas carmina modulari, nunc Teuthonicorũ ebrietatem mitiges, & eorũ seruias fœditati. Ideó ne ſolum natale fugiens & immenſa maris ſpacia lõgis tractibus ſubterlabẽs in ciuitate Syracuſana caput attollis, proximóq; mari influẽs Alphęum quem ante fugeras in maiori portu ſe tibi imiſcentem offendis? Longe melior Cyane conditio tua, quæ paulatim fluẽdo deficiens in eundem portum, vix modico ritio decurris, aquas tibi furtim occultéque ſubtrahens, ne cõ tactu barbarico polluaris. Quid autem futuram Agrigentinorum calamitatem defleam? quid imminentem Macarienſium cladem recenſeamus? Prætereo Cephaludi noua mœnia, miſera turpíq; ſeruitute damnanda. Taceo Pactenſium agros furentis populi rapinis expoſitos. Ad te mihi veniendum eſt vrbs famoſiſsima, totius regni Sicilię caput & gloria, quam etſi digne laudare non valeo, tacere tamẽ omnino non poſſum, tam accepti memor beneficij quã ſingularis gloriæ tuæ miraculo prouocatus. Quis enim tanto non ſuccumbat oneri, vel quem ingentis auſi aliquando non pœniteat, ſi Panhormum laudibus extollere, & eius gloriam verbis æquare contendat? Quia verò ſemel conceptum verbum intra pectoris claustra continere non poſſum, tentabo facultate qua valeo, pauca de laude ipſius breuiter ſuccinctéque per-

Agrigentũ peruetuſta ciuitas & opulenta.

Mazaræ vallis meſſibus armẽtíſque abundat.

Cephaloedum Plin. dicit hoc oppidum: hodie quoque præſul Cephalodenſis.

Pactenſis vnus eſt ex epiſcopatibus.

Panhormũ Siciliæ caput metropolis.

perſtringere, vt ex hoc ipſo appareat quanta ſit lamentatione deflenda, quæ tantis fuerit dotibus gloriosa. Hæc ergo ciuitas in plano ſita maris, ex vno latere crebris inſultibus fatigatur, cuius tamẽ fluctibus retundendis vetus palatium quod dicitur Matis caſtellum, muróſque multa turriũ denſitate munitos opponit. Alterius verò lateris partem oppoſitam Palatium nouum inſedit, mira ex quadris lapidibus diligentia, miro labore conſtructum, exterius quidem ſpacioſis murorum anfractibus circũcluſum, interius verò multo gemmarum auríque ſplendore conſpicuum: hinc habens turrim Piſanam theſaurorum cuſtodiæ deſtinatã: illinc turrim Græcam ei ciuitatis parti quæ Khemonia dicitur imminentem. Mediũ verò locum pars illa palatij quæ Ioharia nuncupatur, plurimũ habens decoris illuſtrat quã multiformis ornatus gloria prefulgentẽ, rex vbi ocio quietíque indulgere voluerit, familiarius frequentare conſueuit. Inde per reliquum ſpacium variæ ſunt circunquaque diſpoſitæ manſiones, matronis puelliſque & eunuchis, qui regi reginæque ſeruiunt ædificatæ. Sũt & alia ibidem palatiola multo quidem decore nitentia, vbi rex aut de ſtatú regni cum familiaribus ſuis ſecretius differit, aut de publicis & maioribus regni negocijs locuturus proceres introducit. Nec verò nobiles illas palatio adhærẽtes ſilẽtio prẽteriri cõuenit officinas, vbi in fila variis diſtincta coloribus ferum vellera tenuãtur, & ſibi inuicem multiplici texendi genere coaptantur. Hic

Panhormi ſitus & deſcriptio in loco amœno & fœcũdiſſimo quæ alluitur pelago Tyrrheno

enim videas amita, dimitáque, & trimita minori peritia sumptúque perfici: hinc hexamita vberioris materiæ copia condensari. Hic diarhodon igneo fulgore visum reuerberat. Hic diapisti color subuiridis intuentium oculis grato blanditur aspectu. Hic * exarentasmata circulorum varietatibus insignita, maiorem quidem artificum industriam & materiæ vbertatem desyderant, maiori nihilominus precio distrahenda. Multa quidem & alia videas ibi varij coloris ac diuersi generis ornamenta, in quibus & sericis aurũ intexitur, & multiformis picturæ varietas gẽmis interlucẽtibus illustratur. Margaritę quoque aut integræ cistulis aureis includuntur, aut perforatæ filo tenui cõnectuntur, & eleganti quadam dispositionis industria, picturati iubentur formam operis exhibere. Porro ex ea parte quæ vrbem respicit palatium ingressuris Capella regia primũ occurrit, sumptuosi operis pauimento contrata, parietes habens inferius quidem precioſi marmoris tabulis decoratos, superius autem de lapillulis quadris partim auratis, partim diuersicoloribus veteris ac noui testamenti depictam historiam continẽtes. Supremi verò fastigij tabulatum insignis elegantia cęlaturæ, & miranda picturæ varietas, passimque radiantis auri splendor exornant. Sic ergo dispositum, sic ornatum, sic omnimodæ voluptatis gratia delibutum palatium, tanquã caput reliquo corpori, sic toti supereminet ciuitati. Quæ

Vel forte exanthemata.

Sacellum regium de quo quid annotarimus i præfatione vide.

trina partitione distincta, tres in se particulares, vt ita dixerim, cõtinet ciuitates. Quarum quæ inter extremas media collocatur, nobiliori ædificiorũ structura præpollens, ingenti murorum altitudine ab vtraque dextra leuáque seiungitur, latitudinis parum habens, in longum verò spacio maiore porrecta: vt siquis duas æquales æqualium circulorum minores portiones ad chordam vnam cõiũgat. Hanc item tres viæ diuidunt principales, quæ totam eius longitudinẽ metiũtur. Harum media quæ Vicus marmoreus nuncupatur, & rebus occupatur venalibus, à parte superiori viæ coopertæ ad palatium Arabum, indéque ad inferiorem portam iuxta forum Sarracenorum directè protenditur. Alia quoque à turre Pisana per viam cooperta ad domum Archiepiscopi iuxta maiorem ecclesiam, mox ad portam sanctæ Agathes deinceps quæ per domos Maionis Admirati ad prædictũ forum Sarracenorum pertransit, ibidem viæ marmoreæ cõiungenda. Tertia sanè ab aula regia quæ palatio subest, per domum dicti Sarraceni ad ędes Syluestri comitis & capellam Georgij Admirati porrigitur, & inde ad propinquam vrbis portam obliquata deflectitur. At verò dextra pars ciuitatis à monasterio sancti Ioannis propè palatium in Khemonia constituti habens initium, muris vsque ad mare circunductis includitur. Pars autem sinistra ab ipsius item palatij confinio, ad castellum se maris extendens, ibidem finem sortitur, ingenti nihilominus murorum vallata, cir-

cùitu. Spacium quoq; quod inter mediam ciuitatẽ & portum extenditur, vbi duæ reliquę partes vrbis conueniunt, Amalfitanorum continet vicum, peregrinarum quidem mercium copia locupletẽ, in quo veſtes diuerſi coloris ac precij tã ſericę quã de Gallico contextę vellere, emptoribus exponuntur. Quis verò præclaræ huius vrbis miranda ędificia, quis fontium paſsim ebullientium ſuauiſsimam vbertatem, quis ſempervirentium arborum amœnitatem, aut aquæ ductus ciuium abundanter vſibus feruientes, ſatis mirari ſufficiat? Quis inclytę planitiei gloriam, quæ inter vrbis mœnia montęſque, quatuor fere milibus patet, laude congrua proſequatur? O beatam cunctiſque ſeculis prædicandam planitiem, quæ intra gremium ſuũ arborum fructuúmque genus omne cõcluſit: quę quicquid vſquam eſt deliciarum, ſola prætendit: quæ voluptariæ viſionis illecebris cunctos ſic allicit, vt cui ſemel eam videre contigerit, vix vnquã ab ea quibuſlibet poſsit blandimentis auelli. Illic enim inueris vineas tam fœcundi cęſpitis vbertatẽ quàm præclari germinis generoſitate gaudẽtes: Illic hortos aſpicias mirabili fructuum varietate laudandos, turręſque ad horturum cuſtodiam, & voluptatis opera præparatas: vbi & rótæ volubilis obſequio deſcendentibus, itémque aſcendentibus vrceolis puteos videas exhauriri, cuſternáſque adiacentes implori, & indę aquam per riuulos ad loca ſingula deriuari, vt irrigatis areolis vegetẽtur & creſcant citroli angusta breuitate contracti, &

cucumeres tractu longiore producti, melonésq; ad formam magis sphęricam accedẽtes, & cucurbitę per arũdines connexas latius euagãtes. Hinc si conuertas oculos ad diuersas arborum species, videbis mala punica vel acetosa, vel dulcia granis interius occultatis, exterius contra intemperiẽ aeris duro cortice pręmuniri. Citros quoque tripli ci substantię diuersitate distingui, cum cortex exterior colore simul & odore caliditatis pręferat argumentum: quod autem circa centrum est acetoso liquore frigiditatis præstet indicium: mediũ verò inter vtrunque temperatius comprobetur. Videas ibi & lumias acetositate sua condiendis cibis idoneas, & arengias acetoso nihilominus humore plenas interius, quæ magis pulchritudine sua visum oblectant, quàm ad illud vtiles videantur. Hæ quidem ab arbore sua etiam cum maturuerint, difficile cadunt, & nouis superueniẽtib⁹ veteres cedere dedignantur. Nã & tertij anni poma iam rubea, & secundi adhuc virentia, & præsentis anni flores in eadem possunt arbore pariter inueniri. Hæc autem arbor continue iuuentutis pollens insignibus, nec fit hyemis sterili senectute deformis, nec ingruente frigoris asperitate frondibus spoliatur, sed virentibus semper folijs veris tẽperiem repræsentat. Quid vero nuces amygdalę, aut ficuum diuersa genera, vel oliuas condiendis cibarijs, & lucernarum fouendis ignibus oleum ministrantes enumerem? Quid loquar siliquarũ vaginulas & fructum ignobilem insipida quadã

dulcedine ruſticorum ac puerorum gutturi blandientem? Mireris potius palmarum procera cacumina, dactylosque detonſę arbori ſummo vertice dependentes. Quod ſi in partem aliam viſum deflexeris, occurret tibi mirandarum ſeges harundinum, quæ Cannę mellis ab incolis nuncupantur, nomẽ hoc ab interioris ſucci dulcedine ſortiẽtes. Harum ſuccus diligenter & moderate decoctus in ſpeciẽ mellis traducitur. ſi vero perfectius excoctus fuerit, in ſaccari ſubſtantiam condenſatur. Communes autem fructus & qui penes nos habẽtur, his adiungere ſuperfluum exiſtimaui. Hęc igitur breuiter perſtingendo deſcripſi, vt ex paucis multa, ex paruis maiora, ſolliciti prudentia lectoris intelligat, ſimulque vt quẽadmodum dictum eſt, liquidum fiat quantis lamentationibus quantaque ſit opus copia lachrymarum, vt digne ciuitatis huius calamitas defleatur. Viuas diu Petre chariſsime diuque gaudeas, & de ſtatu regni tuoque, vicarias pro te literas mihi mittere non graueris.

Dactyliſũt caricæ ſiue fructus palmæ

Cãnamella vno verbo dicitur talis arundo, vnde ſaccarum elicitur.

De Tyrannide Siculorum.

Anthypophora præmuniés fidem historiæ à loco.

R Em nunc eam me scripturũ propono, quæ sui ipsius atrocitate satis abundéq; sufficeret, vel omnino fidẽ excludere, vel suspectã reddere veritatem: nisi certe in Sicilia nihil miraculi esset ea mõstra scelerum perpetrari, quæ potius tragœdorũ sint deflẽda boatibus, quã historicę veritatis ordine cõtexenda. nec enim alibi rotã fortuna torquet celerius, aut maiori mortalium ludit discrimine. Itaq; loci ipsius inhumanitas, eorũ quæ dicturus sum fidẽ faciet: eritque operę precium tam atroces quã repentinas rerũ cõ mutationes memoriæ tradere posterorum: vt qui fortunæ finibus alligati, suam ex rerum affluẽtia gloriã metiũtur, aliorũ casu moniti, beatos se desinãt prædicare: ne toties miseros rursus se clamitẽt, quoties aut à dignitatis gradu deciderint, aut opimi acerui quomodolibet fuerĩt imminuti. Ad id quoq; nihilominus operã sum daturus, vt pauci quorũ inter tot ac tanta pessimorũ flagitia memorabilis fides enituit, meritis nunquam possint laudibus defraudari, perpetuisq; in æuũ successibus virtutis gloria propagetur. Quę sicut præclaris ab initio factis virẽs, vt ita dixerim, enitescit, sic in posterum taciturnitate cõsenescẽs elabitur. Ita fit vt gloria quã ingẽti quisq; labore, summa industria, multisq; periculis sibi ipsę pepererit, in breui fauillatim decidẽs euanescat. Interest ergo niul torũ si qua fortiter acta sũt, ea posterorũ cognitio-

Historiæ vis & vtilitas.

dulcedine ruſticorum ac puerorum gutturi blandientem? Mireris potius palmarum procera cacumina, dactylosque detonſę arbori ſummo vertice dependentes. Quod ſi in partem aliam viſum deflexeris, occurret tibi mirandarum ſeges harundinum, quæ Cannę mellis ab incolis nuncupantur, nomẽ hoc ab interioris ſucci dulcedine ſortiẽtes. Harum ſuccus diligenter & moderate decoctus in ſpeciẽ mellis traducitur. ſi vero perfectius excoctus fuerit, in ſaccari ſubſtantiam condenſatur. Communes autem fructus & qui penes nos habẽtur, his adiungere ſuperfluum exiſtimaui. Hęc igitur breuiter perſtingendo deſcripſi, vt ex paucis multa, ex paruis maiora, ſolliciti prudentia lectoris intelligat, ſimulque vt quẽadmodum dictum eſt, liquidum fiat quantis lamentationibus quantaque ſit opus copia lachrymarum, vt digne ciuitatis huius calamitas defleatur. Viuas diu Petre chariſsime diuque gaudeas, & de ſtatu regni tuoque, vicarias pro te literas mihi mittere non graueris.

Dactyliſũt caricæ ſiue fructus palmæ

Cãnamella vno verbo dicitur talis arundo, vnde ſaccarum elicitur.

De Tyrannide Siculorum.

Em nunc eam me ſcripturū propono, quæ ſui ipſius atrocitate ſatis abundéq; ſufficeret, vel omnino fidē excludere, vel ſuſpectā reddere veritatem: niſi certe in Sicilia nihil miraculi eſſet ea mōſtra ſcelerum perpetrari, quæ potius tragœdorū ſint deflēda boatibus, quā hiſtoricę veritatis ordine cōtexenda. nec enim alibi rotā fortuna torquet celerius, aut maiori mortalium ludit diſcrimine. Itaq; loci ipſius inhumanitas, eorū quæ dicturus ſum fidē faciet: eritque operę precium tam atroces quā repentinas rerū cō mutationes memoriæ tradere poſterorum: vt qui fortunæ finibus alligati, ſuam ex rerum affluētia gloriā metiūtur, aliorū caſu moniti, beatos ſe deſināt prædicare: ne toties miſeros rurſus ſe clamitēt, quoties aut à dignitatis gradu deciderint, aut opimi acerui quomodolibet fuerīt imminuti. Ad id quoq; nihilominus operā ſum daturus, vt pauci quorū inter tot ac tanta peſsimorū flagitia memorabilis fides enituit, meritis nunquam poſsint laudibus defraudari, perpetuisq; in æuū ſucceſsibus virtutis gloria propagetur. Quę ſicut præclaris ab initio factis virēs, vt ita dixerim, eniteſcit, ſic inpoſterum taciturnitate cōſenceſcēs elabitur. Ita fit vt gloria quā ingēti quiſq; labore, ſumma induſtria, multisq; periculis ſibi ipſe pepererit, in breui fauillatim decidēs euaneſcat. Interest ergo multorū ſi qua fortiter acta ſūt, ea poſterorū cognitio-

Anthypophora præmuniēs fidem hiſtoriæ à loco.

Hiſtoriæ vis & vtilitas.

PRimum igitur satis cõstat quòd cũ Rogerius comes Siciliæ frater Roberti Guiscardi ducis Apuliæ rebꝰ excessisset humanis, Rogerius eius filius totam primũ Siciliam ac partẽ Calabriæ iure successionis obtinuit. Post modũ vero cõsanguinei sui Gulielmi ducis Apuliæ morte cognita transiens in Apuliam, postquã ãvniuersis ciuitatibus ac principibus qui ei resistendũ putauerant, expugnatis, ad suum cuncta redegit imperiũ: tandẽ ducatũ susscepit Apuliæ, minusq; ratus idoneum tantã ac tam late diffusam potẽtiam indignitate nominis coartari, rogẽ se maluit appellari quàm ducem, exindéque Siciliam regnũ esse constituit. Placet autẽ, nec à proposito quidẽ dissidet, de moribus eius pauca summatim perstringere, cum satis inciuile sit tanti viri mentione habita, virtutem eius silentio prẽterire. Inter alias ergo naturæ dotes, quibus ingentis spiritus virum ipsa ditauerat, proptissimus erat ingenio, nec vnquam adeo sibi diffidens, vt de qualibet re consultus, vel modicam responsioni moram inhecteret. Quoties tamen ad maiorum rerum examinationẽ ventũ erat, contracta curia non pudebat eũ singulorum prius opiniones audire, vt ex eis potiorem eligeret. Siquid autem ei super eodem negocio subtilius aut examinatius occurrebat, suam vltimus proferebat sententiam, ratione statim subiuncta cur hoc ei potissimum videretur. Cumq; vigilantissimus viri animus altiora semper appe-

Hũc Gulielmũ successisse Guiscardo colligere iure sanguinis. Is vero primus est Gulielmus.

Siciliæ comitatus in regnũ trans.sit.

Rogerius primus rex Siciliæ.

tens, nullum inertiæ ſegni ve ocio locum relinque ret, nihil tamẽ inconſulte aut ex prẽcipiti agere inſtituerat, ingentisque motus animi diſcretio temperabat adhibita: vt in conſultiſsimi regis operib⁹ nulla prorſus leuitas appareret: nec erat facile cognitu, vtrúm ne conſultius loqueretur, an ageret. Ingẽs illi ſtudiũ erat, & præſentia caute diſponere, & ex prẽſentibus futura ſollicite prẽmetiri: idque curabat vt nõ magis viribus quã prudẽtia & hoſtes cõtereret, & regnũ ſuum productis finib⁹ ampliaret. Tripolin nãque Barbariæ, Africã, Faxũ, Capſiã, aliasque plurimas Barbarorum ciuitates multis ſibi laboríb⁹ ac periculis ſubiugauit. Aliorũ quoq; regũ ac gẽtiũ cõſuetudines diligentiſsime fecit inquiri, vt quod in eis pulcherrimũ, aut vtile videbatur, ſibi tranſsumeret. Quoſcũque viros aut cõſiliis vtiles, aut bello claros compererat, cumulatis eos ad virtutẽ beneficijs inuitabat. Tranſalpinos maxime cũ ab Northmannis originẽ duceret, ſciretq; Francorũ gentẽ belli gloria cẽteris omnib⁹ anteferri, plurimũ diligendos elegerat, & propenſius honorandos. Poſtremo ſic iuſtitiæ rigorẽ, vt nouo regno perneceſſariũ, ſtuduit exercere: ſic pacis ac belli viciſsitudines alternare: vt nihil quod virtutẽ deceret omittens, neminem regũ aut principũ tẽporibus ſuis parem habuerit. Porro quod quidã pleraque eius opera tyrannidi dãt, eumque vocãt inhumanum, eo quòd multis pœnas grauiores & legibus incognitas irrogauerit, ego ſic exiſtimo, virũ vtique prudentẽ, & in omnibus circũſpectum in nouitate regni ex induſtria ſic egiſſe,

Tripolis alia Africana, alia Syriaca in Phœnice.

Francorũ gloria.

vt neque flagitiosi quilibet de scelerū sibi possent impunitate blādiri, neq; bene meritos nimia seueritas absterreret: quibus ita mitē se prębuit, ne tamē ex nimia māsuetudine locus supereſſet cōtemptui. Ac si fortè in quosdā durius animaduertisse visus est, quadā ad id necessitate cōpulsum intelligo. Nec enim aliter rebellis populi ferocitas cōteri, aut proditorū poterat audacia coerceri. Is vbi post multos labores ac pericula, pacē regno quoad viueret peperit incōcussam: ingētes etiā thesauros ad regni tuitionē posteritati cōsulēs præparauit, ac Pāhormi reposuit. Exindeiā ocio quietiq; deditus, faustaq; se prole felicē existimans, filiis suis, Rogerio duci Apuliæ, Amphulsoque Capuę principi, in quibus verisima paternę virtutis reddebatur effigies, regni sollicitudinē participandā crediderat. Qui postea nō sine dolore patris incredibili, totiusq; regni luctu maximo, fati debitum agnouere, superstite Gulielmo Tarēti prīcipe, quē vix pater eodē dignū principatu censuerat. Huic igitur, quādo iā alī⁹ null⁹ supererat, regiū diadema pater imposuit, regniq; fecit participē. Nec multo post, ipse tū imēsis attrit⁹ laborib⁹, tū vltra quā bona corporis exigeret valetudo, reb⁹ assuet⁹ venerijs īmatura senectute cōsūpt⁹ cessit in fata. Cui succedēs Guliel. ei⁹ fili⁹ quē adhuc viuens regē fecerat, palatiū ac thesauros obtinuit, regniq; curā suscepit. Eo tempore regnū Sicilię strenuis & pręclaris viris abundans cum terra mariq; plurimum posset, vicinis circumquaque gentibus terrorem

Pāhormū Siciliæ caput situ & opere munitissimū. Liberi Rogeri 3. Capua, insignis ciuitas Neapolis.

Mors Rogerij. Gulielmus rex Sicil. filius Rogerij.

incusserat, summaque pace ac tranquillitate maxima fruebatur. Verum breui temporis interiecto spacio, sic tranquillitas omnis elapsa repente disparuit, vt facile quidem ex hoc intelligas regnorum fortunam ac statum virtuti parere regnātiū, tantūque regni cuiuslibet gloriam ampliari posse non dubites, quantum in principe virtutis esse cognoueris. Gulielmus enim rex cum patriæ solum potestatis, non etiam virtutis hæres existeret, in tā tam est primum efferatus amentiam, vt optimi patris acta contemneret, suaque industria curię statū in melius reformatū pessum ire permitteret. Vnde & quos familiares patet habuerat, eos partim condemnauit exilio: partim carcerum concluſit angustiis. Maionem quoque Barensem humili ortum genere, qui cum primum in curia notarius extitisset, gradatim ad Cancellariatus peruenerat dignitatē, magnū Admiratū instituit: mōstrū vtique, quo nulla pestis immanior, nulla ad regni pernicie ac subuersionē poterat efficacior inueniri. Nā ingeniū illi prōptum erat ad omnia, facundia nō dispar ingenio, simulandi ac dissimulandi quæ vellet summa facilitas: prǫceps in libidinem animus, nobilium maxime matronarum ac virginū concubitus expetebat, & quas honestius viuentes audierat, earum vehementius pudicitiam attentabat. Dominandi quoque semel accensus desiderio, multa voluebat in animo, inultis mentem fatigabat consilijs, & continuis scelerum stimulis agebatur: sed æstuantis animi tem-

Gulielmi ignauia & peruersitas.

Maio Barēsis cācellarius & admiratus siue thalassiarchus.

pestatē vultus serenitate celabat. Huic igitur maxima collata dignitate, totiúsque regni cura & administratione commissa, in breui sic actum est, vt rex plenam verbis eius fidem adhibens, nihil alij cuipiam crederet, nihil prorsus ab alio vellet audire. Cęteros omnes excludēs, cum illo singulis diebus solus habebat colloquium, solus regni tractabat negocia, regíque animum quocunque libuerat inclinabat, cùm falsa pro veris ingerens, tū adulationibus illius rem ęgritatem demulcēs. Subit inde spes animum, efficere velle & conari quod mente conceperat, visáque temporis adesse opportunitas, vt maturet consilium: & quem regnandi libido præcipitem agit, moram omnem damnosam existimat. Nulla interim animo pax datur, nulla tranquillitas, omnia circuit, omnia præmeditur, omnia diligenter explorat, quo consilio, quibus artibus regnum obtineat. Multáque diu præcogitans, intelligit viros nobilissimos quibus adhuc regnum florebat Siciliæ, suum impedire propositum. Præ cæteris autem ei metum incutiūt Robertus comes Lorotelli, regis consobrinus: Symon comes Polycastrensis, Ebrardus comes Squillacēsis: quorum illi virtus haud dubia erat, sciebátque fidem eorū nulla fraude, nullis vnquam pręmiis corrumpendam: nec si supererent incolumes, sperabat rem posse procedere. Visum ergo primum aliquid ad eorum machinari perniciem, in cóque sceleris sui primitias prælibare. Placuit etiam, & ad id totis viribus nitebatur, vt Hugonem archiepi-

Comes Lorotelli, Polycastrensis, Squillacēsis.

Hugo Pánormitanus Archiepiſcopus

ſcopum qui tunc Panhormitanæ præerat eccleſiæ, ſocium ac participem eius haberet conſilij: cuius fretus auxilio ad id quod ſperauerat maturius peruenire. Sciebat enim illum prudentem, prouidum, ſummæque virum eſſe induſtriæ, & ad quaſlibet machinationes aptiſsimum. cæterum elati quidem erat animi, gloriæ cupidus, libidiníque deſeruiẽs. Huius primum Admiratus pedetentim pertentat animum, dehinc confidentius mentem aperit, propoſiti partem exponit, regnandi tamen diſsimulat voluntatem. Nec difficile perſuadet, vt amoto rege inutili, ipſi tutelę munus ſubeant, regnum pueris conſeruantes incolume, dum pubertatis annos impleuerint. In hoc ambo conſentiunt vt regem deponant, cætera Maio reticet, ne facti ſocium atrocitate deterreat, ſperans ſi tutor poſsit fieri puerorum, nullius ſe deçtero ad obtinendũ regnum indigere conſilio. Dictum eſt præterea, quod ij iuxta conſuetudinem Siculorum fraternę fœdus ſocietatis contraxerint, ſeſeque inuicem iureiurando aſtrinxerint, vt alter alterũ modis omnibus promoueret, & tam in proſperis, quàm in aduerſis vnius eſſent animi, vnius voluntatis atque conſilij: quiſquis alterum læderet, amborum incurreret offenſam. Hac inita ſocietate, præfatus Archiepiſcopus inſtinctu & cõſilio Maionis in familiaritatem regis admittitur, vt quicquid Admiratus regi ſuggereret, ſocij teſtimonio cõfirmaret. Dum hęc inter eos Panhormi verſantur conſilia, rex Pharum tranſire inſtituit, ac primo Meſſanã,

Siculorum fœdus.

dehinc paucis post dieb' Salernum proficiscitur. Cumque ex diuersis Apuliæ & Terræ laboris partibus ad videndum regem proceres multi concurrerent, Robertus comes Lorotelli eadem ratione persuasus Salernum iter ingreditur. Cuius aduentu precognito, sic erga comitem Maionis astutia regis animum immutauit, vt neque loquendi cũ rege copiam impetraret, eóque non viso tristis iratúsque discederet. Ibi rex aliquanti temporis interuallo consumpto, paucísque nec dignis memoria gestis negociis, Panhormum rediens, deinceps ac si humanos horreret aspectus, inaccessibilem se præbuit: nisi quod Admirato singulis diebus, Archiepiscopo plerũque sui copiam faciebat, audiés ab eis regni sui negocia non qualia erant, sed qualia ipsi proposito suo conformabant. Sub id temporis Anscotinus Cancellarius, & comes Symon cum magno exercitu in Apulia erant, vt Alamannorum imperatori, cuius aduentum fama prædixerat, obuiarent, simul & ne quid ibi turbinis accideret prouidentes. Omnia enim iam timoris ac suspicionis plena erant, nec satis liquebat qui Regis, quive Admirati essent: ita in incerto ambiguóque res erat. Nam Admiratus per totum regnum oppositi sui multos iam habebat participes & fautores: eiusq; nomẽ haud aliter q̃ regis ipsius ab oĩbus timebat. Eoq; ipso spe subnixa regnãdi cupiditas, acriores viro stimulos ĩgerebat. Scribit itaq; cãcellario vti Robertũ comitẽ Lorotelli tãq̃ ad audiẽdũ regis ĩpiũ, Capuã euocet: idq; modis oĩbus agat, vt

Gulielmus rex excludit amicos

Anscotinus, Cancellarius.

Symon Polycastrensis, Comestabulus.

Insidiæ in comitem Lorotelli consobrinũ regis.

eundem captum sub fida custodia Panhormum trãsmittat. Vt enim rex idem vellet, multis persuasionibus effecerat, asserens quòd ipse comes ad regni subreptionem plurimum aspiraret, ipsúmque regnum ad se iure diceret pertinere: eo quòd Rogerius rex auunculus eius in quodam testamento suo præcepisse diceretur, vt siquidẽ Guilielmus eius filius inutilis, aut parùm idoneus videretur, Robertum comitem, cuius virtus haud dubia erat, regno præficerent. Comes ergo acceptis literis Cancellarij, cognitóque penamicos quid fraudis intẽderet, aduertit omnimodis sibi expedire consilium, vt ubique regis imperio contumaciter obloqui videretur, & propositos sibi laqueos euitaret, Itaque cum quingentis fere militibus optimè armis instructis Capuam veniens, extra vrbẽ in plano figit tentoria. Cancellarius vbi hunc venisse cõperit, illico denunciat ei, vt omissis militibus suis ipse cum paucis in vrbem veniat, velle se cum eo secretò loqui, & regis aperire mandatum. Ad id Comes, se vrbem non ingressurum asserit, siquidẽ Cancellarius exeat, paratum audire quicquid ex parte regia sibi præceperit. At ille contra spem suã Comitem dolos intelligens præsensisse, egressus est ad eum, dicens voluntatem regis hanc esse, vt vniuersos milites suos prout feudum suum exigebat, Boamundo comiti assignaret. Quod quidẽ molestissimè Comes tulit, respondítque indignũ & contra consuetudinem esse, vt milites sui ducẽ alium sortirentur: ac si ipse proditor, aut bello vi-

deretur

deretur inutilis. Cumque instaret Cancellarius, persuadens vt regiæ satisfaceret voluntati, adiecit comes, aut non sani capitis, aut proditoris istud esse mãdatum. Ideóque se nullatenus id facturum. Sic inani spe delusus Cãcellarius Capuam rediit, Comes in Aprutium iter conuertit. Nec multo post in exercitu inter milites Cancellarij & Comitis Symonis orta seditio eousque processit, vt in dominos quoque militum iniuria redundaret, multáque hinc inde verba minęque discurrerent. Quod vtrum industria Cancellarij factum sit, casu ve contigerit, parum constat. Verisimile tamen est Maionis intercessisse mandatum, ipsúmque cancellarium in optimo comite non videntem quid crimini daret, in excitanda lite id habuisse consilij, vt inde maledicendi causam eliceret. Nã & super hoc literis curiæ destinatis, rem non tam verè quã hostiliter expressit, & maiori Comitem quàm res exigeret criminatione pulsauit: dicens eum in exercitu crebras suscitare discordias, milites suos ad seditionem hortari; comitem etiã Robertum eius indicio propositas insidias effugisse, nuncios inter eos discurrere, nescio quid eos fouere proposíti, satis periculosè deinceps ei creditum iri exercitũ. Hæc & huiusmodi plurima regi magnus Admiratus suggerens à Cancellario sibi transmissa, subiunxit, fidem pleniſsimam eisdem literis adhibendam: Nam se quoque dudum audisse quòd Robertus comes cũ pleriſque aliis contra regẽ cõspirauerat, comitémque Symonẽ eius

Seditio inter Cancellarii & Polycastrẽſis milites.

ipsius factionis esse participem, quod claris nunc apparebat indiciis. Inde maturandum censet, vt emergentis mali periculum euitetur: sero carnem putridam resecari, cũ vicinas partes corruperit. Id eo facilius regi persuasum, quod propinquos oẽs consanguineósque habebat suspectos. Comes igitur literis regiis citatur ad cũriam, aliúsque in eius locum Comestabulus subrogatur. Sed eidem venienti neque suam purgare licuit innocẽtiam, nec obiectis ordine iudiciario respõdere. Statim enim non sine multa Maionis inuidia, captus & in carcerẽ est retrusus. His eo modo gestis, ita rex deinde suam omnibus auulsit præsentiam, vt per multũ temporis spacium excepto Maione admirato, & Hugone archiepiscopo nulli penitus apparẽret. Quæ res argumento fuit, vt à plerisque mortuus putaretur. Erant qui venenum ei ab Admirato dicerent propinatum: nec erat difficile creditu, cum id eum machinari dudum audissent. Multi quoq; cum ex diuersis Apuliæ partibus venissent ad curiam, videndíque regem prout consueuerant, eis copia negaretur, certissimos de morte eius rumores per totam Apuliam detulerunt, nihil hęsitandum super hoc quod fama prædixerat, asserentes. Tunc Apulorum inconstantissima gens, libertatem adipisci frustra desiderans, quam nec adeprã quidem retinere sufficeret, vt quæ nec bello multum valeat, nec in pace possit esse tranquilla, capessit arma, societates contrahit, castellis muniendis operãdat. Alij quia iã diuturnę pacis pertesum

Alius Comestabulus vincto Polycastri ẽsi.

Rex mortuus creditur, vnde factiones ortæ.

erat, ſola raptantur inconſtantia. Alios prędæ ſpes trahit ad bellum: plerique ea ratione concitantur ad arma, quòd regis mortem cenſeant vindicandam. Multi tamen Admirati cauſam armis tuendam ſuſcipiunt. Sic vbique re turbata tumultûque exorto, dubiis euentibus hinc inde ſæpe confligitur. Comes Lorotelli pleraſque maritimas occupat ciuitates. Imperator etiam Græcorum à Comite rogatus auxilium, ſpéque ductus recuperandi Apuliam, nobiliſsimos ac præpotentes viros cum maxima pecunia mittit Brunduſium. In Terraverò laboris non minori turbine cuncta cerneres agitari, alióſque ab rege deficere, alios ſtare cum rege. Robertus Surrentinus à Capuanis ſuſcipitur, & hæreditario ad ſe iure pertinentem occupat Capuæ principatum. Hæc vbi Panhormi cognita ſunt, inopinata res Admirati pauliſper animum conturbauit, non tamen vſque adeo vt vultum quoque ſufficeret immutare. Nam in maximis quoque periculis ex induſtria dignitatem oris integram conſeruabat: ne ſi quoties timendum erat, vultus id fateretur indicio, hoſtibus quidem ſpem ingerens, ſuis nihilominus metum incuteret. Quod ergo ratus eſt optimum in tanta perturbatione conſilium, eos qui nondum rebellauerãt, literis regijs ſuiſque crebrius exhortatur, vti virtutis ſuæ memores cum proditoribus audacter dimicent, habitámque de ſe hactenus opinionem ratam faciant, me-

Maionis vultus immutabilis

minerint virtuti præmia, laudémq; proponi. Cõtra verò pœnas, & perpetuæ notam infamiæ proditoribus irrogari. Ipſe interim Panhormi quoſcũque poteſt ſibi conciliat, propoſitum ſuum eis de morte regis aperit cenſétq; hoc maturius peragẽdum, timens ne ſi forte rex id eum ſceleris machinari perpenderit, crimine ſibi maieſtatis obiecto, capitali ſupplicio addicatur. Erat tunc Panhormi Gaufredus comes Mõtis Caueoſi, vir vtique ſummæ liberalitatis, armis eximius, admodúmque cõſulti pectoris: ſed mobilis erat ingenij, fidei vacillantis, nouitatẽs rerum ſemper exoptans. Huius opẽ Admiratus plurimũ ſibi fore putans neceſſariam, ita cõmodiſsime ſibi eũ allici poſſe perſpicit, ſi prius odium ei regis incutiat. Habebat autẽ ipſe Comes oppida quædã in Sicilia, Nothũ, Sclafanũ, Calataniſſetũ. Sed Nothũ cæteris ſpecialius diligebat. Nam idem caſtellũ tũ virorũ frequẽtia, tum natura loci munitiſsimum erat, & defenſioni locum præbebat aptiſsimũ. Primũ ergo regi Maio perſuadet, vt hanc ſibi munitionem accipiat, dicẽs nõ ſine periculo eam à Comite poſsideri. Dehinc vbi comitem ex amiſsione oppidi ſatis comperit indignatum, ſecretò eum ad ſe præcipit accerſiri: iurat vltra quàm credi facile ſit, hac de re ſe dolere: regíque cùm hoc præciperet, plurimum reſtitiſſe, ſed tantam hominis eſſe temeritatem, tantam inſaniam, vt neque cuiuſpiam conſilium iam admittat, nec ab eo quod ſemel dixerit, qualibet poſsit perſuaſione deflecti. Quódque indignius

Comes mõtis Caueoſi.

Maio ſerit odia.

est, Salomonem etiam parum scisse cõmemorans, ipse cum sit mortalium stolidissimus, sibi soli prudentiam, sibi virtutem asscribat. Præterea tyrannũ hunc verius quàm regem, nescio quid sceleris in animo gerere, facile ex verbis eius posse conijci, si diutius regnauerit breui futurum, vt virorum nobilium paucos supersse cõtingat, qui nõ aut supplicijs destinentur, aut carceri. Nec immerito, inquit, deteriora nobis contingerent: nam siquidem viri & non fœminis molliores essemus, si ratione vtentes, & non brutorum similes animantiũ, huius tantæ pestis exitio dudum querelas eiusmodi sopissemus. Sed fortè ad interitũ fata nos trahũt, & imminentis mali necessitas cæcitatẽ nobis inducit. Certe fatum hoc temeritas nostra est, quæ iam ad extrema nos periculorum adduxit. Tunc comes quid hæc sibi vellet oratio satis intelligens, subiungit in hac omnes opinione versari, quòd absque ipsius Admirati consilio nihil omnino rex gereret, ideóque huius rei culpam penes eum esse qui regis insanias & tyrannidem publicare deberet: nec alienam in se criminationem trãsfundere, sed ad omnium vindictam singulos exhortari. Facile ei omnes obsequi, si voluntatem eius cognouerint: sese quoque ad primum eius imperium sanguinem regis hausturũ. Ad hæc Admiratus Comitis laudare prudentiam, virtutem ad cælũ tollere, ipsumq; cœpit amplecti, referens ei quod Archiepiscopus alijq; quamplures in id cõsenserint, vt interfecto rege, ipsum admiratum ei substituãt.

Admiratus callide regnum ambit.

Inde magis tentandi gratia, quàm ex animo subiungit, indignũ se esse qui tanto regno præesse debeat: sanius sibi videri consilium, vt regis filius patri succedat. Sed & quo id animo dixisset comitẽ Gaufredum non latuit, respondítque hoc se nunquam passurum. Nã de semine tyranni nihil vnquam nisi tyrannicum procreari, impióque patre genitos paternę quoque futuros impietatis hæredes. Hoc vnum se laudare, hoc velle, vt Admirato regia dignitas conferatur. Subinferente illo sic futurum, siquidẽ ipsi placuerit, Comes ei suũ ad hoc spondet auxilium: & vt nutantem adhuc animum certiorem efficiat, illi se iureiurando astringit. Exinde iam Admiratus perpetrãdo sceleri locum ac tempus quærebat idoneum, existimãs comitem Gaufredum sibi per omnia fore subsidio. Comiti verò longe alia mens erat, aliúdque volue bat in animo. Iam enim plurimos Barensium qui tunc Panhormi morabantur, ipse sibi iurare fecerat: erantque cum eo Symon Sangrensis, & Rogerius filius Richardi, pluresque alij nobiles & factiosi milites, per quælibet eum pericula secuturi, quibus indignũ, turpe, miserũq; videbatur, vt cuius pater oleum Bari vendere cõsueuerat (sic enim dicebatur) eũ regnare permitterẽt. Sed neque displicebat eis regem interfici ob tyrannidẽ quam in viros nobiles exercebat. Erat autem hoc eorum cõsilium, vt quũ primum regẽ Admirat⁹ occidisset, ipsi statim in eum tãquã interfecti regis vltores irruerẽt, nec sua diuti⁹ proditione gauderet, regisq;

filium maiorẽ natũ patri ſubſtituerent hęredẽ. Ita Comes aduerſus dolos Maionis fraudulenter agere inſtituerat: plurimum interim ipſi blandiri, rogare ne rem tantã negligẽdo differret: paratos ſemper habere ſecum milites: pręſtolari de die in diẽ, vt admiratus quod propoſuerat adimpleret. Vbi ſegnius eum videt rẽ gerere, tepidumque langere propoſitum, fidem ſuã illi ſuſpectam eſſe, ſibique parum credi certis colligit argumentis. Poſthabito igitur de morte regis conſilio, Maioni parat inſidias, & vel in pręſentia regis, ſiquidẽ aliter non poſsit. eũ ſibi deſtinat occidendũ. Quod quadã die nõ ſecus ac prouiderat accidiſſet, niſi quòd iam in palatiũ percuſſoribus introductis, ſubito nunciatum eſt de partibus Apuliæ galeas aduenisſe. Ea re tunc ab incœpto milites abſterrẽte, Maio fortunę beneficio liberatus euaſit. Comes autẽ vidẽs id quod geſtũ erat celari nõ poſſe (nã & multi milites cũ armis viderãt introductos) pro tẽpore conſiliũ capit, & cum Admirato ſecretũ habens colloquiũ, narrat ei ordine quid ſibi acciderit, & quanta ſit ſpe fruſtratus. Nã hodie inquit ad curiam optime venimus prępărati, vltimũque vitæ tyrãnus diẽ clauſiſſet, niſi galea Callipolitana quã applicuiſſe audiuimus, impedimento nobis fuiſſet. Admiratus autem fruſtra eum timuiſſe reſpõdit: nam Callipolin totam ei inraſſe, & vnius ſecũ eſſe propoſiti. Eadẽ die ſuggeſtũ eſt ei à plurib' amicorum, quod comes Gaufridus cum armis curiã eũ interfecturus intrauerit. Quibus ille hæc omnia ſcire ſe dixit: ſuo totum id actum conſilio.

Inſidiæ in Maionẽ à Gaufredo comite Montis.

regi timẽdum fuisse, non sibi. Interea iam incipiente turbari Sicilia, Bartholomeus de Garsiliato cum quibusdam alijs Buteriam occupat, locum vtique munitissimum, & aduersus quoslibet obsidentium impetus prærupti montis beneficio facile resistentem. Ad quem plures alii confluentes, cœperunt ex agris finitimis prædam agere, loca vicina populari, cum plerisq; potentibus viris societatem contrahere. Ea res Maionem ad vltimũ fere desperationis compulit, adeo quidem vt incœptum facinus necessario crederet differendum: nec aliter inualescentis mali posse dispẽdium euitari: nisi regi ipsi dum adhuc ad debellandos hostes vires suppetunt, rem totam aperiat: alioqui totam Siciliam in breui defecturã ad hostes. Quod vbi regi cognitum est, primum negligendo rem distulit, dicens non tanti viros esse momenti qui perseuerare audeant, vltro ab occupata munitione nuperrime discessuros. Id enim regi consuetudinis erat, vt difficile palatio vellet exire: sed vbi necessitas eum compellebat egredi, quãta prius torpuerat ignauia, tanto deinceps impetu, non tam audacter quàm indiscrete ac temere raptabatur, quã tislibet se periculis obiectur'. Nec quid sibi, quid aduersę parti virium esset attẽdebat, par an impar hostes adoriretur parum sollicitus. Mox vbi comperit eos qui erãt Buterię ab incœpto nolle desistere, sed acrius vrgere propositum, comitem Ebrardũ ad eos legatum mittit, vt sciscitetur ab eis quo consilio, qua mente castellũ suum occupauerint, quid

Buteria oppid. capitur.

Ebrardus comes.

quid se deinceps acturos existiment. At illi non alter id se dicturos respondent, quàm si comes eis iureiurando se obligat, vt quicquid ei dixerint, ipse regi seriatim exponat. Præstito deinde quod petierant à Comite sacramento, dicunt se contra regem nihil agere aut egisse, sed eo duce consilio, vt Maionis Admirati, & Hugonis Archiepiscopi proditionem deregant, impediántque propositũ: quos aduersus regem certissime nouerant conspirasse, ipsumque Maionem ad regnũ totis viribus anhelare. vltro se Panhormum ad regios pedes venturos, si de proditoribus supplicium sumptũ audierint. Cũ igitur hæc omnia comes Ebrardus, vt erat incorruptæ vir fidei, nõ tã efficaciter quàm audacter ad regis pertulisset notitiam, rex primũ nouitate rei attonitus mirari cœpit, deinde inhumanum ratus vt crederet eũ sibi mortem moliri, quem tanta sublimauerat dignitate, quicquid ei Comes dixerat, retulit Admirato, subiungens nũquam se de illo tale quippiam creditruum. Admiratus exinde Comitem Ebrardum suspectum habens, atrox in eum odium exercebat, sed id prudenti dissimulabat consilio, donec vltioni tempus congruum inueniret. Interim comes Gaufredus Buteriam transfugit, per aliquot castella sua militum relicto præsidio. Tunc vero Panhormi tumultus ingens exoritur, vbique ciuitatis timor & indignatio, tota plebs aduersus Maionem fremit, ac murmurat. Comitem Symonem iniuste captum, omnes vnanimi voto deposcunt.

Admiratus autē videns murmur inualescere, nec iam facile posse compesci, nisi plebis satisfiat desyderio, persuadet regi vt comes Symon extrahatur de carcere. Quo ad iussionem regis educto, ita subito status rerum immutatus est, vt cum eo pax & tranquillitas vbique reddita videretur. Rex itaque vt in tanto necessitatis articulo nullum videt superesse locum pugnandi, nec dilationis causam idoneam, vix tandem instructu Maionis educit exercitum, Buteriam obsidet. vbi nisi comitem Symonem secum duxisset, non parum fuerat temporis consumpturus. Cum igitur aliquādiu castellum totis viribus oppugnasset, oppidani vero nihilominus audacter ei resisterent, & ad deditionē eos cogi fere iam impossibile videretur, demū hortatu & consilio Comitis Symonis res est in trāsactionem deducta: Comitique Gaufredo, & sociis eius ab Admirato, Archiepiscopo, ac plerisque comitibus in animam regis iuratum, quod eos rex incolumes, libere ac secure & absque impedimēto extra regnū fuum ire permitteret. Sic oppido recepto, totaque iā quiescente Sicilia, paucis post diebus Messanā proficiscitur, in Apuliam trāsiturus. Eodem tēpore Cancellarium ad curiā venientem comes Symon instigante Maione multis pulsauit criminibus. Qui cum singulis audacter se diceret responsurum, suis ei allegationibus vti non licuit, nam captum subito, damnatumque carcer excepit, vbi etiam post aliquot annos diem vitæ clausit extremum. Rex itaque Pharum trās-

Polycastrensis liberatur vinculis.

Buteria obsidetur à rege & recipitur.

Anscotinus cancellarius in carcerē missus obijt.

iturus Comiti Gaufredo qui parata iam naui, cæteris quæ ad transfretandum necessarijs Messanæ morabatur, transitū interdici præcepit, & ipsum vsque ad reditum suum diligenter obseruari. Multiplicato dehinc exercitu Brundusium venit, vbi cum Græcis confligeturus, ad pugnam iubet milites expediri. Græci vero vbi comitis Roberti, cuius præstolabantur aduentum, videntes se defraudatos auxilio, quod vnicum restabat consilium, fortunam eligunt experiri. Ancepsin principio pugna fuit: inde Græci non valentes amplius hostiles impetus sustinere, fusi cæsique sunt. magna pars eorum cum ducibus suis Panhormum trāsiecti. Ea rex potitus victoria, Barum traducit exercitū, ibíque populum eiusdem vrbis inermem obuium habet, vt sibi parcatur orantem. At ille castelli sui quod à Barensibus dirutum erat ruinas aspiciens, Iusto, inquit, vobiscum agam iudicio: & quia domui meę parcere noluistis, certe nec ego vestris domibus parciturus. Vos tamen omnes libere cum rebus vestris abire permittam. Dantur ergo vis duorum dierum inducię: vt interim exeuntes omnia sua secum asportent. Quod vbi factum est, muris primum æquatus solo, totius insecutum est excidium ciuitatis. Ita præpotens Apuliæ ciuitas, fama celebris, opibus pollens, nobilissimis superba ciuibus, ædificiorum structura mirabilis, iacet nunc in aceruos lapidum transformata. Huius rei fama comitem Robertū aliosque qui rebelles extiterant, valde perterruit:

Brendisiū vrbs ex Apuliæ primarijs.

Guliel-mus rex Græcos vincit Brē dusij.

Barum Apuliæ ciuitas excinditur & æquatur solo à Guliel mo.

præsertim cum viderent de totius Apuliæ ciuitatibus ad regē omnes cōfluere. Nec iam facile tātis erat viribus resistendum: omnemque spem veniæ crudelitas regis excluserat. Relictis ergo castellis, oppidis, vrbibusque quas possederant, multi regni terminos exierunt. Plerique cum comite Roberto in terram Aprucij transfugerunt. Robertus Surrentinus Capuę princeps cum nihil sibi fugatutius comperisset, per terrā Comitis Richardi de Aquila secure transiens, in transitu fluminis abeodē capi iussus, regique traditus est. Quē Admiratus Panhormi non multo post in vincula cōiectū, oculis fecit priuari. Eo facto comes Richardus cum regē antea plurimum offendisset, gratiā eius promeruit: sed nec infamiæ notā penitus euitauit. Nam à multis crimini datum accepi, quod idem dominum suum summę nobilitatis ac mansuetudinis virum, cui sacramentū quoque fidelitatis præstiterat, turpiter prodidisset. Rex autē Græcis deuictis, fugatoq; Comite Roberto, reliquos hostes suos persequēs, cum omnes antefacie eius fugitarēt, totius Apuliæ ac Terrę laboris tumultum compescuit. ac demum prospere gestis omnibus Pharum transiens Panhormum rediit. Interea Comes Gaufredus cui Phari transitus interdictus fuerat, suadēte Maione priuatus oculis, carceri datur. Comes Symon qui Polycastri remanserat, ob idem accersitur ad curiam, vt quam primum venerit capiatur. Sed in ipso procinctu itineris felici morte præuentus est. Prætereà

Robertus Capuæ princeps captus exoculatur.

Comes de Aquila.

Gaufredus comes exoculatus & vinctus.

Polycastrē sis mortuus.

comes Gulielmus Alesinus, & Comes Boamundus Tarsensis, cum pluribus alijs Panhormi iam in vinculis tenebantur, inter quos erat & Robertus Bouensis Comitis Ebrardi, vt ferebatur, auunculus, vir quidem armis strenuus, sed parum habens fidei, quem Francorum rex ob proditionem quam ibidem perpetrauerat, ad tempus iusserat exulare. Filij quoque ducis Rogerij, Tancredus & Gulielm' nobilissima matre geniti, ad quã dux ipse consuetudinem habuerat, intra palatij septa seruabantur inclusi. Necdũ tamen Maionis quiescit animus, aut nefandum cessat propositum, cũ tot præclaris ac nobilibus viris carceres plenos aspiciat, quorum aliis oculos fecerat effodi, alios cędi fustibus, quosdam in teterrimis locis cũ serpentibus habitare. Vxores quoque ac filias eorum è domibus suis abstractas diuersis clauserat in locis: aliásque suæ deseruire libidini, alias inopia cogente venalem passim formam compulerat exhibere. His omnibus proditoris rabies expleri non potest: nihil actum putat, quia Comitem Ebrardũ superesse videt incolumẽ. Sed neque satis scit quid tanto viro criminis possit intendere, cuius fides omnibus euidenter apparet. Iam tunc ergo omnia Comitis facta dictáq; subtiliter explorat, vt detra hẽdi causam inueniat. Cũ ergo quadã die Comes cum paucis venatum exisset, Admiratus ilico Regem adit, nunciátque Comitem Ebrardum absq; licentia curiæ cum multitudine militum recessisse: rebellandi hoc esse satis euidens argumentum,

Vincti & alii Comites.

Maionis atrocitas.

cũ, siquidẽ abire libere posset, multos eiusdẽ propositi socios habitutum, suadẽtque missis absque dilatione nunciis comitem ex itinere reuocari. Comes autem regis mandatum audiens, omissa venatione redit Panhormum, subitóq; vocatus ad curiam, ibidem retentus est & in vincula cõiectus. Cui primũ effossis oculis, non multo post Admiratus linguã quoq; fecit abscindi. Iamque viris fortibus quoscũque sibi timendos Admiratus putauerat, aut captis, aut in exilium cõpulsis, totius regni tumultus quieuerat. Videns autem Maio superesse iam neminem, qui suæ posset vel audeat cõtradicere voluntati, ad perpetrandum quod necessitate cogente distulerat, facilius rursus accingitur. Sed ita facillime sperat id posse fieri, si populi prius amorem sibi conciliet, si propinquis & affinibus suis maximas regni cõferat dignitates, quorum aduersus nobilitatis superbiã sese tueatur auxilio. Symonem ergo Seneschalcũ maritum sororis suæ toti Apuliæ ac Terræ laboris magistrũ capitaneum præficiens: Stephanũ quoq; fratrem suũ Stolij constituit admiratum. Ipse interim indigentibus multa largiri, omnibus præbere se facilem, legatos vndecunque venientes plurimũ honorare, in animum induxerat. Strenuos bello milites Longobardos ac Trãsmõtanos indifferenter plurimis sibi largitionibus alliciens: clericos quoque magnis sæpe promouebat honoribus, prout cuiusq; dignitas exigebat. Ita modis oĩbus sollicitus erat,

In comitẽ Ebrardũ crudelitas

Maio suis honores confert.

vt nihil omitteret quod ad alliciẽdum plebis animos vtile videretur Dum hęc in regis pernicię prę moliens Admiratus callide ſuum occultaret propoſitũ, regnũ aliquandiu viſum eſt quieuiſſe, niſi quod comes Robertus Terram Aprucij, vicinaſq; partes Apulię crebris adeo fatigabat ĩcurſibus, vt in Apulia neceſſario teneretur exercitus, vbi varijs eſt ſępe pugnatũ euentibus. Richardus de Mãdra comitis Roberti comeſtabulus, interim cũ epiſcopo Tetino captus eſt, & Panormũ deduct'. Per idẽ tẽpus cũ imperatore Greçorũ fœdus initũ eſt pax q; firmata. Greçi Conſtantinopolin dimiſſi, qui poſt Brũduſinũ bellũ in vinculis tenebantur. Iam itaque omnem rei difficultatem Maio ſuperauerat: iam ad id peruenerat poteſtatis, vt non tam admirati quam regis videretur prędituſ dignitate. Iam regis ipſius aperte prędicabat inſanias: iam ſtultitiam eius publice deridebat: & ſiquid tyrannicum aut inhumanum rex eo ſuadente præceperat, velut innocenti cuipiam oculos erui, linguam abſcindi, vel aliquid talium perpetrari, ipſe ſua poſtmodũ auctoritate prohibebat id fieri, dicens non omnia quæ tyrannus inconſulte aut delirando iuſſerit, ſtatim effici oportere. Alioqui innocentium vitam periclitari ſępiſſime. Nam ad hoc nitebatur vt in regem plebis exaſperaret animos, & omnium ei conflaret inuidiam. Eam plerique cauſam fuiſſe exiſtimant, vt idem Africam à Sarracenis capi permitteret.

Pax cum Græcis.

Maio regi cõflat inuidiam.

Maſmudorũ rex potentiſsimus.

Cum enim in partes Hiſpaniæ miſſo Stolio, Maſmudorum rex potentiſsimus Africam obſedisſet, idque nunciatum eſſet in Sicilia, placuit ad auxilium Africæ Stolium reuocari; cui tunc præerat Gaitus Petrus eunuchus: iſque ſicut & omnes eunuchi palatij, nomine tantum habitúque Chriſtianus erat, animo Sarracenus. Erant autem galeę circiter clx. Quæ cum ex Hiſpania redeuntes è ſtationibus Maſmudorum poſſent iam conſpici, cœperunt milites qui Africæ erãt, reſumptis animis clamorem tollere, inſultare hoſtibus, & venientes galeas oſtendere. Contra verò Maſmudorum rex inopinato galearum aduentu perterritus, intra caſtra cogebat exercitum, qui tamen præſui magnitudine regi vix poterat. At vbi iam terrę Stolium propinquabat, ingens in vrbe cum lætitia militũ clamor exoritur: & ſiquidẽ vt arbitrabantur, Stolium ex vno latere, ipſi apertis portis ex alio in hoſtes irruerent, ea die victus fuſúſque Barbarorum ceſsiſſet exercitus. Sed ſecus actum eſt: nam Gaitus Petrus magiſter Stolij totum id præuidens, cũ iam plerique vela deducerent, vltrò mirantibus cunctis in fugam conuerſus, carbaſa ventis expoſuit. Cæteræ quoque galeæ fugientem ducẽ, prout quæq; poterat, ſequebantur. Barbari verò quos proditoris dolus non latuit, lx. galeas armantes quas ad terram metu Stolij prius eduxerant, perſecuti ſunt ilico fugientes. Septẽ galeæ captæ ſunt à Maſmudis: reliquæ turpiter miſerẽque geſta, in Siciliam peruenerunt. Ea res & Barbarorũ animos

Gaitus Petrus Eunuchus.

mos plurimum extulit, & obsessis desperationem incussit. Nam & pauci quidem, sed inuicti bello, milites erant, & cibi premebantur inopia. quicquid tamen in tanta rerum angustia virtus poterat, effecerunt. Nec enim solum tantæ multitudinis creberrimos impetus viriliter sustinebant, sed & singulis fere diebus egressi, Barbarorum proturbabant exercitum, non nisi post multam stragem hostium reuertentes. Rex itaque Masmudorum consumptis omnibus quæ ad obtinendam vrbem sibi crediderat expedire, iam obsessorum militum audaciam considerabat attonitus, eorúmque virtutem & constantiam mirabatur, & nullis vrbem iam sperabat posse viribus expugnari, vtroque, nisi famis intolerantiam perfugarum indicio cognouisset, ab obsidione amoturus erat exercitum. Sed vbi contra consuetudinem humanam nec equis iam parci, nec à canibus, aliísque immundis animalib⁹ abstineri cognouit, cœpit milites ad deditionem hortari dicens, frustra suam eos indigentiam occultare, quę patiebantur sibi non esse incognita. è Sicilia nihil venturum auxilij. nam se literas eunuchorum palatij nuperrime recepisse, quibus rei veritatem plene didicerat: denique nihil spei reliquũ esse, vt euasuros se putent, sed eorum virtuti velle se parcere, & siquidem regis Siciliæ tyrannidem metuentes secum morari maluerint, largissima eis quotquot fuerint stipendia se daturum. Sin autem in Siciliam redire prælegerint, datis quæ sufficiãt nauibus liberum eis

A fricæ ar dissima obsidio.

Durissimum telũ est fames.

transitū permittēdum. At illi super hoc habentes consilium, paucorum dierum inducias petiere, vt missis in Siciliā legatis postularēt auxilium: quo non impetrato, tum demum cōditioni starēt propositę. nec idipsum eis negatum est. Sed cū eorum nuncij Panhormū venientes vrbis suę periculū & famē exponerēt, oīa iā se passos quæcūq; summa necessitas indixisset, peteréntque frumentum saltem eo transmitti, nihil tamen multis persuasionibus effecerūt. Nam Admiratus falso regi suggesserat, frumentū Africę quod per totū annum sufficeret, se iubente fuisse repositum: foris autē publicè prædicabat in ea regem esse sententia, vt diceret si caperetur Africa nihil se damni passurū: eāque ciuitatem plus oneris sibi esse quàm honori, cū in stipēdijs militum, alijsque ad vrbis tuitionē necessarijs maximos quidem sumptus faceret, vnde nihil vnquam emolumenti speraret. Hoc autem ab Admirato sicut dictū est, eo fiebat animo, vt insani capitis esse regem ostenderet: qui nobilissimę ciuitatis amissione regnū suum mutilari iacturā non duceret, cum eidem posset facillime subueniri; nec animaduerteret rei turpitudinē, aut quod inde Sicilię periculū imminēret. Igitur vbi Africę cognitū est legatos elusos esse, cum iam nihil sperarēt auxilij, sed neque fames vltra poterat sustineri, prius oblatę conditioni stari placuit: ac tum demū Masmudis vrbe tradita, acceptísque nauibus quæ ad transfretandum sufficerent in Siciliam transierūt. At verò Maionis propositū amplius tegi non po-

Masmudis Africa tradita

terat, aut diutius occultari: nec erat dubiũ quin regnãdi libidine traheretur: nemo tamen tam impię machinationis index erat: nemo tã apertã proditionem audebat regi detegere. Sciebant enim oẽs id eum minime crediturum, memores quid inde comiti Ebrardo, aliisque quã plurimis cõtigisset. Prælegebant ergo silere quàm subire periculum, attoniti que rei exitum expectabant. Iamque totã fere Siciliã varij super hoc dissonique rumores impleuerant: passimque vulgatũ erat Admiratũ diademata quędã, aliaque regis insignia quę sibi præparauerat, multis familiaribus suis ostendisse: nec deerant qui reginam hęc ei de palatio dicerẽt trãsmisisse. Nam & eius consensu totũ hoc fieri, eãque Maionem putabãt inhonesti contractu fœderis obligatã. Plerisque falso videbatur id dici. Alij quoque nihilominus asserebãt notarium Matthæum Maionis familiarẽ Alexandro papę qui tunc Romanę præsidebat ecclesiæ, multam pecuniam detulisse: idque consilio & ope Iohannis Neapolitani, qui vnus erat cardinalium, ipetrasse, vt amoto rege Siculię, Admiratus in eius locũ succederet, ad exõplũ cuiusdã regis Frãcorũ cui depositio, eo q̃ mutilis videret, Romanus põtifex Pipinũ Caroli patrẽ substituit. Hęc & huiusmodi plurima totus iã trinatim populus loquebatur. Quidã in ipso palatio regẽ gladio feriẽdũ, multi claudendũ in monasterio prędicebãt. Erãt & qui in aliquã insularũ crederẽt deportandũ. Hęc eadẽ in Apulia tã diuulgata erant, omniúmque mentes a diuersus Maionem

Alexãder Pap. Childericus stupidus regno Frãciæ exactus coactus se monachum profiteri, cuius loco fauore & beneficio Papæ Ro. Pipinus est inunctus. Anno salut. humanæ. 750. & regni Francię. 331.

Melfenſes in Maionẽ rebelles.

indignitas rei cõmouerat. Melfenſes igitur qui primis ſemper conſueuerãt rumoribus excitari, decernunt in primis, vt nulli deinceps Maionis mandato pareant, nec in vrbe ſua quemlibet eorũ recipiant quos Apuliæ capitaneos idem præfecerat. Comites etiam aliíque viri nobiles, quibus præcipue Maionis erat ſuſpecta potentia, conſilio ſuper hoc habito ſibi inuicem iurauêre, quod Maionis mortem totis viribus totóque ſtudio perquirerẽt, neque parêrent deinceps curiæ, aut ab ea ſocietate diſcederent: niſi prius illum aut interfectum eſſe cognoſcerẽt, aut extra regnum fugiſſe. idemque iuſiurandũ propoſuerant per totum regnum vel à ſpõtaneis accipere, vel ab inuitis nihilominus extorquere. Iámq; multę ciuitates oppidáq; quãplurima eorum ſe ſocietati cõiunxerant. Circuibant ergo totã Apuliã ac Terrã laboris cũ ingenti militũ multitudine, vt vniuerſos ſibi iurare cõpellerẽt.

Coniurati in Maionẽ

Erant autẽ in ea ſocietate comes Ionathas, comes Richardus de Aquila, comes Rogerius Acerran⁹, aliíq; comites ac potẽtes viri: cũ quibus erat & comes Gilbertus cõſanguineus reginę, cui rex nuper ex Hiſpania vocato Grauinę dederat comitatum. Marius quoque Burrellus vir eloquentiſsimus Salerni habita oratione ad populũ, ſatis efficaciter perorauit, maximęque patri ciuium perſuaſit, vt comites reciperẽt, in eúmque modũ quo & ipſi iurauerãt ſacramentũ eis pręſtarent. Per idẽ tẽpus

Andreas de rupe canina.

Andreas de Rupe canina, qui tũc in Cãpanię partib⁹ exulabat, vidẽs tãto ſchiſmate regnũ diſtrahi,

congregatis militibus Aquinũ cepit, oppidoq; sancti Germani, quod Casino monti subiacet, occupato, dehinc Aliphias vsque pertransiit. Sed paulopost ab eisdem ciuibus qui eum sponte receperant circumuentus, cũ paucis militum suorũ vix euasit, tutiusq; potuerat vrbes hostiũ expugnare, quàm expugnatas deserere. Interim dũ in hunc modum Apulia turbaretur, adhuc Sicilia quiescebat, nec vllis agitabatur tumultibus. Licet enim vtraq; gẽs infida, mobilis, pronaque sit ad quodlibet facinus perpetrandum, Siculi tamen cautius dissimulando celant propositum, & quos oderũt blandis adulationibus demulcent, vt improuisi lędant atrocius. Sed nec in Sicilia quenquam Admiratus reliquerat, cui ad audendum animus supereſſet. Nam comes Slyuester hominum timidissimus, quanquam Apulorum cõsilium approbaret, quibus etiam sese modis omnibus spopondeˉrat futurũ auxilio, suam tamẽ nullis audebat indicijs detegere volũtatem. Comes etiam Rogerius Creonensis, cuius filiam Maio virginitate priuauerat, iniuriam suam patienter dissimulãs, vindictam Apulis reseruabat. Admiratus vbi contra spem suam animaduertit comitum vires in immẽsum excrescere, primum Amalfiam, Surrentum, Neapolim, maritimas ciuitates quæ nondum defecerant: dehinc ex altero mari, Tarentum, Hidruntum, Brundusium, Barolum, literas ex parte regis transmisit, admonens vt nullis moueˉrentur rumoribus, neque falsis comitum vanisque

Siculorũ natura & Apulorũ.

Comes Syluester.

Rogerius comes Creonẽsis

sermonibus crederent, aut se proditorum turbæ miscerent. Sed eò res deuenerat, vt regis literas nemo susciperet. dicebatur enim per manus proditoris eas fieri, neque regis in eisdẽ, sed Maionis exprimi voluntatem. Stephanum quoque fratrem suum, qui militibus in Apulia præerat, vt comitis Roberti crebros impetus sustineret, sæpius admonens hortabatur, vt amplioribus stipendijs militum sibi mentes alliceret, eosquetam munerib⁹ quàm promissis ad resistendum comitibus inuitaret. Nam Symonem seneschalcum in quoddam munitissimũ oppidum se receptare comitum timor compulerat. Placuit etiam Maioni Mazariensem episcopum Melphiam mitti legatum, vt ciuium animos mitigaret, & eorum indignationem compesceret. At ille nõ solum ab incœpto Melfen ses reuocare non studuit, verum etiã amplius eorũmentes exasperans, plura de proditione Maionis & atrociora quàm audissent eis narrauit. Sed & Calabria iam ingruentibus Apuliæ procellis quati cœperat, cuius ãtea fides difficillimè cõsueuerat vacillare. Ea res Admirato plurimum terroris attulit, visumq; est mature talem eo mitti oportere legatũ, cuius facile persuasionibus fides habeatur à Calabris. Huic autẽ legationi neminẽ magis quã Mattheum Bonellũ putabat posse sufficere. Nã & genere nobilissimus, integreq; apud omnes opinionis erat, & cũ plerique nobiles viri Calabriæ propinquitatis linea cõtingebant. sed & eũ Admiratus nõ aliter quã filiũ diligebat. Vides enim eũ-

Stephanus Stolii admiratus frater Maionis.

Symõ maritus sororis Maionis.

Calabria Matheus Bonellus amicissimus Maioni.

dem adhuc ætate iuuenẽ, vt qui prima lanugine genas veſtiret, ſumme nobilẽ forma pulcherrimũ corporis præſtãtem viribus, vltra quã id ætatis exigeret, optimã quoque terrã in Sicilia poſſidentẽ, filiam ſuã adhuc paruulam illi deſponderat. Idem verò militibus multa largiens, omnibusq; ſe præbẽs affabilẽ, & in equeſtribus ludis quæ vocãt haſtiludia, nemini poſthabẽd' militũ ſibi gratiã magnũq; nomẽ pepererat. Cæterũ inconſtãs erat animo, facilis à propoſito reſilire: quod perſuaſum eſſet audax promittere, vbi ad rẽ ventũ erat, tepidior. Is autẽ cuiusdam filiæ regis Rogerij ſpuriæ, quæ Hugonis comitis Moliſini vxor fuerat, forma capt', deſpõſatæ ſibi puellulæ eo quod ignobilis eſſet, cœperat nuptias abhorrere. Sed & hoc moleſtiſſime ferebat, quod Admiratus re cognita palatium eius dẽ Comitiſſæ diligẽtius cuſtodiri præceperat, vtriusq; votũ impediẽs. Cũ igitur legatione ſuſcepta Pharũ trãſiſſet, & quibuſdã potẽtibus viris Calabriæ qui ad loquendũ ei cõuenerãt, aduẽtus ſui cauſã exponeret, Maionis innocẽtiã modis omnibus aſſeuerãs, Rogerius de Marturano, qui tũc in Calabria magni nominis erat, omniũ qui aderãt vice reſpõdit, ſatis ſuperq; ſe mirari, quo cõſilio ad id temeritatis deuolui potuerit, vt nefãdiſſimi ꝑditoris mãdatũ exequẽs, cõtra omniũ opinionẽ eũ oſtẽdere velit innoxiũ, adeoq; cauſã Admirati tuendã ſuſceperit, vt eiuſdẽ cõſpirationis nõ imerito particeps æſtimẽt. Nã alios inquit Maionis deliramẽta ſectari, eiusq; negocijs ac ſcelerib. imiſceri æqui-

Haſtiludia ludi equeſtres.

Rogerij Marturani prudentiſſima reſpõſio ad Bonelli legationem.

obuiare sceleribus, tu saltem nobilitatis quam idē atrocissime persequitur, vindex esse debueras. Nūc autem cum omnes aduersus eum vnanimiter moueantur, tu solus eundem prædicas innocentem? Cuius dum asseris innocentiam, suspectum te facis: verendumque tibi ne famę dispendium ac lęsionem incurras. Quis enim eo putandus nocentior, qui bonorum omnium sanguinē sitit, qui nemini nocet, nisi quem innocētem cognouerit: qui demum ei fraudulenter quęrit regnum subripere, per quem in hanc eminentiam potestatis euasit? Tu consilium hoc innocentiam vocas, tu propositum hoc approbas, tu regem occidi consenties, aut honore priuari cum ei sacramento sis fidelitatis astrictus, aut eo deposito notarium hunc regē fieri dudum oleiuenditorem? At eo regnante secūdus eris à rege, summis fulgebis honoribus, optio tibi dabitur quem velis comitatum eligere. Sic tibi iam nisi fallor de futura prosperitate blandiris. O perditissimi virum ingenii. puta iam regem depositum. Quid ergo? Maionem regnaturum existimas? Eadem certe die qua regnum occupauerit, cum omnibus his qui eius familiaritati adhæserint, & si ferrum nusquam compareat, saltem lapidibus obruetur. Adde quod vnus es in Sicilia cui virtutis aliquid vēdicetur. te solum omnes respiciunt. Quicquid egeris, obscurū esse nō potest. Elige virtutem tuam malis, an scelera publicari. Pudeat te quidem omnium expectationē deludere. Pudeat inter primæ iuuentutis auspi-

Erotema per anaphoram. asyndetō vt sit acrior oratio.

cia malarum artium rudimenta suscipere. Aspernare socerum, cuius affinitatis contagio tua sit nobilitas polluenda. Respue si sapis vxorem liberos tibi parituram degeneres, prolemque generis biformitate patri dissimilem. Adquiesce tandem amicorum consiliis, & ad cõmunem omnium vindictam accingere, tẽque pariter & id nobilitatis quod supereſt in libertatem vindica, nec patere truculentissimam hanc beluam in nostram perniciẽ diutius debacchari. Experiatur certe virtuti, licet innumeris eam persecutionibus oppressam attriuerit, ad vindictam tamen scelerum audaciam, & vltores gladios non deesse. Regis quidẽ ipsius incolumitas, regnique salus, ac libertas in manibus tuis est. Nam ceteris omnibus huius tam præclari facinoris impotentia condemnatis, tantę laudis cumulũ fortunę tibi benignitas reseruauit. Nec ad id cuiuslibet procrastinationis dilatio necessaria est, aut tẽporis opportunitas expectãda. Adeo enim cuius te fraudibus ac dolis circumuẽtum existimat, vt neminem alium putet iam familiarius admittendum. Siue igitur eidem armatus, siue inermis, solus, an militum multitudine stipatus occurras, nihil ex hoc ei timoris, nihil suspicionis innascitur. Vnde & eum securè potes vbicunque libuerit obtruncare. Quo semel occiso, nihil tibi verendum est, ne quempiam ad vindictam sui superstitem derelinquat. Age ergo iuuenis existere vt gradum hunc felicitatis attingas. quo te virtus vocat sequaris intrepidus, nec poscẽti fortunæ

tuum deneges obsequium. Quod si te facturum non dubia nobis pactione spoponderis, præter eã quam inde consequeris immortalem gloriam, nõ deerit etiam mutua grataque meriti compẽsatio. Nã id modis omnibus perquiremus & impetrabimus, vt comitissa Catacensis matrimonij tibi fœdere coniungatur, & omni dubietatis sublato scrupulo, huius te pactionis reddemus certissimũ, seu iurisiurandi religione malueris esse cõtentus, seu quolibet alio satisdationis genere tibi prospiciendũ esse putauerim". Quãtũ autẽ eadẽ Comitissa nobilitate tibi præemineat, quàm potentium virorum nuptias recusauerit, non attinet dicere, cũ nihil horum tibi putem incognitum. Hæc eo dicẽte, cœperat iã animus iuuenilis vt facile mouebatur amore laudis, accendi, ipsiusque Maionis detestari scelera, iãque eius affinitatẽ plurimũ abhorrebat: quadã tamẽ adhuc velut hęsitatione suspẽsus. Mox autẽ dum paulisper secũ deliberãs, hinc desponsæ sibi virginis genus obscurũ, patris eius infamiam, & quod ei periculũ immineba, inde pactas sibi Comitissę nuptias animo metiretur, puduit eũ super hoc hęsitasse, cœpitq; in eodẽ proposito plenius roborari. Nec diutius moratus, Rogerius de Martirano alijsque qui aderant nobilibus viris respõdit ea se quę persuaderẽt confidenter ausurũ, plenaq; peracturum fiducia, si pactioni starẽt proposito. Sic vbi visũ est vtrique parti nihil eorũ penitẽ quę promiserãt immutare ipsaque etiã postmodũ comitissa, necnõ & eius ꝓpinquis prędic-

Comitissa Catacẽsis.

Bonellus spondet se Maionem interfectu rum.

tum fœdus matrimonij ratum habentibus: vtrinque præstito sacramento pactum ipsum mutuo roboratur, mortique Maionis terminus certus prefigitur. Additque etiam Matthæus Bonellus, si temporis interim occurrat opportunitas, nequaquam id sibi esse animi vt præfixam die expectet, nec per se staturum quin illud quàm maturè possit perficiat. Nec minus alibi quoque fortunam tatis Admirati fatigatam successibus, iá ab eius obsequio desciuisse perciperes. Cum enim instaret iam dies quem interficiendo regi idem prouiderat, placuit ei cum archiepiscopo secretum habere colloquiu. Cumque de rege maturius amouendo, de sedandis populi motibus, regnique statu mox futuro deliberantes inuicem disceptarent, suborta est inde cotrouersia de thesauris, ipsiusq; regis filijs vtrius deberet custodiæ comitti. Dicebat enim Admiratus puerorum tutelá ac thesauros, totumque palatiu sibi debere comitti, quoniá oporteret regni negocijs insudare, maximeq; thesauros necessarios esse ad tumultus rebellatiu coptimedos, & arcedos exterorum incursus hostiu: nec sine magnis sumptibus emersuras dissensiones, & intestina bella posse compesci. Archiepiscopus autem aiebat id se nũquam passurum: nã ex ea puerorũ tutela plurimũ posse suspicionis innasci, maximeque roborari præcedẽtem plebis opinionẽ: tunc omnes fore certissimos nihil illũ aliud quã regnũ appetere: tũc aduersus eũ modis omnibus asperados. Suspectũ enim tutorẽ pueris dari nec iura permittere, & si datus sit, remo uendũ cẽsere. Sanius autem esse cõ-

Disceptãt Maio & Archiepiscopus Panhormitanus.

silium, vt archiepiscopis, episcopis, aliisque venerabilibus & religiosis personis, de quibus nulla posset haberi suspicio, puerorum ac thesaurorum custodia crederetur. Nam & reditus totius regni sumptibus faciendis suppetere: & si necessitas exigeret, ab ipsis cum thesaurorum custodibus quantum sufficeret acceptuum. Sic igitur alternis disceptationibus ea controuersia diutius protracta, cũ archiepiscopo à prędicta nõ posset auelli sentẽtia, eademque Maioni penitus displiceret; quippe quem suis nouerat machinationibus obuiare, tãdem iratus subintulit non ita se de archiepiscopo metuisse, vt suo debuerit aduersari proposito: sed nunc compensationem sibi mutuã reponi, quod eum sola gratia socium & consilij participem asciuisset, cùm eius non indigeret auxilio, & eo quidẽ ignaro, aut etiam reluctante facile posset quod proposuerat adimplere. Verum hanc ad prędens nihil obfuisse discordiam: nec enim esse iam dubiũ quid in tali socio spei sibi debeat reseruare. Prętereà iam se pœnitere propositi, animúmq; suũ ab incœpto penitus auertisse, nec vnquam deinceps tale quid piam admissurum. Tũc Archiepiscopus licet hęc cum ex animo dixisse nõ crederet, optimũ quidem ait & satis approbandum cõsilium: nam & me quoque facti deterret atrocitas, nec absque salutis & famę nostrę periculo posset hoc fieri. In hunc modum contractæ dudum societatis fœdere dissoluto, Maio discessit, totis iã semisibus præparans vltioni. Ac primo quidem erga socium ita

Odiũ inter Maionẽ & Archiepiscopum.

regis animum ſpe lucri, vt erat cupidiſsimus, irritauit, vt ſeptingentas ab eo auri vncias extorqueret. At ille quanquã eiuſmodi iactura ſatis efficaciter ad doloris eum impatientiam permouiſſet, pudore tamen & indignitate rei vehementius exæſtuans, totum ad eius rei vindictam ingenium trãſtulit. Cúmque prius tanto pacis ac dilectionis fœdere tenerentur aſtricti, vt ſe fratres inuicem appellarent, nunc hoſtes atrociſsimi, ſed occulti in exitiũ ſuũ plenis operabãtur affectibus, nõ iam fortunas alter alterius petituri, ſed vitæ diſpendio, pœnę que capitis imminẽtes. Admiratus enim peſtifera veneni potione meditabatur illũ extinguere, ad id que locũ ac tempus pręſtolabatur idoneũ. At ille deteſtabile Maionis facinus tam per ſe quàm per familiares ſuos multis detegens, ad vindictam eos tanti ſceleris hortabatur, & iam conceptum de ſe ſuſpicionem remouens, aduerſus illum plebis animos irritabat, multos etiam milites ac nobiles viros plurimis ſibi perſuaſionibus alliciens. Sub ea tempeſtate Nicolaus Logothetus, qui tunc in Calabrię partibus iuſſu curię morabatur, Maioni ſcripſit epiſtolá, vbi quicquid à Matthęo Bonello geſtum fuerat, pactaque inter eũ, & Comitiſſam Catacẽſem habita, prout relatu didicerat amicorum, breuiter enarrauit. Ea res primo dubiam viri mẽtem longa deliberatione ſuſpenderat, necdũ fide dignum cenſebat eum ſuis refragari conſilijs, quẽ ſumma promotũ diligentia tanquam filium educarat. At vbi multis id aſſerentibus pleniorem fidẽ

Nicolaus Logothetus Maioni ſcripſit de Bonello.

adhibuit, iam de vindicta secum deliberans, ad id operam dabat, ne factum hoc impunitas sequeretur. Matthęus autem Bonellus ita re gesta, reuersus in Siciliam iam Thermas peruenerat, quod oppidum ab vrbe Panhormo xx. milibus distat. Ibi quendam militem suum obuium habens, quem in Calabriam profecturus Panhormi reliquerat, mentem ac propositum Maionis eiusdem persensit indicio, quódque iam sibi venturo carcerem præpararet. Et quanquam Admirati literis crebrius citaretur, nec longam temporis angustia deliberationem admitteret, prudenti tamen consilio statuit non prius Thermis abscedere, quem missis nunciis animum illius pręleniat. Literis ergo Maioni directis narrat opera sua sedatos esse Calabriæ tumultus: Calabros omnes de inimicis amicissimos ei factos, & ad peragendum quicquid iniũxerit expeditos, nihílque iam aliud quã eius imperia præstolari. Addítq; suam ipsius fidem hac in re maxime satis abundéque spectatam, qui tanto studio tantáque sollicitudine negocia gesserit Admirati, licet semper eius nihilominus voluntati diligentissime fuerit obsecutus, suæ per omnia iussioni deseruiens, ea spe quidem ac fiducia, vt quem suis videret insudare negociis, eum ampliori benęuolentia, crederet amplectendum, pactásque sibi filiæ nuptias non differret, verum hoc in contrarium cessisse. Nam pro gratia potius ingratitudinem compensationis vice sibi repositã, iá nq; se lõga promissionis expectatione suspẽsum diutius cruciari, suóque fraudari desyderio.

Thermę oppidum.

Bonelli literæ ad Maionem

Nunc id se rogare, id plenitudine votorum exposcere, ac per si quid de eo bene meruerat obtestari, vt qui timorem eius in gaudium comutasset, qui timendum ac triste belli principium ad lætos exitus perduxisset, eum redeuntem promissi coniugij lætitia muneraret. Has igitur literas Admiratus inspiciens familiaribus suis eas ostendit, illisque præcipue qui aduersus Matthæum Bonellum eius indignationem commouerant, dicens palam esse nunc eorũ falsitatẽ, quæ sibi dicta fuerant: iniquũ esse tanti criminis eum argui, qui filiæ suæ nuptias tanta præ se tantisque votis expeteret; nec se deinceps creditur um si quis de eo mali quippiam sibi suggesserit. Dehinc illi quammaxima celeritate rescribit, vti securus veniat, & conceptam deponat sollicitudinem: suo quãprimum venerit satisfactũ iri desyderio, eúmque nuptias quas tam affectuose postulauerit, adepturum. At ille visis eiusmodi literis, tanquam ea nuptiarum promissione lenitus, læta fronte Panhormum ingreditur: ibique ab Admirato benigne & cum honore susceptus, gratias ei agit, rogátque vt promissionem suam celeri prosequatur effectu. Hinc Archiepiscopum febribus laborantem secretius adit, eique quod gestum fuerat totum expediens, ab eodem plurimũ admonetur, vt omnibus modis acceleret, & dilationis impedimentũ omne submoueat: rem enim tantam non sine periculo iam differri. Interim ergo Matthæus Bonellus perpetrando facinori tempus idoneũ sollicite perquirebat, sed & huic eius

Maio Bonello rescribit.

B n̄ l is Pānormũ redit.

sollici-

ſollicitudini fortuna non defuit, quæ quaſi pœnitentia ducta, quod virum ignobilem rantis horrẽdum flagitijs in ſummo fere rerum culmine collo caſſet, iam ei præcipitium minabatur, & volubilis circuli ſuper eminentiam ſenſim detrudẽs ad infima, circunductis anfractibus rotam cœperat obliquare. Cum enim iam Admiratus ipſi Archiepiſcopo per manum cuiuſdam familiaris ſui, quem donis ac promiſsis allexerat, venenum propinari feciſſet, mirabatur eum tardius mori, diúque languere: & curis ingentibus angebatur, timens ne forte poſſet priſtinę ſanitati reſtitui. Idque ex impotẽtia veneni præuidens accidiſſe, prępararat aliud multò vehementius ad nocendum & amplioris malitiæ. Quod ſecum deferens die quadam circa horam vndecimam, archiepiſcopum inuiſit, éique aſsidens primo de valetudine eius interrogatur: de ſubiungit, eum facile, ſi conſilio amicorũ crediderit, euaſurum: rogátque vt facilem & experti ſsimam ad hoc genus ægritudinis medicinam accipiat, quam ipſe in præſentia ſua diligentiſsime fecerat prępararī. Ad hæc Archiepiſcopus tantùm ſe iurat pati faſtidium, tãta membrorum debilitate vexari, vt neque ſine magno periculo corpus ita debile poſsit amplius inaniri, & ipſe quamlibet medicinam ſolo viſu abhorreat, ſed & eum ſumma difficultate cibos accipiat. At Maio ne videretur importune inſtare, éóque ipſo ſuſpectus fieret, præparatam iubet potionem in diem aliam reſeruari: dehinc illi familiarius aſsidet, &

Venenum archiepiſcopo Panhormitano propinatum.

Maio inuiſit archiepiſcopum ægrotantem.

berandi ſpacium indultum iri. Nec verò longis erant perſuaſionibus onerandi, quos ad id perpetrandum & ſacramentum aſtrinxerat, & Maionis dudum inflammauerat odium, & lucri ſpes vehementius accendebat. Inter hæc occaſui ſolis iam ſuccedente crepuſculo, totam vrbem ſubitis incertiſque rumoribus videres attonitam, ciuéſque hinc inde turmatim diſperſos incedere, & quidnam eſſet rumoris quod vrbem repente ſic attonuerat, à ſe mutuo ſciſcitari. Alios autem obſtippo quidem capite, ſed arrectis auribus per plateas vrbis conuenticula facientes, varias ſuper hoc diſſonáſque proferre ſententias. Plurimorum tamen circa id verſabatur opinio, vt Maionis inſtinctu regem ad archiepiſcopum ea nocte venturum, in ipſaque via crederent occidendum. At Matthæus Bonellus vbi videt militum ſibi promptam audaciam non deeſſe, Maionem ab archiepiſcopo ſatis commode detineri, noctẽ interim nihilominus opportune ſuas mũdo tenebras iniecisſe, primũ inuia Cooperta ab eiſdẽ archiepiſcopi ædib' ad palatiũ regis protẽſa, qua Maionii fuga ſperari poterat, pleroſq; militũ p cõgrua loca diſponit: dehinc eã qua tranſiturus erat occulte prænunit inſidiis, ac ſicubi forte per venulas vt vulgo dicitur, inuias alias lateraliter effluebat, eaſdẽ militibus ſuis prouidẽ diſtribuit obſeruandas. turbæ quoque quę Maionem ſequebatur, quoſdã ſuorũ præceperat immiſceri. Ipſe cũ paucis ad portam ſanctæ Agathes exeuntem præuenire conſti-

Inſidiæ in Maionem

tuerat Admiratũ, cúmque locum putabat opportunum insidiis, eo quòd ibi via plurimum coarctata, deinceps sese dispergebat in triuium, & præcedentis culpam angustiæ, dilatatione prodiga redimebat. Itaque vbi iam Admirato visum est reparum bene gesta discedere, iubet archiepiscopus fores diligentissime quamprimum exierit obserari. Cum igitur episcopo Messanẽsi qui eius lateri adhærebat colloquens, prope locum insidiarum, in viæ iã angustias incidisset, subito Matthæus notarius eius familiaris, & Adenolfus camerarius vix sequentis turbæ multitudinem transeuntes, ad eũ perueniunt, eiúsque auri immurmurãt, Matthæũ Bonellum cum plerisque militibus armatis visum esse in insidiis, ipsúmque ab eodem sicut audierãt debere interfici. Tunc Maio stans ac subiti mali rumore turbatus, Matthæum Bonellum ad se præcipit accersiri. At ille sentiens se vocari, suáque Maionem iam non latere consilia, prosilit ex insidiis, strictóq; gladio terribilis ei repente superuenit. Et ecce inquit, adsum, ô proditor pessundatę nobilitatis vltor vel serus, vt nefandissimis sceleribus tuis modũ imponã, vnóque semel ictu in te tam Admirati quam Regis adulterum nomen abradam. At Maioni cum nec orandi veniam indulgeretur spacium, nec in extremo tamen vitæ discrimine fatigatũ defecit ingenium. Nam in alteram partẽ defluens, & sublati ensis ictum euasit, & ferientis violentiam in irritum aliorsum reflexit. At eiusdẽ fortius redeuntis impetũ euitare nõ potuit, acceptóq;

Vel cubicularius.

Bonellus ad Maionem.

letali vulnere ad terram corruit moribundus. Hi vero qui sequebantur eum, subito disparentes, quaquisq; potuit aufugerunt. Matthęus notarius vir inter noctis tenebras grauiter vulneratꝰ euasit. Matthæus ergo Bonellus, eiusque comites ita re gesta, timentes Pāhormi diutius immorari, cum incertum haberent quo id factum animo rex erat accepturus, ipsa nocte Cacabum quoddam eius oppidum deuenerūt. Tota vero ciuitas quę prius ambiguis erat suspensa rumoribus, proditoris morte cognita, sic exhilarata est, vt tūc primum in Maionem plebis odium appareret. Nam alij cadauer in media via proiectum pedibus conculcabāt, alij barbæ pilos proteruius euellentes, eius faciem conspuebant. nec vero deerant qui Maionem putarēt adhuc viuere, tātique virum ingenij nunquā adeo consilij fuisse inopem, vt sic interfici potuisset: eū autem qui iacebat exanimis, aliquem ex militibus suis fuisse affererent. Eadem nocte rex insolitum è palatio vulgi tumultum audiens, mirabatur quid in vrbe turbinis accidisset, vidēsque Odonem magistrū stabuli, qui ob id ipsum nunciandum ad palatium accedebat, rem ab eo totam edidicit, indignatusque est plurimum tam audacter id imiussu suo quempiam presumpsisse. Nam & si contra regiam maiestatem Admiratum aliquid machinari constaret, ad se tamen primo referri debuisse, sibique reseruari vindictam. At regina mortem Maionis multo molestius, nec adeo patiēter audiuit, & in Matthæū Bonellum eiusque socios maiori

Cædes Maionis à Matthæo Bonello.

Cacabum oppidum.

Mors Maionis regi nūciatur.

Regina grauissime dolet mortē Maionis.

tuerat Admiratū, eúmque locum putabat opportunum insidiis, eo quòd ibi via plurimum coarctata, deinceps sese dispergebat in triuium, & præcedentis culpam angustiæ, dilatatione prodiga redimebat. Itaque vbi iam Admirato visum est reparum bene gesta discedere, iubet archiepiscopus fores diligentissime quamprimum exierit obserari. Cum igitur episcopo Messanēsi qui eius lateri adhærebat colloquens, prope locum insidiarum, in viæ iã angustias incidisset, subito Matthæus notarius eius familiaris, & Adenolfus camerarius vix sequentis turbæ multitudinem transeuntes, ad eũ perueniunt, eiúsque auri immurmurãt, Matthæũ Bonellum cum plerisque militibus armatis visum esse in insidiis, ipsúmque ab eodem sicut audierãt debere interfici. Tunc Maio stans ac subiti mali rumore turbatus, Matthæum Bonellum ad se præcipit accersiri. At ille sentiens se vocari, suáque Maionem iam non latere consilia, prosilit ex insidiis, strictóq; gladio terribilis ei repente superuenit. Et ecce inquit, adsum, ô proditor pessundatę nobilitatis vltor vel serus, vt nefandissimis sceleribus tuis modũ imponã, vnóque semel ictu in te tam Admirati quam Regis adulterum nomen abradam. At Maioni cum nec orandi veniam indulgeretur spacium, nec in extremo tamen vitæ discrimine fatigatũ defecit ingenium. Nam in alteram partẽ defluens, & sublati ensis ictum euasit, & ferientis violentiam in irritum aliorsum reflexit. At eiusdẽ fortius redeuntis impetũ euitare nõ potuit, acceptóq;

Vel cubicularius.

Bonellus ad Maionem.

letali vulnere ad terram corruit moribundus. Hi vero qui sequebantur eum, subito disparentes, quaquisq; potuit aufugerunt. Matthęus notarius vir inter noctis tenebras grauiter vulnerat⁹ euasit. Matthæus ergo Bonellus, eiusque comites ita re gesta, timentes Pãhormi diutius immorari, cum incertum haberent quo id factum animo rex erat acceptur us, ipsa nocte Cacabum quoddam eius oppidum deuenerũt. Tota vero ciuitas quę prius ambiguis erat suspensa rumoribus, proditoris morte cognita, sic exhilarata est, vt tũc primum in Maionem plebis odium appareret. Nam alij cadauer in media via proiectum pedibus conculcabãt, alij barbæ pilos proteruius euellentes, eius faciem conspuebant. nec vero deerant qui Maionem putarẽt adhuc viuere, tãtique virum ingenij nunquã adeo consilij fuisse inopem, vt sic interfici potuisset: cũ autem qui iacebat exanimis, aliquem ex militibus suis fuisse affererent. Eadem nocte rex insolitum è palatio vulgi tumultum audiens, mirabatur quid in vrbe turbinis accidisset, videsque Odonem magistrũ stabuli, qui ob id ipsum nunciandum ad palatium accedebat, rem ab eo totam edidicit, indignatusque est plurimum tam audacter id iniussu suo quempiam presumpsisse. Nam & si contra regiam maiestatem Admiratum aliquid machinari constaret, ad se tamen primo referri debuisse, sibique reseruari vindictam. At regina mortem Maionis multo molestius, nec adeo patiẽter audiuit, & in Matthæũ Bonellum eiusque socios maiori

Cædes Maionis à Matthæo Bonello.

Cacabum oppidum.

Mors Maionis regi nũciatur.

Regina grauissime dolet mortẽ Maionis.

multaque eorum indicio fuissent inuenta, tandē Stephanus eius filius multis terroribus & minis adactus, iurabat se nihil amplius scire quod curiā super hoc edoceret, nisi quod olim patrem vt sibi videbatur dicētem audierat, episcopum Tropeensem ab eo depositi nomine prope trecētas auri vncias accepisse. Episcopus ergo vocatus ad curiam iussusq; reddere prædictas vncias auri, quas apud eum Maio deposuerat, respondit plura se quàm peterent redditurum, domumque reuersus septingenta milia Tarenorum hostiariis qui cum eo missi fuerant assignauit. His ita gestis missi Cacabū legati, qui Matthæum Bonellum accersirent, regemque nunciarent. Admirati mortem post comperta eius scelera lætis auribus accepisse, præstitoque etiā sacramēto metum omnem ac periculi suspicionem excluderent. At ille quanquā eiusmodi iuriurādo parum crederet, sciens tamē regē in se nihil ausurum, tū ob fauorem plebis, tum quia comites omnes qui ob id ipsum rebellauerant, totámque Calabriam sperabat sibi futuram auxilio, cum vniuersis militibus suis Panhormum securus accessit. In ingressu verò ciuitatis plurima tam virorum ei quàm mulierum turba obuiam exierunt, cum ingenti eum gaudio vsque ad portam palatii prosequētes. Ibi benigne susceptus est à rege, & in eius gratiam integre restitutus. Dehīc à maioribus curiæ sub eadem est frequentia plebis domū suā perductus. Eo igitur tā famoso facinore Matthæus Bonellus non solū in Sicilia, verū

Stephanus Maionis filius.

Episcopus Tropeensis.

Matthæus Bonellus venit Panhormum.

trans Pharum quoque per totam Calabriam, Apuliámque, ac Terram laboris adeo sibi plebis nobiliumque mentes allexerat, vt eius vniuersi virtutem & audaciam laudantes extollerent, nec in remotissimis quoque regni partibus eius ad quenquam inefficaciter litteræ peruenirent. Comitesque ipsi ac ciuitates Apuliæ cum omnibus qui eis cõfœderati erant, rebellandi iam causa sublata, eius deinceps voluntatem & consilium expectabant. In Sicilia vero Panhormíq; maximo totus rã aperte populus conclamabat, quisquis Matthæo Bonello nocere tentasset, hostem eum publicum iudicari, seseque etiam aduersus regẽ, siquidẽ ob Admirati mortem in eum seuerius animaduertere præsumpsisset, arma sumpturos. Nã ei debere omnes obsequi, qui publico regni sublato periculo, libertatem omnibus reddidisset. At eunuchi palatii quibus flagitiosus animus ac scelerum conscientia potentiam illius suspectam fecerat, eo quòd & ipsi machinationũ Admirati cõscii fuissent & participes, ad id operã dabãt vt aduersus illum regis indignationem & odium concitarent. Itaque reginæ ipsius freti consilio, solicitudinis suæ regi causas aperiunt, asseruntque non negligendum eius çapiti nisi mature præcautum fuerit, periculũ impendere. Nam Matthæum Bonellũ ob id quod ei nuper acciderat, in tantam elatum superbiam, vt neminem sibi iam in regno viribus vel potentia parem existimet. Cumque quadam ductũ temeritate totũ ad se videat populũ confluẽtem, virosq;

Eunuchi calumnias struunt in Bonellũ.

etiam

etiã nobiles ſuis per oĩa parêre cõſiliis, & iuſsionibus obſequi, nihil eorũ quæcunq; animus impera uerit putet illicitum, nec à plebe ſolum, verum & ab ipſis curiæ magnatibus eandem ſibi velit reuerentiam exhiberi. Interim eum ſibi omnes aſtringere ſacramẽtis, & ignotis pactionum fœderibus obligare. His accedere quòd vniuerſi Trãspharini proceres, quibus hoc ipſum deſperationem incuſſerat, quòd eatenus regem offenderant, vt eum ſibi crederent implacabilem, literis ſuis iuuenilem animum crebrius hortabantur, vt ſiquidem plenam cõſequi gloriam affectabat, ſi nulli deinceps ſubiacere periculo, eniteretur quatinus integram & regno libertatem, & ſibi ſecuritatem acquireret, quam adipiſci rege viuente non poterat, neque fallaci curiæ promiſsione ſeductus, eſtimaret eum tam facile ſibi placatum, cui manum dexterã amputaſſet. Sic enim regem opinari, ſic dicere interfecto Maione manu ſe dextera mutilatum. His ergo perſuaſionum ſtimulis auidum gloriæ iuuenẽ plurimum incitatum, promptúmque audere & experiri omnia, & niſi citius eiuſmodi conſiliis prouide fuerit obuiatum, quocunq; feruor animi, & iuuentutis impetus eum traxerit, facile ſecuturum, nulloque coercendum metu periurij. Satis quippe vecordem eſſe & improuidum, quiſquis exiſtimet fidem eum cuipiam ſeruaturum, qui tã iuriſiurandi quã affinitatis iure poſthabito, ſocerũ ſuũ, quem vice patris habuerat, cuius etiã opera patrimonij ſui reſtitutionẽ impetrauerat, tãtis in-

tum fœdus matrimonij ratum habentibus: vtrinque præstito sacramento pactum ipsum mutuo roboratur, mortique Maionis terminus certus præfigitur. Additque etiam Matthæus Bonellus, si temporis interim occurrat opportunitas, nequaquam id sibi esse animi vt præfixam die expectet, nec per se staturum quin illud quàm maturè possit perficiat. Nec minus alibi quoque fortunam tatis Admirati fatigatam successibus, iã ab eius obsequio desciuisse perciperes. Cum enim instaret iam dies quem interficiendo regi idem prouiderat, placuit ei cum archiepiscopo secretum habere colloquiu. Cumque de rege maturius amouendo, de sedandis populi motibus, regnique statu mox futuro deliberantes inuicem disceptarent, suborta est inde cotrouersia de thesauris, ipsiusq; regis filijs vtrius deberet custodiæ comitti. Dicebat enim Admiratus puerorum tutela ac thesauros, totumque palatiũ sibi debere comitti, quoniã oporteret regni negocijs insudare, maximeq; thesauros necessarios esse ad tumultus rebellatiũ coptimedos, & arcedos exterorum incursus hostiũ: nec sine magnis sumptibus emersuras dissensiones, & intestina bella posse compesci. Archiepiscopus autem aiebat id se nũquam passurum: nã ex ea puerorũ tutela plurimũ posse suspicionis innasci, maximeque roborari præcedẽtem plebis opinionẽ: tunc omnes fore certissimos nihil illũ aliud quã regnũ appetere: tũc aduersus eũ modis omnibus asperãdos. Suspectũ enim tutorẽ pueris dari nec iura permittere, & si datus sit, remo uendũ cẽsere. Sãius autem esse cõ-

Disceptãt Maio & Archiepiscopus Panhormitanus.

silium, vt archiepiscopis, episcopis, aliisque venerabilibus & religiosis personis, de quibus nulla posset haberi suspicio, puerorum ac thesaurorum custodia crederetur. Nam & reditus totius regni sumptibus faciendis suppetere: & si necessitas exigeret, ab ipsis cum thesaurorum custodibus quantum sufficeret accepturum. Sic igitur alternis disceptationibus ea controuersia diutius protracta, cũ archiepiscopo à prędicta nõ posset auelli sentẽtia, eademque Maioni penitus displiceret; quippe quem suis nouerat machinationibus obuiare, tãdem iratus subintulit non ita se de archiepiscopo metuisse, vt suo debuerit aduersari proposito: sed nunc compensationem sibi mutuã reponi, quod eum sola gratia socium & consilij participem asciuisset, cùm eius non indigeret auxilio, & eo quidẽ ignaro, aut etiam reluctante facile posset quod proposuerat adimplere. Verum hanc ad presens nihil obfuisse discordiam: nec enim esse iam dubiũ quid in tali socio spei sibi debeat reseruare. Prętereà iam se pœnitere propositi, animúmq; suũ ab incœpto penitus auertisse, nec vnquam deinceps tale quidpiam admissurum. Tũc Archiepiscopus licet hęc cum ex animo dixisse nõ crederet, optimũ quidem ait & satis approbandum cõsilium: nam & me quoque facti deterret atrocitas, nec absque salutis & famę nostrę periculo posset hoc fieri. In hunc modum contractæ dudum societatis fœdere dissoluto, Maio discessit, totis iã sensibus præparans vltioni. Ac primo quidem erga socium ita

Odiũ inter Maionẽ & Archiepiscopum.

regis animum ſpe lucri, vt erat cupidiſsimus, irritauit, vt ſeptingentas ab eo auri vncias extorqueret. At ille quanquã eiuſmodi iactura ſatis efficaciter ad doloris eum impatientiam permouiſſet, pudore tamen & indignitate rei vehementius exæſtuans, totum ad eius rei vindictam ingenium trãſtulit. Cúmque prius tanto pacis ac dilectionis fœdere tenerentur aſtricti, vt ſe fratres inuicem appellarent, nunc hoſtes atrociſsimi, ſed occulti in exitiũ ſuũ plenis operabãtur affectibus, nõ iam fortunas alter alterius petituri, ſed vitæ diſpendio, pœnęque capitis imminẽtes. Admiratus enim peſtifera veneni potione meditabatur illũ extinguere, ad idque locũ ac tempus pręſtolabatur idoneũ. At ille deteſtabile Maionis facinus tam per ſe quàm per familiares ſuos multis detegens, ad vindictam eos tanti ſceleris hortabatur, & iam conceptum de ſe ſuſpicionem remouens, aduerſus illum plebis animos irritabat, multos etiam milites ac nobiles viros plurimis ſibi perſuaſionibus alliciens. Sub ea tempeſtate Nicolaus Logothetus, qui tunc in Calabrię partibus iuſſu curię morabatur, Maioni ſcripſit epiſtolá, vbi quicquid à Matthęo Bonello geſtum fuerat, pactaque inter eũ, & Comitiſſam Catacẽſem habita, prout relatu didicerat amicorum, breuiter enarrauit. Ea res primo dubiam viri mẽtem longa deliberatione ſuſpenderat, necdũ fide dignum cenſebat eum ſuis refragari conſilijs, quẽ ſumma promotũ diligentia tanquam filium educarat. At vbi multis id aſſerentibus pleniorem fidẽ

Nicolaus Logothetus Maioni ſcripſit de Bonello.

adhibuit, iam de vindicta secum deliberans, ad id operam dabat, ne factum hoc impunitas sequeretur. Matthęus autem Bonellus ita re gesta, reuersus in Siciliam iam Thermas peruenerat, quod oppidum ab vrbe Panhormo xx. milibus distat. Ibi quendam militem suum obuium habens, quem in Calabriam profecturus Panhormi reliquerat, mentem ac propositum Maionis eiusdem persensit indicio, quódque iam sibi venturo carcerem præpararet. Et quanquam Admirati literis crebrius citaretur, nec longam temporis angustia deliberationem admitteret, prudenti tamen consilio statuit non prius Thermis abscedere, quem missis nunciis animum illius pręleniat. Literis ergo Maioni directis narrat opera sua sedatos esse Calabriæ tumultus: Calabros omnes de inimicis amicissimos ei factos, & ad peragendum quicquid iniũxerit expeditos, nihílque iam aliud quã eius imperia præstolari. Addítq; suam ipsius fidem hac in re maxime satis abundéque spectatam, qui tanto studio tantáque sollicitudine negocia gesserit Admirati, licet semper eius nihilominus voluntati diligentissime fuerit obsecutus, suæ per omnia iussioni deseruiens, ea spe quidem ac fiducia, vt quem suis videret insudare negociis, eum ampliori beneuolentia, crederet amplectendum, pactáque sibi filiæ nuptias non differret. verum hoc in contrarium cessisse. Nam pro gratia potius ingratitudinem compensationis vice sibi repositã, iá nq; se lõga promissionis expectatione suspẽ sum diutius cruciari, suóque fraudari desyderio.

Thermę oppidum.

Bonelli literæ ad Maionem

Nunc id se rogare, id plenitudine votorum expo-
scere, ac per si quid de eo bene meruerat obtestari,
vt qui timorem eius in gaudium comutasset, qui
timendum ac tristq belli principium ad lætos exi-
tus perduxisset, cum redeuntem promissi coniugij
lætitia munerare. Has igitur literas Admiratus
inspiciens familiaribus suis eas ostendit, illisque
precipue qui aduersus Matthæum Bonellum eius
indignationem commouerant, dicens palam esse
nunc eorũ falsitatẽ, quæ sibi dicta fuerant: iniquũ
esse tanti criminis eum argui, qui filiæ suæ nuptias
tanta præ se tantisque votis expeteret; nec se dein-
ceps creditum si quis de eo mali quippiam sibi
suggesserit. Dehinc illi quammaxima celeritate re-
scribit, vti securus veniat, & conceptam deponat
sollicitudinem: suo quãprimum venerit satisfactũ
iri desyderio, eúmque nuptias quas tam affectuo-
se postulauerit, adepturum. At ille visis eius mo-
literis, tanquam ea nuptiarum promissione lenti-
tus, læta fronte Panhormum ingreditur. Ibique ab
Admirato benigne & cum honore susceptus, gra-
tias ei agit, rogátque vt promissionem suam celeri
prosequatur effectu. Hinc Archiepiscopum fe-
bribus laborantem secretius adit, eique quod ge-
stum fuerat totum expediens, ab eodem plurima
admonetur, vt omnibus modis acceleret, & dila-
tionis impedimentũ omne submouear: rem enim
tantam non sine periculo iam differri. Interim er-
go Matthæus Bonellus perpetrando facinori tem-
pus idoneũ sollicite perquirebat, sed & huic eius
sollici-

Maio Bonello rescribit.

Bonellus Panormũ redit.

ſollicitudini fortuna non defuit, quæ quaſi pœnitentia ducta, quod virum ignobilem tantis horrẽdum flagitijs in ſummo ferè rerum culmine collocaſſet, iam ei præcipitium minabatur, & volubilis circuli ſuper eminentiam ſenſim detrudẽs ad infima, circunductis anfractibus rotam cœperat obliquare. Cum enim iam Admiratus ipſi Archiepiſcopo per manum cuiuſdam familiaris ſui, quem donis ac promiſsis allexerat, venenum propinari feciſſet, mirabatur eum tardius mori, diúque languere: & curis ingentibus angebatur, timens ne forte poſſet priſtinę ſanitati reſtitui. Idque ex impotẽtia veneni præuidens accidiſſe, prępărat aliud multò vehementius ad nocendum & amplioris malitiæ. Quod ſecum deferens die quadam circa horam vndecimam, archiepiſcopum inuiſit, éique aſsidens primo de valetudine eius interrogat: inde ſubiungit, eum facile, ſi conſilio amicorũ crediderit, euaſurum: rogátque vt facilem & expertiſsimam ad hoc genus ægritudinis medicinam accipiat, quam ipſe in præſentia ſuá diligentiſsimè fecerat prępărari. Adhæc Archiepiſcopus tantum ſe iurat pati faſtidium, tãta membrorum debilitate vexari, vt neque ſine magno periculo corpus ita debile poſsit amplius inaniri, & ipſe quamlibet medicinam ſolo viſu abhorreat, ſed & eum ſumma difficultate cibos accipiat. At Maio ne videretur importune inſtare, eóque ipſo ſuſpectus fieret, præparatam iubet potionem in diem aliam reſeruari: dehinc illi familiarius aſsidet, &

Venenum archiepiſcopo Panhormitano propinatum.

Maio inuiſit archiepiſcopum ægrotantem.

berandi ſpacium indultum iri. Nec verò longis erant perſuaſionibus onerandi, quos ad id perpetrandum & ſacramentum aſtrinxerat, & Maionis dudum inflammauerat odium, & lucri ſpes vehementius accendebat. Inter hæc occaſui ſolis iam ſuccedente crepúſculo, totam vrbem ſubitis incertíſque rumoribus videres attonitam, ciuéſque hinc inde turmatim diſperſos incedere, & quidnam eſſet rumoris quod vrbem repente ſic attonuerat, à ſe mutuo ſciſcitari. Alios autem obſtippo quidem capite, ſed arrectis auribus per plateas vrbis conuenticula facientes, varias ſuper hoc diſſonáſque proferre ſententias. Plúrimorum tamen circa id verſabatur opinio, vt Maionis inſtinctu regem ad archiepiſcopum ea nocte venturum, in ipſaque via crederent occidendum. At Matthæus Bonellus vbi videt militum ſibi promptam audaciam non deeſſe, Maionem ab archiepiſcopo ſatis commode detineri, noctẽ interim nihilominus opportune ſuas mũdo tenebras iniecíſſe, primũ inuia Cooperta ab eiſdẽ archiepiſcopi ædib' ad palatiũ regis protẽſa, qua Maionii fuga ſperari poterat, pleroſq; militũ p cõgrua loca diſponit: dehinc eá qua tranſiturus erat occulte præmunit inſidiis, ac ſicubi forte per venulas vt vulgo dicitur, inuias alias lateraliter effluebat, eaſdẽ militibus ſuis prouidè diſtribuit obſeruandas. turbæ quoque quę Maionem ſequebatur, quoſdá ſuorũ præceperat immiſceri. Ipſe cũ paucis ad portam ſanctæ Agathes exeuntem præuenire conſti-

Inſidiæ in Maionem

tuerat Admiratũ, cúmque locum putabat opportunum insidiis, eo quòd ibi via plurimum coarctata, deinceps sese dispergebat in triuium, & præcedentis culpam angustiæ, dilatatione prodiga redimebat. Itaque vbi iam Admirato visum est reparum bene gesta discedere, iubet archiepiscopus fores diligentissime quamprimum exierit obserari. Cum igitur episcopo Messanẽsi qui eius lateri adhærebat colloquens, prope locum insidiarum, in viæ iã angustias incidisset, subito Matthæus notarius eius familiaris, & Adenolfus camerarius vix sequentis turbæ multitudinem transeuntes, ad eũ perueniunt, eiúsque auri immurmurãt, Matthæũ Bonellum cum plerisque militibus armatis visum esse in insidiis, ipsúmque ab eodem sicut audierãt debere interfici. Tunc Maio stans ac subiti mali rumore turbatus, Matthæum Bonellum ad se præcipit accersiri. At ille sentiens se vocari, suáque Maionem iam non latere consilia, prosilit ex insidiis, strictóq; gladio terribilis ei repente superuenit. Et ecce inquit, adsum, ô proditor pessundatę nobilitatis vltor vel serus, vt nefandissimis sceleribus tuis modũ imponã, vnóque semel ictu in te tam Admirati quam Regis adulterum nomen abradam. At Maioni cum nec orandi veniam indulgeretur spacium, nec in extremo tamen vitæ discrimine fatigatũ defecit ingenium. Nam in alteram partẽ defluens, & sublati ensis ictum euasit, & ferientis violentiam in irritum aliorsum reflexit. At eiusdẽ fortius redeuntis impetũ euitare nõ potuit, acceptóq;

Vel cubicularius.

Bonellus ad Maionem.

letali vulnere ad terram corruit moribundus. Hi vero qui sequebantur eum, subito disparentes, qua quisq; potuit aufugerunt. Matthęus notarius vix inter noctis tenebras grauiter vulneratus euasit. Matthæus ergo Bonellus, eiusque comites ita re gesta, timentes Pāhormi diutius immorari, cum incertum haberent quo id factum animo rex erat acceptūrus, ipsa nocte Cacabum quoddam eius oppidum deuenerūt. Tota vero ciuitas quę prius ambiguis erat suspensa rumoribus, proditoris morte cognita, sic exhilarata est, vt tūc primum in Maionem plebis odium appareret. Nam alij cadaueri in media via proiectum pedibus conculcabāt, alij barbæ pilos proteruius euellentes, eius faciem conspuebant. nec vero decrant qui Maionem putarēt adhuc viuere, tātique virum ingenij nunquā adeo consilij fuisse inopem, vt sic interfici potuisset: cū autem qui iacebat exanimis, aliquem ex militibus suis fuisse affererent. Eadem nocte rex insolitum è palatio vulgi tumultum audiens, mirabatur quid in vrbe turbinis accidisset, vidēsque Odonem magistrū stabuli, qui ob id ipsum nunciandum ad palatium accedebat, rem ab eo totam edidicit, indignatusque est plurimum tam audacter id imiussu suo quempiam presumpsisse. Nam & si contra regiam maiestatem Admiratum aliquid machinari constaret, ad se tamen primo referri debuisse, sibique reseruari vindictam. At regina mortem Maionis multo molestius, nec adeo patiēter audiuit, & in Matthæū Bonellum eiusque socios maiori

Cædes Maionis à Matthæo Bonello.

Cacabum oppidum.

Mors Maionis regi nūciatur.

Regina grauissime dolet mortē Maionis.

multaque eorum indicio fuissent inuenta, tandē Stephanus eius filius multis terroribus & minis adactus, iurabat se nihil amplius scire quod curiā super hoc edoceret, nisi quod olim patrem vt sibi videbatur dicētem audierat, episcopum Tropeensem ab eo depositi nomine prope trecētas auri vncias accepisse. Episcopus ergo vocatus ad curiam iussusq; reddere prædictas vncias auri, quas apud eum Maio deposuerat, respondit plura se quàm peterent redditurum, domumque reuersus septingenta milia Tarenorum hostiariis qui cum eo missi fuerant assignauit. His ita gestis missi Cacabū legati, qui Matthæum Bonellum accersirent, regemque nunciarent. Admirati mortem post comperta eius scelera lætis auribus accepisse, præstitoque etiā sacramēto metum omnem ac periculi suspicionem excluderent. At ille quanquā eiusmodi iurauerādo parum crederet, sciens tamē regē in se nihil ausurum, tū ob fauorem plebis, tum quia comites omnes qui ob id ipsum rebellauerant, totámque Calabriam sperabat sibi futuram auxilio, cum vniuersis militibus suis Panhormum securus accessit. In ingressu verò ciuitatis plurima tam virorum ei quàm mulierum turba obuiam exierunt, cum ingenti eum gaudio vsque ad portam palatii prosequētes. Ibi benigne susceptus est à rege, & in eius gratiam integre restitutus. Dehīc à maioribus curiæ sub eadem est frequentia plebis domū suā perductus. Eo igitur tā famoso facinore Matthæus Bonellus non solū in Sicilia, verū

Stephanus Maionis filius.

Episcopus Tropeensis.

Matthæus Bonellus venit Panhormum.

etiã nobiles ſuis per oĩa parêre cõſiliis, & iuſsionibus obſequi, nihil eorũ quæcunq; animus impera uerit putet illicitum, nec à plebe ſolum, verum & ab ipſis curiæ magnatibus eandem ſibi velit reuerentiam exhiberi. Interim eum ſibi omnes aſtringere ſacramẽtis, & ignotis pactionum fœderibus obligare. His accẽdere quòd vniuerſi Trãspharini proceres, quibus hoc ipſum deſperationem incuſſerat, quòd eatenus regem offenderant, vt eum ſibi crederent implacabilem, literis ſuis iuuenilem animum crebrius hortabantur, vt ſiquidem plenam cõſequi gloriam affectabat, ſi nulli deinceps ſubiacere periculo, eniteretur quatinus integram & regno libertatem, & ſibi ſecuritatem acquireret, quam adipiſci rege viuente non poterat, neque fallaci curiæ promiſsione ſeductus, eſtimaret eum tam facile ſibi placatum, cui manum dexterã amputaſſet. Sic enim regem opinari, ſic dicere interfecto Maione manu ſe dextera mutilatum. His ergo perſuaſionum ſtimulis auidum gloriæ iuuenẽ plurimum incitatum, promptúmque audere & experiri omnia, & niſi citius eiuſmodi conſiliis prouide fuerit obuiatum, quocunq; feruor animi, & iuuentutis impetus eum traxerit, facile ſecuturum, nullóque coercendum metu periurij. Satis quippe vecordem eſſe & improuidum, quiſquis exiſtimet fidem eum cuipiam ſeruaturum, qui tã iuriſiurandi quã affinitatis iure poſthabito, ſocerũ ſuũ, quem vice patris habuerat, cuius etiã opera patrimonij ſui reſtitutionẽ impetrauerat, tãtis in-

gratus beneficiis prodiderit, interfecerit innocentem: falsum enim quicquid ipse cædisq; factę socij aduersus Admiratum confinxerant: nec illum inuenta in thesauris eius diademata sibi pręparasse, sed regi, vt eadem in Calendis Ianuarij strenarum nomine iuxta consuetudinem ei transmitteret: verum nunquam ob id solum à Matthæo Bonello tot contracta fœdera, tot societates initas, vt Maionem interficeret. Aliud eum maius ambire, altiúsque fouêre propositũ, ad quod eiusmodi principio viam sibi cõmode censuerat præparandam. Hæc & huiusmodi plurima sæpissime regis auribus inculcantes, id effecerant, vt neque iam Matthæum Bonellum inter familiares admitteret, neque Maionem ob aliam causam ab eo crederet interfectum, nisi vt cõmunicatum cum quibusdam proditoribus de morte sua consilium, liberius posset cõpendiosiúsque efficere. Sed huius rei vindictam vix iam, vt erat ad puniendum facilis, moras sustinens, in tempus congruum necessario differebat, dum populi tumultu cõposito, nouitatis feruor & impetus quieuisset. Interim tamen lx. milia Tarenorũ, tã ab eo quam ab illis qui pro ipso fide iusserant repeti iubet, quos idem olim vt patrimoniũ suũ reciperet, curiæ spoponderat se daturũ: eorũ autem solutionem Admiratus genero parcens ignorante rege distulerat. Itaq; Matthæus Bonellus ex improuiso repẽtina debiti veteris exactione pulsatus, simúlque videns solito rarius ad curiam se vocari, neque iã vbi solebat admitti, mirabatur

quid hoc nouitatis portẽderet. Sed & hoc eius animo nõ parũ metus ac ſuſpicionis iniecerat, quod Adenolfum camerarium plurimũ poſſe videbat in curia, qui ſummũ amicitiæ locũ apud Maionẽ obtinuerat, & tã hunc quàm alios hoſtes ſuos audacius atque apertius in ſe odiũ exercere, eo quod cũ archiepiſcopi viderent ope & conſilio deſtitutũ, qui diuturna fatigatus ægritudine nuprime mortem obierat. Hæc autẽ omnia non ſine conſenſu regis exiſtimabat fieri, nec vnquã viros eiuſmodi aduerſum ſe quicquã auſuros, niſi regis animum erga ſe crederent immutatum. Nã eò furoris & audaciæ ventum erat, vt Philippus Manſellus nepos Adenolfi cum militibus armatis viam Marmoream noctu perambulans, à pleriſque viſus fuerit domum Matthęi Bonelli tardius pertrãſire. Quod vbi Matthæo cognitum eſt, ſequenti nocte militibus ſuis armatis primũ circa domum ſuam per cõgrua loca diſponens inſidias, reliquos militũ præcepit per viã Coopertã vſque ad portã Galculę replicato frequenter itinere tranſeuntes, ante domũ Adenolfi morari diutius, ſperans ita Philippum poſſe & eius milites, ſiquidem ea nocte ſicut in pręcedenti exierint, vel ab iſtis per viarum trãſitus inueniri, vel ab illis qui in inſidiis erãt interci pi: ſimúlque vt oſtẽderet eorũ ſe nõ ignorare cõſilia, neq; ſibi militũ deeſſe copias, aut virtutẽ, vt eos poſſet ad vnũ oẽs delere, niſi regis timor eiuſmodi facultatis licentiã refrenaret. Sic mediã fere noctẽ

Adenolfus Maionis amicꝰ regiſque cubicularius.

Mortuus archiepiſcopus Hugo.

Phil. Manſellus nepos Adenolfi.

ducentes insomnẽ, demum infecto negocio redierunt. Matthæus autẽ Bonellus cũ his atq; aliis pluribus rerũ indiciis voluntatẽ ac propositum regis agnosceret, aliter interim sibi prouidendũ existimans, nõdum deliberandi libertate sublata, Matthæo de Sancta Lucia consobrino suo, & quibusdam aliis nobilibus viris Siciliæ qui literis eius citati Panhormũ conuenerant, omnia pandit ordine quæ sibi acciderãt: quódq; hostes sui cũ eunuchis societatem inierant, vt in se regem exasperent, eósq; facile quod voluerint effecisse. Iam enim se ab ipso rege ad veteris debiti solutionem vrgeri, à quo conseruatæ salutis prẽmium expectabat. Dehinc rogat eos obsecrans per fidẽ amicitiæ fœderísq; nuper inter eos habiti sanctionem, vti hac in necessitate sibi non desint, qui pro salute totius regni periculũ istud subierit, neque se cõmuni quisquã oneri fraudulẽter conetur subtrahere. Admonẽt que id mature capiendum esse consilij, vt hostiũ dolos regísque deliramenta præcaueãt. Si quidẽ vnius fuerint animi, & in vna firmiter voluntate permanserint, vt omnem fortunã cõmunicato velint periculo sustinere, nunquam sibi plebis animos, nũquam militum gratiã defuturã. ita quicquid aggressi fuerint, facile peracturos. Quod si dissimuládo subterfugere quisq; maluerit, neminẽ eorũ qui in mortẽ Maionis cõsenserit euasurũ. At illi rumorũ nouitate permoti, cũ mirarẽtur & grauissime ferrent inde sibi periculũ & ingratitudinẽ emersisse, vnde se bene meritos ẽstimabant, maxi-

Matth. Bonellus ad amicos

me tamẽ indignabantur Adenolphũ camerariũ eò præcipitatũ audaciæ, vt in Matthæum Bonellum manifestas auderet inimicitias exercere. Neque vero putabant tantam rem deinceps habendã neglectui, aut eiusmodi regis tyrannidem & insaniam oportere diutius sustineri: erantque qui iam tunc in ipsum Adenolfum vbicunque cum inueniri contingeret, impetum faciendum, neque rantę eius sycophantiæ vindictam vlterius protelandam censerent. Nam quicquid ab eis inchoatũ foret, plebem auide secuturam. Alij vero rem inceptam moderatius & cũ cautela dicebant felicius prouenturam: neq; nũc Adenolfi morte periculum minui, sed augeri, si flagitiorũ caput quod ante præcidi debuerat, relinqueretur incolume: ad id dãdum operam, vt malorum origine sublata cætera facile subsequantur. fontis enim scatebra prius consumpta, sine difficultate deinceps riuorũ copiam exiccari. Hoc igitur apud eos prępondęrante cõsilio, placuit eiusdem rei sibi socios adhibere, Symonem comitem, Rogerij regis filium ex consuetudinaria matre progenitum Tancredumque filium Rogerij ducis, ingenio magis & industria quàm corporis virtute præstantem, cuius etiam supra meminimus. Sciebant enim eos quicquid aduersus regem decretum foret, facile cõsensuros. Nam idem Symoni principatum Tarenti, contra patris testamentum abstulerat, dicẽs patrem in multis errasse spuriorum amore deceptũ. Ducatũ enim Apuliæ, Tarentíque & Capuæ

Cõiurati in regem Gulielmũ.

principatum legitimis tantum filijs debere concedi. Ad comitatus autē aliasque regni dignitates non indignum esse liberos etiā naturales admitti. Tancredum vero sicut prædictum est, intra palatiū muros tenebat inclusum, cuius etiā frater Gulielmus ibidem non sine magna regis inuidia, nuper obierat, adolescens vtique pulcherrimus qui cum fere xx. ætatis annum ageret, neminem militum viribus sibi parem repererat. Hos itaque sibi Matthæus Bonellus iureiurando, seque illis inuicem obligat, multosque præterea milites & potentes viros, in quibus & nobilem adolescētulum, Rogeriū comitem Auellini, regis consanguineū non dissimili pacto sibi cōfœderat. Erat autē eorum hoc propositum, vt in primis regem caperēt, captū in qualibet includerent insularū, vel in alio quolibet loco iuxta quod omnium cōmuni deceret assensu: dehinc eius maiorem filiū Rogerium ducē Apulię nouēnem fere puerū regem crearent: id existimantes populo gratū fore, seque videri nihil animo malo sceleratóq; gerere, si tyranno ob facinora sua sublato, filiū eius ipsi substituant. Ad hoc autē facillimus putabatur aditus prępari, si Malgeriū castellanum palatij quibuslibet possent promissionum pactionibus irretire, vt idem ab eo iusiurandū quod inter se fecerāt, extorquerent. Nam aliter inchoata parum procedere videbātur, cū ille trecētos fere iuuenes secū haberet assidue, ipsius palatij custodię prefectos: qui sic erāt per portarū angustias distributi, vt quantūuis nu-

Rogerius maior natu filius Gulielmi.

Malgerius castellanus palatij

merũ militum ab ingressu facile submouerent, & si furtim aliquos ingredi cõtigisset, certũ erat ibidẽ eos sine spe salutis intercipi, redituris exitu non patente. Verũ id eorum desyderiis obstabat, quod idẽ Malgerius multæ austeritatis homo erat, nec facilis ylla persuasione quopiã inclinari aut huiusmodi se negociis immiscere. Timebãt ergo rẽ secretissimã illius fidei, pressi hac ambiguitate, cõmittere, indeq; ad aliud necessario diuertêre consiliũ, sperantes idẽ semper Gauarretum palatii tutius effecturos. Castellanus enim vt discursandi crebrius necessitatẽ & laborẽ subterfugeret, oneris sui difficultatẽ in eum traiẽcerat, & totã ei custodiendi palatij curã crediderat. Adhuĩ quoq; spectabat officiũ, eos qui per diuersos carceres tenebantur inclusi, frequẽter inspicere, eorũq; statũ mitius asperiusve, prout ei visum fuerat cõmutare, & prout vellet custodes singulis designare carceribus: Cõfidebant autẽ cupiditatẽ illius spẽ lucri nõ difficile secuturã: quodq; non multũ votis eorũ viri facilitas repugnaret, præsertim cũ iam pleriq; amicorũ eius in eadẽ cõfœderationis sacramẽto teneri tur astricti, quorũ indicio res ei secure poterat aperiri. Primũ itaq; sensum eius animo pertentaro, dehĩc eiusdẽ certi agnita voluntate, quod sperauerant voto pleni assecuti, spontaneũ ab illo iusiurandũ accipiunt, imperata se sine fraude & vt ipsi disposuerãt impleturũ. Modus autẽ dispositionis hic erat, vt ad præfixã diẽ incarceratis omnibus quos etiã ab hac societate placuerat nõ excludi, vinculis

Castellani munus.

Consilium insidiosũ in regem.

relaxatis aperiret, carceres armaque singulis prouideret, & ipsi dato signo quisque de loco suo proptius exirent. In ipso enim palatio circa Capanarium eamque partem quæ turris Græca vocabatur, carceres erat dispositi. His ita dispositis, Matthæus Bonellus Mistretum profectus est, vt eo frumentum armaque conuehi faceret, ceteraque oppida sua rebus necessariis præmuniret. Recessurus tamen socios suos diligenter prænonuit, vt vsque ad reditum suum prudenter & circumspecte se haberent, neque secretum illis creditum temere publicarent. Siquid interim præter opinionem curæ dignum emergeret, suis cum literis euocarent: nam si res exposceret, cum ingentibus militum copijs sperato citius adfuturum. At illi nō eam quā promiserāt super hoc adhibentes diligentiam, secura rei principia periculoso satis exitu concluserunt. Quidam enim eorum cum amicissimum sibi militem eiusdem cōspirationis optaret esse participem, quicquid actum fuerat ei seriatim exposuit iusiurandumque de non propalando cōsilio negligenter omisit, siue fidem illius ex sua metiēs, siue rei periculum vt minus discretus parum intelligens. Sed & tempus ad hoc præfixum, reique auctores illum edocens diligenter omnia perscrutantem, demum expertus est verum esse quod dici solet, superabundantem non nocere cautelam. Miles enim præfatus gratias illi referens quod rem sibi perutilem indicasset, tanquam ad deliberationem in crastinum postulatis induciis, ad alterius

Mistretū oppid.

Nunquam nocuit nimium cauisse.

amici

amici sui notitiam audita pertulit, tam horrendũ inquiens scelus nõ oportere dissimulando celari, quod si perpetrari cõtigerit, perpetuã Siciliæ sit allaturũ infamiã, nec immeritò Siculos omnes proditores deinceps apellandos. Verum id se præcauturum ne accidat, curiamque quãtum matureperit, & auctores sceleris, & conspirationis socios edocturum. Ille vero cum & ipse de coniuratorũ esset numero, proditores eos appellãs simulabat sũ per his se plurimum indignari, laudansque viri propositum qui noluisset eorum consentire sceleribus, quàm primum auelli potuit ab eo, Symonem comitem aliosque cõfœderationis principes adijt, referes quid per sociorum negligentiam accidisset: hortatusque est eos vt ea nocte sibi consulerent. nam ad aures regis die crastino quicquid egerant perferendũ. At illi rem audientes plenã periculi, cum Matthæum Bonellum nõ pateretur angustia temporis accersiri, statuerunt per se susceptum implere negocium. Præmonitus ergo Gauarretus, vt, quia statutum tempus expectari non poterat, sequẽti die, prout ipsi decreuerãt, incarceratos educeret, spopondit omnia prouide se factu rũ, totãque rei difficultatem facilè submouẽdam: eos tantu oportere circiter horã tertiã præparatos affore, vt cũ è palatio rex in ampliorẽ locũ exiret, vbi cũ Archidiacono Catanensi singulis diebus solebat de statu regni differere, sine tumultu, sinè clamore posset ibidẽ intercipi. Hęc igitur tã certę promissionis fiducia labãtes eorũ animos in spem

Gauarreto palatij.

erexit, quibus inopinata res formidinis & diffidē-
tię non parū attulerat, tum propter abſentiā Mat-
thęi Bonelli, cęterorūque qui cum eo receſſerant,
tum quoniā id quod cum ſumma cautione futu
rū prouiderāt, quaſi turbati raptimq; fieri ſuper-
ingruens cōpellebat neceſsitas. Sequēti vero die
Gauarretus nihilo ſegnius aut imprudētius quam
diſpoſuerat, promiſsionem ſuam celeri proſecutus
effectu, viros nobiles quos iā armis pręmunierat, è
carceribus, eduxit ſociis eorū prius in palatiū intro
ductis. Illi vero Symonē comitē ſequētes, quicū in
palatio nutritus fuiſſet, anfract' viarū cognouerat,
ad eum locū vbi rex Hērico Ariſtippo colloqueba
tur venerūt. Qui cum primo fratrē ſuum fratris-
que filiū Tancredum ad ſe venientes aſpiceret, in-
dignatus eſt eis aditū patuiſſe, mirabaturq; quid
eorum ſibi vellet aduētus. At vbi vidit cum armis
reliquos inſequentes, rem vt erat mente concipiēs,
fugę ſe territus pręparabat. Sed vniuerſis repente
concurrentibus comprehenſus eſt ab eis, cum in
angulos & occulta palatij ſe recipere conaretur.
Blandius tamē tyrannidis ſuę cauſas ab eo ſciſcitā
tes, verbisque minus aſperis eius arguentes inſani
am, ſpē effugiēdę mortis ei reliquerant. Mox autē
cum videret Gulielmū comitē Aleſinū virū atro-
ciſsimum, Robertumque Bouenſem notæ nihilo-
minus crudelitatis hominem, ſtrictis enſibus veni
entes, rogabat eos à quibus captus fuerat, ne eū ab
illis interfici paterentur, cū vltro ſe regno cuperet
abdicare. Arbitrabatur enim tam crudeles hoſtiū

Simonis comitis ingreſſus ad regem cū cōiura-tus.

Captus Gulielmus rex, & in carcerem miſſus.

manus se nullatenus euasurum, eaque non fallax fuisset opinio, nisi Richardus de Mandra quorūdam in eum irruētium impetus propulsasset, vetuisset que regem occidi. Huic igitur omniū cōmuni prouidētia custodibus assignatis, deinceps ad interiora palatij progressi foribus proturbatis cœperūt singula loca disquirere, rapere, prędari quod cuique potissimum videbatur: alij gemmas, annulosq; quia paruo loco concludi poterāt: alij purpuras vestesque regias auidius appetebant: quidā aurea argenteaque vasa Tarenis implentes, porrigebant amicis domum interim deferenda. non nulli quoque per fenestras palatij in plębem quæ foris stabat Tarenos abundantissime dispergebāt. nec deerant qui puellarum pulchritudinem crederent lucris omnibus præferendam. Sic homines ætate, moribus, genereque diuersi, variis nihilominus dissonisque rerum studiis agebantur. Eunuchorum vero quotquot inueniri potuerunt nullus euasit. Plures autem eorum in initio rei ad amicorū domos confugerant, quorum plerosque repertos in via milites occiderunt, qui de Castello maris exierant, alique qui iam cœperāt per ciuitatē discurrere. Multi quoq; Sarracenorū qui vel in apothecis suis mercibus vēdendis præerant, vel induanis fiscales reditus colligebāt, vel extra domos suas improuidi vagabantur, ab eisdem sunt militibus interfecti. Postea vero Sarraceni perturbatione cognita, viribus se quidē ad resistēdum impares arbitrati, cum eos præcedenti anno Ad-

Regia à coniuratis spoliatur.

Cædes facta.

Saracenorum vicus Pāhormi. *

miratus omnia arma sua curię reddere coegisset, relictis domib' quas plerique eorũ in ciuitate media possidebãt, in eam partẽ quæ trãs Papyretum est, secessẽrũt, vbi Christianis in eos impetũ faciẽtibus aliquandiu frustra cõflictũ est. nã illi ad introitus & angustias viarũ nostris rutius resistebãt.

Rogerius puer dux Apuliæ Gulielmi filius per vrbẽ ducitur.

His ita gestis comites eorũque socij Rogerium ducẽ maiorẽ regis filium educẽtes de palatio, per totam vrbẽ equitãre fecerunt, ostendentes eum omnibus, plebiq; dicẽtes nequaquam alium deinceps regẽ aut dominum appellarent: hunc eorum esse dominũ: hunc aui sui Rogerij regis auspicio regnaturum; hunc totius populi cõmuni cõsilio coronãdum: nihilque aliud expectari quã Matthęi Bonelli præsentiam, quem eo ipso die vel crastino non dubiũ erat venturũ. Galterius quoq; Cephaludensis archidiaconus

Galterius præceptor Rogerij pueri.

præceptor pueri, conuocata virorum multitudine regis tyrannidem publicę prædicabat, & iusiurandum exigebat ab omnibus, quòd Simonis principis (sic enim eum vocabat) parerent imperio, multique monitis eius persuasi iurabant. Alij vero minus fideliter dicebant eum agere, nam si sacramẽtum ea tempestate cuipiam esset præstandum, duci potius oportere iurari, quem regem futurum esse sperabant. Sic illis ad libitum cuncta disponentibus, nemo iam erat, qui vel auderet, vel vellet eis resistere. Nam & ipsi episcopi vel eorum facta publicę laudabant, vel dissimulantes silentio confirmabant. Plebs autem cum Matthæi Bonelli consilio gestum

audisset, eius præstolabantur aduentum. Cum vero iam in diem tertium sustinentes, eum neque venisse cognoscerẽt, neque vẽturum quibuslibet indiciis persentirent, cœperunt inuicẽ murmurare dicentes, indignum esse satísque miserabile regem à paucis prædonibus turpiter captum in carcere detineri, neque populum id debere pati diutius, cũ thesauros etiam ad regni defensionem multis laboribus optimíque regis industria conquisitos asportari videant & penitus exhauriri. Quod vbi à paucorum vt accidit cõfabulatione profectum in vulgi multitudinem emanauit, repente quasi diuino cõmonerentur oraculo, aut ardentissimi ducis impetum sequerentur, omnes ad arma concurrũt, palatiũ obsident, regémque sibi reddi depostulãt, interminantes si diutius eum tenuerint, se quidem scalas aliásque ad expugnandum palatium machinas illaturos, ac de ipsis non secus ac de proditoribus sumpturos supplicium. At illi tam subita mutatione rerũ attoniti, primo tamen instantes acerrime per muros distributi depellunt, neq; propius accedere patiuntur, missis eos desuper molibus proturbantes. Verum & pauci admodum erant, ambitúsque castelli diffusior ad defensionem sui multo maiorẽ virorum copiam exposcebat. Hoc igitur præuidentes, tentabant populi furẽtis iram & impetum mitigare, rogantes eos vt interim ab armis discederent, & Matthæum Bonellum cæterósque proceres quorum id consilio gestum fuerat, expectarent. Sed eorum semel excitata rabies

Vulgi murmur de rege vincto.

Inuaditur palatium & rex repetitur.

facile ſedari non poterat, cóque magis inſtabant acrius cõminantes, niſi regem eis oſtenderent. Illi verò tamet ſi viderent ad defenſionem palatij ſe nequaquã poſſe ſufficere, rem tamen ex induſtria protrahere conabantur, ſperantes Matthæum Bonellũ interim affuturum. Hoc autẽ vt opinati fuerant minime procedente, tandẽ ad vltimũ deſperationis adducti, populo ſpondent eorum ſe voluntati ſatisfacturos: regémque adeunt, & cũ eo paciſcuntur, vt ſaluos eos & incolumes abire permittat. dehinc ad Ioharię feneſtras eum perducunt. Tunc verò viſo rege totius multitudinis clamor & tumultus ingens exoritur: portas ocyus poſtulant aperiri, cenſentq; nõ oportere proditores euadere. Rex autem manu ſilentium indicens, iubet eos quieſcere, ſatis inquiens ad promerendum fidelitatis titulum ſufficere, quod eorum ſit opera liberatus: deinceps arma deponant, cóſque libere ſinant egredi quibus ipſe quo maluerint, eundi cõceſſerit libertatem: alioqui eos poſſe gratiam ſuã quam integre promerucrant, iterum demereri. Sic igitur tumultu plebis vtcunq; ſedato, reſeratis foribus exeuntes, Cacabum transfugerunt. Hæc autem licet ſubita repentináque rerum varietas, magnam tamen malorum ſeriem intra breuiſſimi temporis anguſtias contraxit, totíque regno non parum attulit detrimenti. Non ſolum enim plurimæ nobilitatis amiſſione debilitatum eſt, & exhauſta theſaurorum parte non minima fuit attritum, ſed & aliam irreparabilem quidem in mul-

Rex è feneſtra oſtẽditur plebi.

Rex liberatur carcere.

ta tempora iacturam sustinuit, interfecto Rogerio duce, cuius supra meminimus: qui tam aui quam patrui moribus vltrà quàm id ætatis exigeret, iam cuidētissimè cœperat insigniri: & alterius quidem prudentiam, alterius verò benignitatem cū vtriusque nomine præferebat. Expediret quidem Siciliæ perpetuo regem carcere detineri, vel certe capitalē subiisse sententiam, ne tam felicis indolis auspicio priuaretur. Verum hæc insula ne tyrannis quandoque careat, eam sibi circa regum filios consuetudinem vindicauit, vt morti meliores primum obiiciat, eos sibi reges constituens, per quos in ea perpetuæ possit tyrannidis priuilegium conseruari. Sic olim Rogeriū ducem Apuliæ vnicę benignitatis ac dulcedinis virum prematura morte sustulit, vt Gulielmo regnandi non deesset occasio, qui quantum eius frater prudentiam & mansuetudinem auide fuerat amplexatus, tantum crudelitati studuit & ineptiæ deseruire. sic & nunc Rogerio duce sublato, Guliel. distulit vt regnaret, quos eorum secuturos vestigia quorum nomina sortiti fuerāt, nemo qui vtrumq; nouerit, ignorabit. Hic autē puer dum eos qui palatium obsidebant per fenestram minus caute prospiceret, sagitta percussus est: nec eius rei satis certum auctorem fama produxit. cōmunis tamē omniū opinio tāti sceleris culpā in Dariū hostiariū refundebat. Alij verò qui secreta palatij fatebantur se plenius agnoscere, negabāt eius efficaciæ fuisse vulnus acceptū,

Rogerius dux Apuliæ fuit occisus.

Sicilia tyrānos alit.

Gulielmus rex longe dissimilis fratris Rogerii.

Rogerius Guliel. filius occisus à patre vt ferebatur.

vt mortem inferre sufficeret, ipsique regi putabant eius atrocitatem criminis imputandam. Cū enim vt aiebant, liberato patri puer applaudens occurreret, pater indignatus quòd illum quasi sibi prælatum hostes sui regem appellauerāt, repulit eum à se, & calce percussum quantò potuit impetu proturbauit. Vnde vix ille digressus, ad reginam quæ passus fuerat pertulit, nec multum postea superuixit. Rex itaque tam acceptis incommodis, quā rei pudore vehementissime perturbatus, abiecta veste regia suæque dignitatis immemor, humi sedebat flens inconsolabiliter, & in stupore ex dolore conuersus, eatenus malis quæ sibi acciderant memoriam hebetemque mœrore mentem infixerat, vt neque sui curam gereret, neque quid sibi capiendum esset consilij, cum eius hostes vndique secus imminerent, ad animum reuocaret. Apertis etiam & inobseruatis palatij foribus, omnes ad se veniētes benigne ac familiariter admittebat, illis dolorē & luctus causam insinuans, vt à multis etiam qui prius eum oderāt lachrymas extorqueret. Tandē verò monitus & rogatus ab episcopis aliisque qui ad consolandum eum venerant, descendit in aulā quæ palatio coniuncta erat: iussitque populum cō uocari, eo quòd amplitudo loci capiendæ multitudini vulgi sufficeret. Ac primum fidem illorum cōmendans gratiásque referens, quòd eū de proditorum manibus abstraxissent, dehinc exhortatus est vt in ea qua cœperāt fidelitate permanerēt: siquid aduersus eum deinceps hostes suos moliri

Rex mœstus ad populum loquitur.

con

contingeret, non satis certum inquiens quò se cõtulissent, aut quos haberẽt in Sicilia fautores, quorum freti consilio, tantum facinus perpetrassent. Adiecit etiam id sibi meritis suis exigentibus ob multa mala quæ fecerat accidisse: & hoc se quidẽ cognoscere, hoc fateri, deincepsque sic acturum, vt inflictum sibi diuinitus correctionis flagellum, nequaquam obstinato videatur animo percepisse. Si quid à subiectis sibi populis quod iuste dari debeat postuletur, non difficile concessurum: consuetudines etiam suis introductas tẽporibus, quæ vel iustam populi libertatem minuere, vel eos iniquis prægrauare videantur oneribus, placere sibi penitus antiquari. de cætero enim malle se diligi quàm timeri. Hæc & his similia quæ rex non sine lachrymis demissius loquebatur, Electus Syracusanus vir literatissimus & eloquens ad populũ referebat. Vt autem illorum sibi plenius conciliaret gratiam, portarum eis immunitatem concessit, vt omnes ciues Panhormitani victualia sua vel empta, vel ex agris & vineis suis collecta libere possẽt inferre, nihilque ab ipsis quis exigeret. Quod plebi gratissimum fuit, rem se nunc adeptos esse quã diu desyderatam nunquam potuerant impetrare. Interea Panhormi nunciatum est Symonem quem principem appellabant, Tancredum ducis filium, Guilelmum Alesinum, Alexandrum Cõuersanensem, Rogeriũ Sclauũ filiũ comitis Symonis spuriũ, aliósq; quotquot in captione regis cõsenserant, cũ Matthæo Bonello Cacabi esse, pluri-

Legati ad Matthęũ Bonellum Cacab.

mãque militũ multitudinẽ illis adiunctã. Placuit igitur ad ipsum Matthæũ mitti legatos, vt scisciteꝫ tur ab eo quid erga regem gerat animi, quid hæc velit militum concursio, quid ve se facturum proponat: dicántque non oportuisse illum proditorũ consiliis immiscerí, vel eos post audita quæ perpetrauerant scelera recepisse. Hac autẽ legatione fungentibus

Respõdet Bonellus.

ille respondit, nunquam eorum se quos proditores appellent sceleribus cõsensisse, nec eorum scisse aut approbasse consiliũ: sed tyrannicum & crudele fuisse tot viros nobiles ad se confugientes nõ recipere, capitalibus periculis exponendos. Enimuero regẽ si sua facta discutiat, magis debuisse mirari, quòd regni proceres velut in seruitutẽ sę redigi tandiu sustinuerint, quàm quod aduersus eum multis iniuriis prouocati vix tandem impatientia doloris exarserint. Vt enim cętera quę perpessi fuerant omittantur, miserrimũ esse vel apud seruilis conditionis homines, filias suas innuptas domi toto vitę tempore permanere. Nec enim inter eos absq; permissione curię matrimonia posse contrahi, adeoq; difficile permissionẽ hanc hactenus impetratã, vt alias quidẽ tũc demũ liceret nuptui dari, cũ iam omnem spem sobolis senectus ingruens sustulisset: alias vero perpetua virginitate damnatas sine spe cõiugij decessisse. Nunc autem totius regni viros nobiles, seq; cũ illis hoc regẽ postulare, hoc requirere, vt his aliisque pernicios lęgibus antiquatis, eas restituat cõsuetudines, quas auus eius Rogerí comes à Roberto Guiscardo pri-

introductas obseruauerit, & obseruari præceperit, alioqui si contra antecessorum statuta niti voluerit, hoc eos minime diutius perpessuros. Hæc ad regem legatis deferentibus, respondit malle se regno priuari, vel morti si necesse sit audacter occurrere, quàm ab eo metu vel minis indignũ se pactum eliciat. Quod si depositis armis dimissisq; proditoribus ad se pacifice venientes aliquid postulauerint, facilius eos quod petierint adepturos. Quod vbi Cacabi relatum est, displicuit vniuersis qui aderant, & Matthæi culpantes ignauiã, persuaserunt ei vt ad obsidendam vrbem accederet. Quorum ille consiliis acquiescẽs, Panhormum profectus est, tribusq; fere milibus procul ab vrbe cum militibus suis consedit. Rex autem interim Messanam mittit nuncios ad stratigotum populumque ciuitatis, vt quotcunque galeas possent viris armisque diligenter instructas quàm ocyssime sibi transmitterent. At vero Panhormi militum aduentu prægnito, videre erat desolatæ miseræque faciem ciuitatis, ciues trepidos, pauentes, attonitos, omnemque famæ strepitum arrectis auribus haurientes, & auditis animum committentes rumoribus, alij Matthæo Bonello quumprimũ veniret sese dedere cogitabant, alij quia socios eius offenderant, timebant se suaque prædam fore militibus. Nemo ciuium in armis spem posuerat, nemo de ciuitatis defẽsione sollicitus erat. His accedebat annonæ deficiẽtis inopia futuræ famis in

Rex ad legates reuersos.

Accedit Bonellus ad obsidionem Panhormi.

Stratigotũ videnum strategum malis, aut vocẽ à vulgo corruptam existimes.

tolerantiã minabatur, nec enim iam frumentũ eo poterat de locis finitimis compoftari, cũ ex omni parte viarum tranſitus milites cuſtodirent. Igitur in vrbe perturbata erant confuſáque omnia: & ſiquidem Matthæus Bonellus inoffenſo pergens itinere propius acceſsiſſet, poterat vtiquè nemine prohibente ciuitatem ingreſſus, occupaſſe palatiũ, ipſúmque regem in vincula coniecisſe. Sed alio frẽtus conſilio Cacabum rurſus iter inſtituit. Sed & multi milites ex interioribus Siciliæ partibus ad auxilium regis confluxerant, quantúmq; illi roboris accreſcebat, tantũ aduerſæ parti diffidentiæ ac formidinis accedebat. Statuit ergo reſumpto ſpiritu cum fortuna reſpirante progredi, & humilitate legationis abiecta, regiam in verbis prętendere dignitatem, cũ nihil illi facilius eſſet, quã ab humilitate ad ſuperbiam tranſuolare. Rurſus itaque ad Matthæũ Bonellum legatum miſit Robertum de ſancto Ioanne Panhormitanum canonicum prę-clari nominis & examinatæ fidei virũ, quem nulla coniuratorũ vnquam ſocietas, nulla perſecutionis procella, cum totum ſæpe regnum concuteret, ab eo cui ſemper inhæſerat propoſito fidelitatis auulſit. Nunquã eum blanda fortuna ſic extulit, vt innatę ſemel modeſtiæ ſuperbiæ quicquam aut tyrannidis admiſceret. nunquam ſic aduerſa deiecit, vt fidem ſuam vellet potentiũ virorũ grátia vel cuiuſlibet dignitatis precio nũdinari. Hinc eũ Archiepiſcopus latẽti odio pſecutus, patrũ pfecit, cũ multas aduerſus eũ cõſiliorũ machinas erexiſſet. Hinc

Cacabum redit Bonellus omiſſo itinere.

Robertus de ſancto Ioanne legatus ad Bonellum deſtinatur

Admiratus ei, cũ aperte nõ posset, occulte parãs insidias obfuit quidem, sed nec omnino quod optabat effecit. Cũ enim nec à nemine rogatus vel monitus in id incidisset voluntatis, vt prędicto Roberto cancellariatum dare decerneret, idque Maio cognouisset ipsius regis inditio, laudauit eius super hoc voluntatem, dicens hoc æquitati congruere, & regnantis maiestate dignum esse propositum, vt qui fideliter ei diuque seruierint, tandem regiæ liberalitatis beneficio non fraudentur. Verum quia legatos Venetiam curiã mittẽdos esse prouiderit, & ad hoc ipsius Roberti fidem & industriã constet esse perutilem, expedire vt hanc prius legationem obeat, quatinus & regi promotionis eius causa vberior suppetat: & ille peracta legatione diuturni fructum seruitij post laborem gratius amplectatur. Quod vbi regi persuasum est, hinc scripsit Petro de Castro nouo qui tũc in Apulia capitaneus erat, vti Roberto de sancto Ioanne Venetiã transituro nauem fragilem & vetustate dissolutã, nautasque maris inscios, inertes, & improuidos assignaret: vt & putrida nauis ad quoslibet vndarũ insultus fatiscens non sufficeret sinum Adriaticum transmeare, nec ille nautarum peritia posset incolumis conseruari. Qui traiecto Pharo cum in Apuliam peruenisset: Tranensis archiepiscopus ei non solum hoc verbis exposuit, sed & ipsius ostendit literas admirati. At ille prudenti consilio non veritus salutẽ suam auro redimere, proprijs sumptibus nauem nautasque conduxit, & licet mul-

Venetias prius mittitur.

tis fatigatus periculis, insidias tamen Maionis euasit. Hic igitur Gacabum profectus post multas variásque disceptationes & controuersias, eo fine conclusit negociũ, vt rex omnibus his qui ad Matthæum Bonellũ cõfugerant, galleis quę sufficerẽt assignatis, extra regni fines eos faceret saluos & indemnes perduci. Ipsum vero Matthæum omni quęstione remissa, tanquam fidelem suum benigne susciperet, suam ei gratiam plene restituens: Quod postquam est ex parte regia sacramentis præstitis roborarũ, Matthæus cũ ingẽti plebis alacritate Panhormum veniẽs trãquillitatẽ vrbi restituit. Alij fere omnes ad galeas producti, regni terminos exierũt. Pepercit autẽ rex cõsanguineo suo, Rogerio comiti Auellani, quod in alijs crimẽ atrocissimum iudicabat, in eo putans ob ætatis lubricũ errorem debere non facinus appellari, simulque prece motus & lachrymis Adeliciæ consobrinę suę eiusdem comitis auiæ, quæ cũ alium hęredẽ superstitem nõ haberet, nepotẽ suum teneerrime diligebat. Richardum quoq; de Mandra tanquã de se bene meritum Panhormi retinens, militibus suis comestabulũ eum præfecit. Erant eo tẽpore familiares regis per quos negocia curiæ disponebat, Richard' Syracusanus elect', Syluester comes Marsicẽsis, Henricus Aristippus, quem tamẽ rex habẽs suspectum, latens adhuc odium dissimulabat, credens eum coniurationis in se factę fuisse participẽ. Sed & idem capto rege quasdam palatij puellas in domo sua per aliquot dies tenuerat, quod ma-

Bonellus in gratiã restitutus apud regẽ.

Regis familiares.

xime regis aduersus eum indignationem cõ mouerat. Cum autem eis terrarum feudorumque distinctiones ritusq; & institutа curiæ prorsus essẽt incognita, neque libri consuetudinum quos Defetarios appellãt, potuissent post captum palatium inueniri, placuit regi, visumque esse necessariũ, vt Matthæum notariũ eductum de carcere in pristinũ officium reuocaret: qui cum in curia diutissime notarius extitisset, Maionisq; semper adhæsisset lateri, consuetudinũ totius regni plenã sibi vindicabat peritiam: vt ad cõponendum nouos deferarios eadem prioribus cõtinentes putaretur sufficere. Dum hæc ita Panhormi geruntur, Rogerius Sclau' cũ Tãcredo ducis filio, paucisq; aliis qui priusà Matthæo Bonello discesserãt, cũ viderẽt eũ ad iniquipactiones fœderis inclinari, Buteriã, Placiam, ceteraque Lombardorum oppida, quæ pater eius tenuerat, occupauit. & à Lombardis gratanter auidéque susceptus: cum se promitterent per quantalibet cum pericula secuturos: multique etiam ad ipsum milites confluxissent, in Saracenos prima iussit armorum auspicia prælibari. Lombardi vero nihil vnquam libentius audituri iussionis eius non tardi sunt executores effecti, & in loca finitima repentinos impetus faciẽtes, tam eos qui per diuersa oppida Christianis erãt admixti, quàm eos qui seperatim habitantes villas proprias possidebant, nullo sexus aut ætatis habito discrimine perimebãt. Eius tũc gẽtis haud facile numerabilis cecidit multitudo, pauciq; qui vel

Defetarij libri.

Matthæus notarius restitutus.

Rogerius Sclauus.

Lombardi sæuiunt in Saracenos.

fuga furtim elapsi, vel Christianorũ assumentes habitum propitiam sensere fortunam, in australem Siciliæ partem ad tutiora Sarracenorũ oppida cõfugerunt; & vsque nunc adeo Lõbardorum gentem exhortent, vt non solum eam partem Siciliæ deinceps habitare noluerint: verum etiam accessum eius omnino deuitent. Sed & adiacẽtẽ Syracusanorum & Cataniẽsium regionem, Rogerius Sclauus crebris incursib⁹ perturbabat, tãtumque virtus & audacia viri circũiectis populis terrorẽ attulerat, vt neque regij comestabuli possent eius impetum sustinere, cum assidue numero militum inferior eis congressus victoria potiretur. Ea res denuo curiam repentino terrore cõcussit, nec id arbitrabatur Syluester comes absq; Matthæi Bonelli cõsilio geri, eo magis timẽdum illum existimãs, quod curiæ familiarius adhæreret. nam apertos hostes posse facile deuitari: familiares autẽ inimicitias difficilius quidem nec sine periculo præcaueri. Suspicabatur autẽ illum vt erat natura timidus, sibi primum insidias paraturum, eo quod ad auxilium regis veniẽs videretur illius impedisse propositum, & nunc quoque nihilominus impedire. Cum ergo rex præcepisset stipendia militibus dari, contra Rogerium Sclauum eiusque socios educturus exercitũ: persuasit ei comes vt Matthæũ Bonellum prius captũ carcere coerceret, quẽ si secum duceret, se quidem hostibus suumque traditum iri exercitum: nec ad palatium decætero rediturum incolumem, neque vero seruandæ iurisiurandi

Sclauus metuitur.

Comitis Syluestri cõsilium.

iurandi religioni locum esse, vbi absque periurio non possit mortis periculum euitari quod timore mortis admittitur, facile veniam promereri. Placuit ergo regi quod vltro se facturum decreuerat, hoc ab alio pręmoneri, comitisque laudaut consilium, idem sibi dudum placuisse testatus. Sciebat autē ipsum Matthæum extra palatium capi non posse, neque tantæ quēpiam temeritatis futurum, vt hoc plebi saltem persuadere niteretur. Nam illum & in ipso palatio nō sine periculo captum iri, totiusque ciuitatis perturbationem factū hoc necessario secuturam. Verum eiusmodi popularis impetus hanc esse consuetudinem, vt vbi res peracta fuerit, in seipsum rursus deficiat, nec difficile compescatur: idcóque motū hunc populi contemnendū, neque rē propositam inde segnius peragendā. Itaque constituto quidem ab eis die Matthæus Bonellus ad curiam vocatus est, nec defuit eius lateri qui rem ei totam ediceret, comitisque dolos & consilū aperiret. Sed confidebat ab hac immanitate regē metu periurij deterrendū, nec æstimabat eum etsi iusiurandum cōtemneret; hoc ausurum cum eo facto regnum amplius perturbatum iri cognosceret. Ita neglectis amicorum consilijs ad palatium securus ascendit. Sed antequā ad regem accederet, à castellanis exceptus est, & teterrimo carcere circunclusus. Moxque nō solum palatij, sed & omnibus Galculæ portis diligē tius obseratis: armati quoque viri per murorum ambitus sunt dispositi, vt si necessitas ingrueret,

Bonell. ad curiam vocatus in vincula cō icitur.

primos plebis impetus propulsarent. Quod vbi malorum audax præmincia per populũ fama dispersit, ilico plurima plebis multitudo cum ipsius Matthæi militibus concurrentes, ad palatiũ recto tendebãt itinere, vt eum inde vi eximerent, comitẽque Sylueistrũ tãquã proditorem meritis pœnis afficerent. Qui cum portas clausas vndique reperissent, omnẽque viderent aditũ prohiberi, cogitabant ignẽ portis immittere, magnã ibidem lignorum cogeriẽ extruentes. Cũque nihil ita possent proficere, & huc illucque aliquandiu sine certo proposito discurrerent, tandẽ ex desperatione cœpit animorum feruor tepescere, timore regis præcipitem audaciã coercente, subitoque cum fortuna multum auertente conuersi, quod cognatũ est Siculis, maluerunt tẽpori seruire quàm fidei, quantaque prius diligentia Matthæi Bonelli gratiã appetebant, tanto elaborabant studio, ne viderentur illius amicitias coluisse. Neque tamen defuit tot amicis fortunæ disparentibus, qui virtutis nomen auderet amplecti, & qua se libertate periculi contemptor animus ad promerendã gloriæ diuturnitatem euehat, experiri. Nã Iuo quidam ex militibus eius cũ videret Adenolfum camerariũ à curia redeũtẽ, memor inimicitiarũ quas in Matthæum exercuerat, simulq; dolore stimulat⁹, audacter in eũ irruit, & equi velocitate fretus altius ensẽ sublatum cerebro fugientis immersit, ac deinde nemine prohibente per medium ciuitatis elapsus, cum iam ab vrbe longius abscessisset, à militibus regis comprehensus est, & Panhormum reductus, iuf-

Vulgi inconstãtia in Matthæo Bonel.

sitque curia manũ ei dexteram amputari. Matthęus autẽ Bonellus effossis oculis, neruisque super talum incisis, sublatus omnino solis aspectui, in horrendum detrusus est carcerem, tam suis quam loci perpetuo tenebris obuolutus. Matthæus quoq; de sancta Lucia eiusdem consobrinus, Ioannesque Romanus eius seneschalcus priuati oculis, diuersis sunt carceribus inclusi. His ita peractis velut vniuersis iã difficultatib⁹ superatis, rex educẽs exercitũ aduersus Rogeriũ Sclauũ, rapto contẽdit itinere, primũq; Placiã nobilissimum Lõbardorum oppidũ in plano situm euertit penitus ac destruxit, vbi cum inter Sarracenos & Christianos in exercitu orta fuisset seditio, plurima Sarracenorũ multitudo cecidit acriter in eos irruẽtib⁹ Christianis, neq; metu vel interminatione regis cessantib⁹, cũ & ipse missis ad auxiliũ Sarracenorũ comestabulis, prohiberet eos occidi. Inde Buteriã quo se post auditũ eius aduentũ hostes contulerãt, obsidione vallauit. At Rogerius Sclauus vbi se vidit obsessũ, primũ breuiter socios cohortatus, dehinc oppidanos admonuit, vt vnius essent animi, neque diuersa sentirẽt, aut regis formidarẽt exercitũ. nã si paucis diebus ęquanimiter sustinerẽt, maximã partẽ Siciliæ totamque Calabriam eorum secuturam exemplum, patris etiam in eos quam plurima beneficia recensebat, simulque regis exponebat atrocitatem, & tyrannidẽ in subiectos. At illi constãter & audacissime spoponderũt se nunquã eius defuturos imperio, neque difficultatem aliquam

Animaduersio in Bonellum & alios.

Placia Lõbardorũ oppidum euersum.

Buteria oppidum Lõbard. obsessum.

aut periculum quominus ei pareāt cauſaturos. In exercitu verò tędio iam cœperāt affici pleriq; militum: quia videbant regem in obſidione diutius moraturum: neq; ſpes erat oppidum captum iri, niſi fames ingruens quod vix in multum tempus accidere poterat, ad deditionē cogeret oppidanos. Nam & loci natura munitiſſimū erat, nec ad ſui defenſionem virtute vel audacia ſub Rogerio Sclauo, aut ſub Tācredo prudentia conſilióue poterat indigere. Ita crebri conatus obſidentium hoſtibus nihil oberant, illique licet audacter magnaque vi ſæpe deſcenderent, nihil aut parum lædebant exercitum. Rex enim cùm ſciret Tancredū fratris ſui filiū aſtrologicis rationibus, dies tā obſeſsis quā obſidētibus vtiles pręuidere, ipſe quoq; cū aſtrologis ſuis eoſdem dies diligētius attendebat, indicans familiaribus ſuis diem quo deſcēſuros eos pręuiderat, vt aduerſus tepētinas eorum eruptiones exercitū præmunirent. Sic aliquandiu re protracta, difficultatē hāc ſoluit, inter proceres & plebē in oppido nata diſcordia. Nā Rogerij Tancredique voluntas & conſiliū erat, totius oppidi frumentū adunatū tā militibus quā oppidanis per æquas portiones diſtribui. Plebs vero negabat victu alia ſua publicatū iri, volebātque ſingulis oppidanis ſingulos milites aſsignari, vt eis in domibus ſuis neceſsaria prouiderent. Quod militibus ſuſpectū quidē & fidei vacillātis indiciū videbatur. Cœpit ergo plebs à militibus plurimū diſsidere, adeo quidē vt ſe regi dedere militesq; regios in oppidū

Aſtrologicæ rationes in bello.

latēter introducere molirentur. Sed vbi Rogerius Sclauus, & qui cū eo erant hoc illorū percepere cō filiū, rebus omnibus iā diffidentes, statuerunt ipsi quoq; paciſci cum rege, vt oppido recepto ſaluos atque incolumes eos abire permitteret. Quòd eis facile rex conceſſit, cum neque ſe tam mature ſperaret oppido potiturum, & neceſſitate cogente proponeret in Italiam ſine dilatione tranſire. Robertus enim comes Lorotelli dum Siciliam fortuna crebris tumultibus fatigaret, maximam regni partem inuadens, Orgeolum vſque peruenerat, quod in Apulię Calabrięque confinio ſitum eſt, omnesque comites qui primum ob admirati ſcelera rebelles extiterant, poſtmodum de regis gratia deſperantes, illi ſe coniunxerant, pręter Gilbertū Grauinę comitem, qui regis gratiā conſanguineę ſuę reginę precibus impetrarat, & relicta ſocietate comitum exercitui pręerat in Apulia, Roberti comitis impetum quātum poterat moraturus. In Calabria quoque Comitiſſa Catacēſis ad eum defecerat, Tabernamque caſtrum fortiſſimū tam militibus quàm aliis rebus neceſſariis præmunierat, vt ſi regem Pharum trāſire contingeret, eò ſe cum matre ſua poſſet ſecure recipere. Rex itaq; iuxta quod pactum fuerat, dimiſſis hoſtibus receptaque ac deſtructa Buteria, deinceps eam habitari prohibuit. Ac nō multo poſt auctoexercitu in Apuliam trāsiturus Tabernam obſidere conſtituit. Prius tamē ne quid in Calabrię partibus improuiſi reperiret obſtaculi, Rogeriū Marturanenſem, qui nō paruę

Orgeolū oppidum.

Buteria capta ex pacto & deſtructa.

Rogerius Marturanenſis.

tunc auctoritatis apud Calabros habebatur, in Si-
ciliam euocatum cum proditionis eũ argueret, in
carcerem retrudi iussit, oculisq; priuari, neq; con-
uictũ, neq; sollenniter in iure confessum, prout or-
do iudiciarius exposcebat. Cùm ergo Tabernam
Taberna oppid. Calabr. oppugnatum & deletum cum propugnatoribus. exercitũ traduxisset, iniquam loci positionẽ & cõ-
scensum arduũ conspicatus, cùm omnes fere de ca-
ptione oppidi desperãtes censerent in Apuliam ad
maiora negotia pperandũ, interimq; Tabernã o-
mitti debere vsq; ad reditũ, nec ibi multũ tempus
ineffaciter consumendũ, constanter asserut, non
prius inde se quãtũ oppidũ captum fuerit abscessu
rum, ipsaque die tam milites quàm pedites armari
præcepit, & ad oppidum oppugnandum impetu
facto cõscendere. Oppidani verò desuper missis
molaribus, etiam dolia quę præacutis armata cla-
uiculis ad murum suspenderãt, per præcipitiũ di-
mittentes, obrepentium multitudinem proteren-
tes, facile proturbabant, quorum plurimis interfe-
ctis, reliqui frustra multumque fatigati, plerique
etiã affecti doloribus & vulneribus, ad exercitum
redierunt. Paucis autem interiectis diebus, iuben-
te rege denuo viros armari tentarique fortunam,
omnes ad buccinarũ sonitum vnanimiter irruen-
tes, primo tumulum quendã magnis occupauere
conatibus arduum quidem, sed modica superius
distentum planitie, qui ex vno latere muris oppi-
di contiguus adhærebat: dehinc illatis scalis, pri-
mo muros impetu non sine rei periculo transcẽde
runt. Neque satis video quî tam facilis in oppi-

dum irruptio fieri potuit, nisi quòd oppidani loci fortitudini temere confidentes, muros negligentius obseruabant. nec enim ibi proditione vel oppidanorum discordia quicquam accidit, & militum eius virtus ac copia suppetebat, ducés que bellicarum rerum expertissimi, quibus & ad audendum animus, & ad prouidendum consilium non deesset. Hoc vtique constat, quòd misere turpiterque captum oppidum milites deprędati, Comitissam & matrem eius, ipsiusque rei principes Alferium & Thomam eiusdem comitissæ iunioris auunculos ad regem cum aliis plerisque militibus perduxerunt. Quorum Alferius ibidem iussu regis est supplicio destinatus, Thomas verò Messanę suspensus. Reliqui milites partim abscissione manuum, partim oculorum amissione mulctati. Porro Comitissa cum matre sua Messanam, inde Panhormum traducta est carceri mancipanda. Quòd vbi nunciatum est comiti Lorotelli, Tabernam pręter spem & opinionem omnium subito captam atque deletã, licet equitum peditũque numero lõge regis anteiret exercitũ, metuens Longobardorũ fidem ancipitẽ, quam non sine magno periculo dãnoq; sępe probauerat, maluit cedere quã belli fortunã cum infidis militibus experiri, Tarentũq; reuersus aliquot ibi milites ad vrbis pręsidium dereliquit. Inde quędã oppida veluti cohortãdi roborandiq; causa peruadẽs, cœpit paulatim ĩ Aprutiorũ terrã

Alferius Thomas.

Comes Lorotelli terram.

Gaytus eunuchꝰ trãs fuga.

iter deflectere. Eisdem diebus Ioharius eunuchus magister camerarius palatij, cùm in exercitu multas à rege prꝛeter meritum, vt aiebat, iniurias pertulisset ac verbera, cum sigillis regijs ad comitem Lorotelli transfugiẽs, in itinere captus est, & ad regem perductus. Quem rex impositum lintri, deduci iussit in pelagus, ibique submergi. Inde Tarentum perueniẽs cùm vrbem facilè recepisset, quosdam milites Roberti comitis, quos ei ciues reddiderant, extra ciuitatem suspendit, totamque dehinc Apuliam ac Terram laboris pertransiens, vniuersa recepit quæ prius hostes inuaserãt. Quãtum enim inconsulte dudum ab eo desciuerant, tãta nunc ad eum leuitate pariter confluebant. Vniuersas etiam ciuitates & oppida quꝛcũque comitem Lorotelli receperant, vel aliquãtenus ei consentiendo visa fuerant recepisse, certam pecuniꝛ quãtitatem redemptionis nomine sibi pẽdere constituit, volens ea pecunia quod de thesauris suis imminutum fuerat, resarcire: simulque iustum existimans, vt qui domos & possessiones suas hostibus se dedẽdo, debuerant rigore iuris amittere, leui satem eas precio redimere cogerẽtur. Prꝛterea Ionathas comes Consanus, Richardus comes Fundanus, Rogerius comes Acerranus, Mariusque Burrellus, & alij qui societãtem eorum sequuti fuerãt, regis aduentu perterriti, partim in Aprucium, partim in Cãpanam trãsfugerunt. Rogerius quoque comes Auellini, regis iram censuit declinandam, eo quòd nuper iniussu curiꝛ filiã Phœniciꝛ de san-

Tarẽtum receptum à rege. vrbs est Apuliæ insignis.

cto

cto Seuerino duxisset vxorem, cuius etiam filius Gulielmus de sancto Seuerino cum comite fugiēs furorem regium declinauit. Comitissa verò cùm obsessum castellum defendere niteretur, capta est, & cùm matre sua Phœnicia Panhormum transuecta. Dum hęc in Italia gererentur, interim fortuna Panhormi nouo inclemētię genere sęuiebat, regisq; discessum è Sicilia multorum est periclitatio cō secuta. Nam Gaytus Martinus eunuchus, quem rex ad custodiam ciuitatis ac palatij Panhormi reliquerat, cùm in captione palatij fratrem suum à Christianis sciret occisum, nec eius facti certos reperisset auctores, in omnes Christianos atrocitet occulteq; desęuiens fratris mortem omnibus imputabat. Cum ergo plerique ciuium accusarētur, quòd palatiū cū proditoribus ingressi multam in de pecuniam abstraxissent, idque iuxta curię consuetudinē accusatores monomachia se ꝓbaturos assererēt, eorū probationes tā ꝓmpte quàm libenter admisit, & victores quidē tanquā de rege bene meritos collaudans, pœnas victis atrocissimas irrogauit: nactusque tēpus ad vlciscendū fratrē idoneū, quod à paucorū temeritate fuerat inchoatū, ad multorū traxit perniciē. Hortabatur enī iuuenes & propositis præmiis incitabat eos, maximè quibus nullū aut tenue patrimoniū erat, quósque virtute corporis partā gloriā affectare cognouerat, vt eiusmodi ciuiū accusationibus audacter insisterēt, dicēs ob idipsū eos efficacissime regis posse gratiā ꝓmereri, & siquidē eos vinci cōtingeret, nihil

Gayti eunuchi sæuitia in Christianos.

Monomachia probare iuxta cō suetudinē curiæ.

mali passuros, cum regis ipsius causam agere viderentur. Tantaque iam vrbē rabies & furor incesserat, vt quisquis aduersus quempiā vetus odiū exercebat, vel cùm alio forte litigans in verborū proruperat contumeliam, statim ad Gayti Martini prętorium cōuolaret, qui semper ad huiusmodi suscipiendas actiones paratissimus, omnibus sui copiā faciebat, his de rebus maxime cogniturus. Eorum autem quos vinci contigerat, alios videntibus Sarracenis & illudentibus suspendebat, alios diuturnis cęsos verberibus, diuersis afficiebat tormentis, & in his accusationibus admittendis summā diligentiā adhibebat: sed cū in campū pugnaturi descenderant, sua parum interesse censebat, vter eorū victoria potiretur, dum fratris mortem posset in altero vindicare. At vbi iam cōtinuis malis & pœnarum atrocitate perterritis ciuibus, rarus, pcedebat accusator qui monomachię vellet subire discrimen, placuit mulierum quoque nō solum honestarum & quę integrę erant opinionis, verùm impudicarum etiam & infamiū delationes admittere: statuit seruos nihilominus & ancillas super eiusmodi licite postulare. Quorum sępe suggestionibus vice probationum admissis, multorum quidem & opinionem lęsit & fortunas exhausit, & corpora pœnis affecit. Interea rex totius Apulię rebus sedatis tumultuque composito Salernum accessit. Cuius aduentu pręcognito, maxima pars eorum qui dissensionis principes fuerant, quos Salernitani capiturinos appellant, fugerunt, eò quod

Admissæ impudicarum delationes.

Rex Gulielmus Salernum accessit.

Vel capitaneos.

comitibus Marióque Burrello iurauerant. Cùm autem Salernitanorum maiores regi vellẽt occurrere, rogaturi vt vrbem ingrederetur, simulque vt coniurationis principes vniuersos fugisse nuncian tes, eos qui remansérant excusarent, ille nec vrbem ingredi voluit, & eos à conspectu suo submoueri præcepit. Nam aduersus Salernitanos plurimum indignationis conceperat, & exemplo Bari totam decreuerat destruere ciuitatem. Sed Matthæus notarius familiaris curiæ cùm & ipse Salernitan' esset, alios regis familiares, Richardum Siracusanum Electum, & Syluestrum comitem multis precibus exorauit, vt modis omnibus eniterentur, ne tanta tamque nobilis ciuitas deperiret. Henricus enim Aristippus antequam in Apuliam peruenisset, iubente rege captus fuerat, & Panhormum reductus: qui etiam in carcere post non multum temporis, miseriæ simul & viuendi modum sortitus est. Electus ergo Syracusanus & Syluester comes diu multumque regi supplicantes, multis ei rationibus persuadere conabantur, vrbem famosissimam totique regno non parum decoris afferentem, ob paucorum scelera non oportere destrui, cum omnes ex vrbe proditores aufugerint. ac si forte quospiam illorum remansisse contigerit, eorum incumbendum supplicijs, neque populum immeritum ob aliena crimina puniendum. Rex autem cum difficile primum huiusmodi persuasiones admitteret, demum tamen multis asser-

Henricus Aristipp' mortu' in carcere.

tionibus emollitus ab vrbis excidio se temperaturum spopondit, præcipiens Strategoto & iudicib⁹ vt quotquot de numero cõiuratorũ in vrbe remãserant, ad se vinctos perducerent. At illi paucos ei viros quasi dilensionis principes tradiderũt: quos ipsa die iussit suspendi. Inter eos autem vir quidam eidem est supplicio proiectus, iudicio totius fere ciuitatis innoxius. qui vt communis ciuium erat assertio, non modo contra regem nemini præstiterat iusiurandum, sed nec vnquam in vrbe visus fuerat seditiose quicquam egisse. Verum Matthæus notarius iurgiorum iniurias ab illo ppinquis suis illatas atrociter vlcisci desiderãs, falsò suggesserat regi, totius eum mali quòd Salerni gestum fuerat, caput & principium extitisse: cuius statim innocentia manifestis est indiciis declarata: & euidenter apparuit aliquid fuisse cõtra iustitiam perpetratum, quod iusti rerum omnium iudicis oculos offendisset. Cùm enim adeo serenus esset aer vt nullum prorsus in eo nubis vestigium appareret, tanta repente tempestas exorta est, tonitrua, coruscationes, & imbrium inundatio subsequuta, vt per totum exercitum instar rapidissimi torrentis, aqua decurreret, & tam ipsius regis quàm cæterorum omnium tentoria paxillis auulsis, ruptisq; funibus procella subuerteret: tãtusq; regem & vniuersum exercitũ terror inuasit, vt rerum omnium iactura posthabita cogerentur de salute propria desperare. Illud

Serenus aer tempestas adeo immissa.

etiam ad eius rei vindictam plerique referũt, quod postmodum Matthei notarij propinquis accidit, non sine totius dispendio ciuitatis. Nam cum idẽ Matthæus adolescentem quendam neptis suæ nuptias recusantem, auctoritate metuque curiæ coegisset, & ad contrahenda sponsalia corrogati de maioribus ciuitatis cum vxoribus plurimi cõuenissent, repente corruens domus, viros nobiles ac mulieres circiter LX. cum ipsa puella quæ nuptui tradebatur, oppressit. Ea res Salernitanorũ animos non aliter conturbauit, quàm si Barbaris irruẽtibus captæ iam vrbis viderent excidium imminere. Mulieres huc illuc sparsis crinibus discurrentes, vicos & plateas vlulatu complebant. Ciuiũ autem quidam extrahendis de ruina corporibus operam dabant, alij domestica lugebant incõmoda, vel amicorum mœstitiam solabantur: nonnulli quoque miseram desolatę ciuitatis fortunam mirabantur attoniti. Nam & apothecis clausis contractus nulli fiebant, & scholæ velut indicto silentio quiescebant, ipsosque iudices miserandum vrbis ac triste iustitium ab examinandarum litium cognitione suspenderat. Tota ciuitas luctui vacãs Matthei notarij detestabatur scelera, qui tanti causam præstitisset incõmodi, sed & de rege nihilominus, vbi iam supra metũ dolor excreuerat, inconsulte plurima loquebantur. Verum hæc eatenus prę occupasse licuerit, ne maiorem euagandi licentiam turbulenta narrationis series consequatur. Itaque rex vbi sedata vidit omnia, neque iam

Oppressi ruina domus.

Salernitanorum luctus.

Redit ad institutum.

hostes vspiam cõparere, quorum alij transfretarãt in Graciam, alii cum comite Lorotelli ad imperatorem Alemannorum confugerãt, plerique rerum omnũ inopes in Campania morabantur, reuersus in Sicilia palatio se concluſit, & ocio quietiq; vacare poſt laborem inſtituit, confidés non facile deinceps in regno quicquã turbinis emerſurũ. Nec multo poſt moriente Syluestro comite, Syracuſanus electus, & Matthæus notarius ſoli conſilio regis intererant, & regni diſponebant negocia. Quibus ſocius datus eſt Gaytus Petrus eunuchus, qui poſt mortem Gayti Iohanii fuerat magiſter camerarius palatii conſtitutus. Matthæus ergo notarius, cum iam plurimũ poſſet in curia, cõſtituerat Admiranti ritus & conſuetudines imitari, omnibusque ſe præbẽs affabilẽ, eis maxime quos oderat arridebat, ipſumq; regẽ adulationibus iam cœperat demulcere, ſciés ob id ipſum Maionẽ ei maxime placuiſſe. Largitatem vero Maionis auaritia præpeditus imitari non poterat, nec illi ſetũ impeditioris eſſet linguæ, facũdia ſimilẽ exhibere. ſed & abiectus generique cõcors animus in eam quæ Maionem fouerat regnandi ſpem, non ſufficiebat illum attollere, licet totis niſibus affectare & perquirere videretur, vt ſolus regia præditus familiaritate locum admirati plenius obtineret, cum nomen efficaciter rege viuente ſperare non poſſet. Neque vero Syracuſani electi collegæ ſui fidelius amicitiam excolebat, aut alio venerabatur affe-

Rex in Syciliam reuerſus.

Matthæus notarius, imitari Maionem conatur.

ctu quàm admiratus Panhormitanum olim archiepiscopum diligebat. Electus autem non multum eiusmodi versutijs & simulationibus operam dare decreuerat, ipsique regi maiori quadam fiducia loquebatur: indignum honestate sua iudicans catenus illi blandiri, vt vel occultaret veritatem, vel falsa pro veris impudenter ingereret. Eo tempore post subactos hostes & pacem integre restitutam, cum rex nihil vltra sibi crederet formidandum, repentinus cũ casus edocuit, ità fortunã plerunque mortales eludere, vt vbi minus quis precauerit, citius damnum aut periculum incurrat. Pauci namque viri qui diuersis ex causis adhuc in carcere tenebantur, ne palatium quandoque nullum tyrannidis prætenderet argumentum, cum iam de venia desperantes viuendi tædio vexarentur, fortunæ se commissum ire decreuerant, vt vel ea fauẽte cœptis euaderent, vel aduersante, morti potius vellent occurrere, quàm eiusmodi miseriis affligi diutius, perpetuis horrendorum carcerum pædoribus cruciandi. Itaque custodibus carcerum multis promissionum pactionibus prius corruptis, nacti tempus congruum quo post distractam curiam palatium is obscurum remanserat, cum pauci quidem essent numero, sed virtute præstantes, impetu facto primum ad portam palatij descenderunt, eo consilio vt Ansaldo castellano, quem ibi sedere cognouerant interfecto, faciliùs reliqua perpetra-

Captiui erumpere quærũt.

rent. At ille cum eos subito respexisset, iam eis sublatis ensibus immminentes, nihil ex timore perturbato consilio, extra portam quæ semiaperta erat, tam prouide quàm prompte desiliens, eandem toto conamine post se retractam venientibus illis opposuit, inter extrinsecam intrinsecamque portam loco tutissimo constitutus. Illi vero spe frustrati ad inferiorem ingressum palatii se transtulerunt, siue vt ad regem indeflexo gressu contenderent: siue vt ubi dem in scholis regis filios inuenirẽt, quos eorum præceptor Galterius Cephaludensis Archidiaconus in Capuanarium primis rei motibus præcognitis asportarat. Acciderat autem Gayto Martino post primam ianuam in introitu sedenti viros quosdam assistere, quorum vnus irruentibus illis obuium se dedit & primos ictus excipiens, eorum impetum retardauit, spemque sustulit. Interim enim Gaytus Martinus foribus obseratis intra palatium se recepit. Ita cum nihil eorum quæ sperauerant effecissent, subita virorum multitudine circunuẽti, quæ cum Odone magistro stabuli repente confluxerat, ad vnum omnes interfecti sunt. Cadauera eorum proiecta canibus, prohibuit curia sepeliri. Rex autem vt eiusmodi casus discrimen in posterum amputaret, & quod ei bis acciderat non oporteret cuẽturum, denuo formidari, omnes incarceratos è palatio censuit remouendos, quorum alios iussit ad castellum maris transferri, alios per diuersa Siciliæ castella distribui. Robertus autem Calataboianensis magister Castelli

Capti ui interfecti.

maris

maris trãsferri, alios per diuersa Siciliæ castella distribui. Robertꝰ autẽ Calatabojanẽsis magister castelli maris vltimę crudelitatis homo, cum esset eunuchorũ amicissimꝰ, & eorũ omnino deuotus obsequijs, quoscũque Christianorũ captos ad eũ perduci contigerat, ingentibus cathenis oneratos crebris torquebat verberibus, & eos in noua quadã detrudebat ergastula, quæ vt antecessorum videretur tyrannidem superasse, plena fœtoris ac formidinis ipse construxerat. Ciues etiam multis afficiebat iniurijs, quotiesque aduersus eorum aliquem priuatum habebat odium, aut eius domũ, vineã, hortum, vel omnino talium quidpiam affectabat, accusatum apud Gaytum Petrũ, iussumque capi tandiu fame, siti, pœnisque variis affligebat, donec rem suã vt cuaderet, gratis dare, vel minoris quàm valeret distrahere cogeretur. Volens autem plenius eunuchorum gratiam promereri, falso suggessit Gayto Petro, multos proditorum per Siciliam, maximeque per Lombardorum oppida remansisse, qui & opibus affluerent, & largissima prædia possiderent, impetrauitque vt eosdem liceret ei capere, & quantam posset ab eis pecuniam extorquere. Ea præditus potestate, multos viros innoxios per diuersa loca Siciliæ condemnauit, quibus hoc solum obfuit quod vnde mitigari posset eunuchorũ cupiditas inexpleta, penes ipsos cõtigit reperiri. Sed & Bartholomęus Perisinus, aliique iustitiarii, stratigoti, camerarii, catapani, Gayti Petri patrocinijs innitẽtes, innume-

Seuitia in Christianos.

ris plebē rapinis & iniurijs atterebant. hoc in omnib' iudiciis, præcipuū attendentes vt ab vtralibet partiū, vel ab vtraque si fieri posset, pecuniam extorquierent. Per totam autem Apuliā & Terram laboris in eos plurimum qui minus poterant, redēptionis exactio sæuiebat, expediretque regno Siciliæ hostilibus adhuc incursibus fatigari, ne domesticis populandum prædonibus traderetur. Cum ergo regnū ab externis tumultibus aliquandiu quieuisset, rex autem interim ocio quietique vacaret, timens ne quæuis occasio voluptuosum ocium impediret, familiares suos præmonuerat, vt nihil ei quod mœstitiam aut solicitudinem posset ingerere nunciarent, ac se totum deinceps voluptati deuouēs, cœpit animo latius vagari, cogitās vt quia pater eius Fauariam, Mimnernū, aliaque delectabilia loca fecerat, ipse quoque palatiū nouum construeret, quod commodius ac diligentius compositum videretur vniuersis patris operibus præminere. Cuius parte maxima mira celeritate non sine magnis sumptibus expedita, antequam supremam operi manum imponeret, dysenteriam incurrens cepit diuturno morbo dissolui, ac duorū fere mensium spacio, protracta valetudine denuo cōualescens, cum iam eum medici crederent euasurum, repente recidiuo morbo consumptus interiit. Qui cum adhuc in extremis ageret, magnatibus curiæ conuocatis & archiepiscopis Salernitano, Rheginoque præsentibus vltimam vo-

Rex voluptatē in ocio venatur

Dysenteria. i. tormibus intestinorum Guielmus rex interiit.

Salernitanus erat

luntatem suam exponens, Gulielmum maiorem filium post se regni successorem constituit. Henricum vero principatu Capuæ quem dudum ei concesserat voluit esse contentum. Reginam autem præcepit totius regni curam & administrationem, quæ vulgo balium appellatur, tandiu gerere, dum puer eius prudentiæ esset quæ negociis prouide disponendis sufficere putaretur. Electum quoque Syracusanum, Gaytum Petrum, Matthæum notarium, quos ipse sibi familiares elegerat, in eadē iussit familiaritate curiæ permanere, vt eorum regina consilio quę gerenda videretur disponeret. Nec multo post ingruente mortis articulo, communi iam luce defungens, præsentibus illis atque flentibus, regno vitaque se pariter abdicauit. At illi metuentes ne subito dispersus rumor in populo motus quoslibet excitaret, iusserunt eum interim in ipso palatio sepeliri, simulantes eum adhuc viuere, donec ad curiam proceribus euocatis, quæ ad coronandum regem putabantur necessaria, præpararent. Quod vbi paucis diebus peractum est, primum in palatio more lugubri funere conclamato, repente totius luctus subsequutus est ciuitatis. Moxque proceres cum episcopis & magnatibus curiæ de loco vbi sepultum fuerat, in capellam corpus regium transtulerunt. Vniuersi quoque ciues nigris induti vestibus vsque in diem tertium in eodem habitu perman-

Rumoaldus. Rheginus vero Rogerius.

Gulielmus Gulielmi filius maior rex

Henricus capuæ princeps.

Regina gubernatrix regni Margareta nomine

Dissimulatur mors regis

Luctus ob regem.

serunt. Per totū autē hoc triduum mulieres nobiles q; matronę, maxime Sarracenę, quibus ex mortę regis dolor non fictus obuenerat, saccis opertę, passis crinibus & die noctuque turmatim incedentes, ancillarū præeunte multitudine, totā ciuitatē vlulatu complebant, ad pulsata tympana cantu flebili respondentes. At vbi dies transierunt, luctui publico designati Guilelmus qui iam fere XIIII annū ætatis attigerat, sub ingēti plebis gaudio rex creatus per vrbem sollenniter equitauit. Qui cū pulcherrimus esset, ea tamen die nescio quo pacto pulchrior apparens, & augustiorē quandā in vultu præ se ferens venustatem, adeo gratiam & fauorem omnium promeruit, vt etiam hi qui patrem eius atrociter oderant, neque putabantur fidem vnquam eius hęredibus seruaturi, dicerent, humanitatis eum terminos transgressurum, qui aduersus primum hunc aliquid impie moliretur. Sufficere enim malorum auctorem sublatum esse de medio, nec innocenti debere puero patris tyrannidem imputari. Erat autem eius puer pulchritudinis: quæ facilius quidem parem excludere videretur, quàm superiorem admittere. Itaque regina vt plebē ac proceres sibi filioq; gratos efficeret, statuit eorū gratiam copia meritorū elicere, & fidem si fieri posset, immēsis saltē beneficiis extorquere. Ac primum vniuersa recludi iussit ergastula, plurimāq; multitudinem virorū tā in Sicilia quā in adiacētibus insulis liberauit. Inde redemptionis onus importabile quę totā Apuliā Terrā

Regina cōciliat omnium gratiam.

que laboris vltima iam desperatione concusserat, omnino censuit amouendum: scripsitque magistris camerariis, vt à nemine deinceps quicquã nomine redemptionis exigerent. Familiares autẽ curię nõ in eo gradu quo fuerant aut dignitatis equalitate voluit permanere. Nã Gayto Petro summarum omniũ potestate cõcessa, super omnes eum eminentiori loco constituẽs, electum Syracusanũ, Matthęũq; notarium prącepit, vt ei' coadiutores, interesse quidem consiliis & familiares appellari, sed eius in omnibus imperio subseruire. Idem autem Petrus licet parum consulti pectoris, & incõstantis esset animi, mansuetus tamen, benignus, & affabilis erat, & nullum in actibus suis mali animi prąferens argumentum. Largitatem quoque præcunctis amplectens virtutibus, dare quàm accipere beatius æstimabat: vnde & milites eũ plurimũ diligebant, & eius per omnia voluntatem, & imperia sequebantur, & nisi gentile vitium innatam viri mansuetudinem prępediret, nec eum paterentur Christiani nominis odiũ penitus abiecisse, regnum Sicilię multa sub eo trãquillitate gauderet. Erant eò tempore Panhormi circa curiam cõmorantes Archiepiscopi quidam Rumoaldus Salernitanus, & Rogerius Rheginus, episcopi verò, Gẽtilis Agrigẽtinus, & Tustanus Mazariẽsis. Quorũ Gentilis Agrigentinus episcopus ob timorẽ regis diu simulatę religionis vmbrã amplexus, sub eius obtẽtu, popularis laudis gloriam venabatur, & diuturnis ieiunus satagebat fauorem regium

Gaytus Petrus quali ingenio.

Gentilis Agrigẽtinus episcõpus hypocrites & iactabũdus, factiosus.

promereri. Post obitum verò regis sublato iam metu cœpit velut excusso freno liberius euagari, & omissis ieiuniis dissolutiorem vitam agere, conuocatisque militibus crebra conuiuia splendidissime celebrare. Interim inter epulas loqui plurimū, & quòd ei familiare semper fuit, de rebus notissimis audacter mentiri, vt qui consuetudinem eius iam habebant expertam, ipsius impudentiam deriderent: qui verò minus eum nouerant, mirarentur apertissimam falsitatem episcopum tam impudēter astruere. Tum genus suum, operaque sua magnifice loquebatur, tum se spondebat, si familiaris esset curię, malas omnes consuetudines abrasurum: neque sub se notariorum, & hostiariorum, cæterorumque officialiū curię rapinis & exactionibus locum fore, sed ad certum mēsurę compendium omnia restringenda: Electoque Syracusano maxime detrahens, multorum ei conflabat odiū, & apud plębem procereſque, eius opinionem lędere conabatur. Ad obtinendam enim Pāhormitanę sedem ecclesię totis ambonisibus anhelabāt.

Archiepiscop⁹ Rheginus alienæ quadræ sectator.

Hic igitur archiepiscopo Rhegino viro inexplętę cupiditatis & auaritię, qui vt propriis sumptibus parceret, alienę mēsę nidore facile trahebatur, crebris ac splendidis ineſcato conuiuiis, aduersus Electum Syracusanum animum irritauit, eumque sibi socium adhibens, archiepiscopum Salernitanum eiusdem veneno conspirationis infecit, dicēs Electi Syracusani superbiam iam vlterius sustineri non posse, satis eum superque derapinis pau-

perum ingentem coaceruasse pecuniam, & inferendo multis iniurias, nec ipsis quidem episcopis pepercisse. nunc elaborandum vt à curia separatus tandem intelligat alicuius eos esse momenti, quos in familiaritate regia constitutus erecto collo, rigentique ceruice grandia verba trutinans, tanquam sibi subiectos despexerit, nulloque dignos honore putauerit. Matthęo quoque notario non difficile persuasum est, vt eidem se societati coniungeret, quem aduersus Electum inuidię stimulus incitarat. Occulte tamen id se facturum promisit, ne crudelitas nimia videretur in eum repente sine manifesta causa patenter irruere, cuius diu socius extitisset. Timebat enim, ne forte res aliorsum ac opinabantur vergeret. ideóque se non audebat hostem apertum ostendere. Enimuero præter eas quę dictę sunt, priuatas singulorum inimicitias, alia quoque causa suberat, quæ in odium Electi satis eos efficaciter inducebat. Aiebant enim Transalpinæ gentis superbiam quæ hactenus potestate prædita curiæ, fretaque regum amicitia Longobardos impune multis exacerbasset iniuriis, deinceps à curia penitus excludendam, si prius Electum amoueri contigerit. Eo namque semel expulso, nec eius gentis quempiam in curia remansurum, ipsumque regem cùm ad ętatem discretam peruenerit, eos habiturum familiares, inter quos nutritus fuerit, & quos eum vsus longęuus consuetudoque do-

Mattheus notarius factionē sequitur.

In electū Syracusanum multi conatus instinctu Gayti Petri.

illoque recedéte, crebris episcoporũ stimulationibus denuo incitatus spondebat se proculdubio qđ suaderent facturũ. Vbi ad rem ventum erat, rursus à proposito decidebat. Videntes autem episcopi Matthęusq; notarius rem inutiliter diu protrahi, persuaserunt ei, vt si vellet pius in impiũ esse, bonũque pro malo reddére decreuisset, saltem illum a curię familiaritate semotum ad episcopatum suũ transmitteret, eiusque loco Salernitanum Archiepiscopum subrogaret. Quòd ille se facturum promisit, parumque diligenter rem exequens, eorum animos expectatione longa spéque dubia suspendebat, cęteriqueiam dilationis tędio fatigati, abeo quod inceperãt facile destitissent, nisi Archiepiscopus Rheginus continuis eos persuasionum stimulis incitasset. Summo nãque mane domos illorum incipiens circuire: ad perficiendum susceptum negocium singulos incitabat, & ne deficiendo tepescerent hortabatur: increpansque desidiam illorum, & inertes eos appellans, eiusmodi exhortationibus totum diei spatium consumebat, & diffidentes animos in spem iterũ erigebat. Adhuc enim ob sanctitatis opinionem omnes eum venerabantur, & eius libenter admittebant consilium, nondum ipsius hypocrisi denudata. Erat autem ętate iam vergens in senium, statura procerus, vltima consumptus & extenuatus macie, vocem adeò debilem habens, vt quasi sibilus audiretur faciem vero totúmq; corpus nigredini mixtus pallor infecerat, vt sepultis quàm viuẽtibus videretur affi-

Rogerius Archiepiscop⁹ Rheginus quidã.

nior, habitumque mentis color extrinsecus indicaret. Laborem nullum difficilem æstimabat, vnde lucri quidpiã speraretur, famis ac sitis vltra morem humanum patiens, vt sumptibus parceret, domi nunquam inter epulas lętus, in alieno nunquã tristis conuiuio. Totos sępissime dies ieiunus pertransiens, expectabat vt eum aliquis inuitaret, frequenter enim consueuerat eum vocare episcopus Agrigentinus, aliique qui consuetudinem eius cognouerant. Huius indesinenter monitis Salernitanus archiepiscop' eiusque socii, velut quibusdam stimulis incitati, multas aduersus Electum Syracusanum machinationum adinuentiones & versutias consumebant. Regina vero nihilominus eisdem consentiebat consiliis, nec illius ipsi persecutio displicebat, eò quod adhuc viuente marito suo, cùm pro quibusdam negociis suis aliquoties Electo preces porrigeret, ille vt in prosperis semper elatus, contemptorem inducbat animum, superbe nuncius mordacitérque respondens, nunquam eius petitiones efficaciter admittebat. Sed & Ioannes Neapolitanus ecclesię Romanę cardinalis, qui forte tunc aderat, videns eo schismate curiam laborare, partes suas interponere studuit, & Gayto Petro consentiens, Electum à curia nitebatur expellere. Quòd eo consilio facere putabatur, quia Gayto Petro decrepsque per eum reginę persuaderi posse credebat, vt Panhormitanam ecclesiam ei regendam committerent: ipsosque sperabat dissensionis auctores ob

Ioannes Neapolitanus Cardinalis.

inuidiam Electi facile consensuros. Dum ita Syracusanus Elect' graui persecutionis turbine quateretur, nunciatum est Panhormi Gilbertum comitem Grauinensem, reginę consanguineum, post auditam regis mortem ad curiam venientem Pharum transisse. Quo permoti rumore persecutores Electi, paulisper ab incœptis machinis quieuerunt, ad aliam necessariò deliberationem traducti. Constabat enim ob hoc venire comitem, vt totius regni Magister capitaneus esset constitutus, negocia curiæ post reginam, principe loco disponeret. Sed neque reginę sic ferebat animus, vt Gaytum Petrum quem plurimum diligebat, secundo post aliquem loco poneret, nec ea comes venerat præmunitus manu militum, vt ipsa nolente cęteros posset à curia familiares excludere. Electus ergo missis ad eum occulte nunciis, persecutionem suam & quas passus esset iniurias illi aperuit, monuitque vt circũspecte se habẽs Siculorum præcaueret fallacias, sciturus à Gayto Petro cęterisque sociis eius proculdubio sibi paratum iri insidias. Ad hec Electo comes rescripsit, vt securus dęcetero permaneret: nã se diligenter super his omnibus eius ipsius consilio prouisurum. Cùm autem Panhormum venisset, cœperũt ad eum Gayti Petri fautores, crebrius conuenire, studium eius & prudentiam laudare, quòd audita regis morte sine dilatione reginam consolatum venerit: dein assentantes illi blandiri,

Gilbertus comes Grauinensis venit Panhormum. Grauinẽsis autem comitatus in regno est Neapolitano.

Electus ad Grauinensem.

Grauinẽsis rescribit.

& seſuaque voluntati eius exponere. Interim ei latenter apud reginam tum per seipsos, tum etiam interpoſita Cardinalis auctoritate detrahere. Nã & ipſa poſtmodum prodẽte cognitum eſt Iohannẽ Neapolitanum ei ſuggeſsiſſe, & paratum fuiſſe iurare quòd comes illi Balium & omnem imperandi facultatem auferre, ſibique tranſſumere conaretur. Comes vbi certius expectationem ſuam animaduertit eludi, neque bonum erga ſe reginam animum gerere, ſtatuit aſperioribus cùm ea verbis agere, eamque prẽſente Gayto Petro ſecretius alloquens, cùm de rebus illam plurimis conueniſſet, ſubiecit rem omnibus dignam videri miraculo, quòd non aliter curiam ordinaret, cùm in eo ſtatu non poſſet diutius permanere. Iam enim vniuerſos proceres indignari, quòd omiſsis comitibus, aliiſque viris prudentibus, quorum oportebat conſilio curiam regi, toti regno ſeruum effœminatum præfecerit. Nec enim regem ſanum habuiſſe conſilium, aut eius debere ſuper hoc iuſſionem impleri, qui viros contemptibiles immo deuiratos homines ad regimen regni putauerit poſſe ſufficere. Sed & hoc inſanius eſſe, quòd aduerſus Electum Syracuſanum virum prudentem, regnoque neceſſarium, ob quem ſolùm incõſulta regis decreta videbãtur aliquatenus excuſari, neſcio qui conſpiratores eam mouerint, & ipſum à curia cenſeãt amouendum. At illa reſpõdit, regis vltimã voluntatem, quam maxime deceat obſeruari, ſua nunquam infirmatum iri opera.

Grauinensis dure loquitur reginę.

Reſpõdit Regina.

Quod si Gaytus Petrus ad administrationē regni parum sufficiens putabatur, ipse cum eo familiaris in curia remaneret, vt auctoritate & prudentia sua quod deerat curiæ suppleretur. Tunc indignatus comes, Bene, inquit, honorē mihi debitum vt consanguineo detulisti, prælatę mihi locum reseruaueras dignitatis, quæ seruo tuo parem me facere disponebas. At ego mores ingeniumque tuum cognoui, neque me latet consilium tuum, scio te quidē facturum vt ab administratione regni turpiter expellaris. Iam enim per totam Apuliā opera tua fama dispersit: iam hic etiam quod plenius ibi dicta corroboret intellexi. His aliisque non mitioribus eam verbis aggressus, deincepsque paulatim in apertam verborum contumeliam prorumpens, tandem ad lachrymas coactam, nihilo tamē segnius eius proposito reluctantem deseruit, iratusque domum reuersus est. At Gaytus Petrus cū aperte comitis animum ex ipsius dictis vt præsens aderat cognouisset, arbitratus ei viribus resistēdū cœpit animos militum beneficiis sibi largisq; donis allicere. Erāt tunc consiliorum eius participes duo viri nobiles, in quibus maxime cōfidebat, Hugo filius Atonis, vir tam prudens quām armis strenuus, quem militibus suis ipse præfecerat, & Richardus de Mandra magister comestabulus, qui cum Roberto comite Lorotelli rebus diu bellicis insudauerat, audaciæ plurimum habēs, prudentię parum. Proceres ergo cæteriq; viri nobiles quicūque prædia vel feudorum quidpiam possidebant,

Graninen sis iratus domum rediit.

Gaytus Petrus.

Richardus Mandrensis comestabulus comes Molisii creatus.

comitem malebant præesse curiæ capitaneumque constitui. Milites vero stipendiarij cum comestabulo suo præter paucos transmontanos, Gayti Petri munera sequebantur. Qui cum Richardi comestabuli fidem multis sibi non ambigeret beneficiis obligatã, eo tendebat vt eũdẽ factum comitem quasi propugnaculum quoddam aduersus comitem Grauinensem erigeret, vt velut ex æquo deinceps comes comiti plena posset auctoritate resistere. Quod non difficile porrectis super hoc reginę precibus impetrauit. Hic itaque non sine multorum indignatione comes creatus, tubis, tympanis, cimbalisque de more sollenniter præeuntibus, Bouianum, Venafrum integreque vnĩ uersa oppida quæad comitatum Molisii pertinebant, obtinuit. Cepit interea Gaytus Petrus frequenter cum ingenti multitudine militum hostiariisque sagittariisque præcedentibus equitare, vniuersis ad se confluentibus multa largiri; & sibi quos poterat sacramentis astringere. Comes autem Grauinensis hæc omnia velut negligere dissimulando, paucorum comitatu contentus esse, eoque ipso Gayto Petro suspectior fieri. Coniectabat enim notæ virum industriæ callidum dissimulare propositum, & occultè cum Electo Syracusano magnum aliquid machinari. Ex ea demum suspicione timorem concipiens, comitis consilium per amicos diligentius inquirebat. Cumque multi nihil esse timendum asserrent, & addita spe niterentur labantem eius

Comes Grauinensis.

animum roborare: plures ad eum secretius accedentes, parari sibi latenter insidias astruebant. Ita variis dissonisque concussum rumoribus eo desperationis impulerant, vt non aliter se quam nocturna fuga speraret manus comitis euasurum. Itaque fagitteam quanta potuit celeritate facies preparari, nauis, armis, cæterisque rebus necessariis eam præmunit. Cumque thesauros suos fecisset illuc sub noctis silentio comportari, sequenti die post occasum solis fingens se nouum adire velle palatium, quod in ea parte ciuitatis quæ vocatur Kemonia nuper construxerat, cum paucis eunuchis quos secum decreuerat abducendos, ad mare perrexit: ibique dimissis equis nauem conscendens ad Masmudorum regem in Africam transfretauit. Quod cum summo mane fama per populum dispersisset, eorum qui partes eius sequuti fuerant animos inopinatę rei perturbauit euentus. Gilbertum vero comitem eiusque fautores in amplioris spei fiduciam extulit, arbitrantes propositum suum nullo posse deinceps obstaculo prępediri. Dicebãt autem plerique, & hæc erat plæbis opinio, quod Gaitus Petrus præter immensi ponderis aurum de quo dubiũ non erat, plurima quoque secũ abstulerat regiæ dignitatis insignia. Quod tamen regina constanter denegãs, asserebat nihil eũ penitus de thesauris regiis attigisse. Cũ ergo post hęc ad palatiũ episcopi comites, & familiares curiæ cõueniſſet, diuq; super

Gay. Petrus metu perculsus ad regem Masmudorum in Africam fugit.

co quod acciderat inuicem disceptantes, causam modumq; rei disquirerent, subintulit comes Gra uinensis hæc & deteriora se prius quàm acciderẽt timuisse, nam insanum fuisse consilium, seruũ Sarracenum qui Stolium quoq; dudum prodiderat, in tantam attollere potestatem. Illud quidem maiori dignum miraculo, quod non latenter introductis Masmudis in palatium regem ipsum cum omnibus thesauris fecerit asportari. Quod profecto decreuerat se facturũ, siquidẽ ipsi liceret ea quam vsurpauerat vti diutius potestate. Hæc & his similia comitis dicta molestè ferẽs Richardus Comes Molisij, respondit Gaytum Petrum seruum quidẽ vt aiebat fuisse, sed in testamento regis solenniter manumissum, eamque libertatis dationem nouis quoq; regis & reginæ priuilegio roboratã. Quod si vel ipse, vel alius quilibet in eam prorumpere velit audaciam, vt eundem Gaytum Petrum proditionis arguat, paratum se defensionem eius suscipere, & singularis pugnæ iudicio fidem absentis astruere. Qui cum instans periculum, & paratas insidias aliter euitare non posset, nihil mirandum si timore mortis aufugiens quocunque pacto vitæ cõsuluit in eum culpam refundi debere, qui minis eum & terroribus adactum fugere cõpulisset. His itaque velut quibusdam litigandi iactis seminibus, alterna responsione comitum, eò vsque res processit, vt Richardus Molisij comes eo quo loquebatur impetu comitem Grauinẽsem timidum appellaret, indignumque cui regis committeretur

Comes Grauinẽ.

Richardus Comes Molisii tuetur Gaytũ Petrum.

Monomachiã intelligit.

mitteretur exercitus: & nisi qui aderãt sese medios iniecissent, inter eos orta discordia non sine partis alterius graui dispendio sopiretur. Tunc iussu Reginę precibusque magnatũ curię remissis hinc inde verborum iniuriis, ad concordiam sunt reducti, quæ tamen inter eos deinceps perfectè nunquã potuit solidari. Interea regina persuasionibus Richardi comitis & aliorum qui Gaysto Petro fauerant, adquiescens, occasionem sibi desiderabat cõgruã exhiberi, vt Gilbertum comitem à curia remoueret, ita tamen ne quid eius odio facere videretur. At Matthæus notariùs qui cæteris omnibus astutia pręeminebat, ad Maionis artes cõfugiens, famam excitat aliquantò iam tempore quiescentem: rumores dispergit in populo, literas falsas conscribit imperatoris Alemãnorum aduentum certissime continentes, easque velut à remotis regni partibus regi transmissas coram omnibus euoluit, ac recitat: hoc enim ad eius officium pertinebat. Hinc opportune regina quæsitam occasionem eliciens, comiti Grauinensi præcipit, multumque blandiens exhortatur, vt quia non negligenda necessitatis ingruat difficultas, cui potissimum ipse videatur sufficere, maturet in Apuliam proficisci, aduersus imperatorem exercitum præparet, ciuitates ne dubia fide vacillent admoneat, castellaque faciat pręmuniri. Atque ille tametsi non ambigeret hos aduersum se machinationum riuulos de Maionicis fontibus emanasse, videns tamen se contra reginæ voluntaMatth. notarius Maionis inuitator.

Guilber. Grauinensis comes à curia per fraudẽ remouetur.

proficiſci, nec in ea ſuper hoc poſsit culpæ quidpiam retorqueri, cum nec eius factum videatur consilio. Post consecrationem verò ſuam velut iam curiæ familiaritate priuatum, ad episcopatum ſuum recto tramite reuerſurum. Aſſentiente regina, idque ſibi gratum fore modis omnibus attestante, die constituto Ioannes Neapolitanus harum machinationum princeps, vocatur ad curiam, paucisque de negociis ecclesiæ Romanæ pro quibus venerat verbis ante habitis, Papę literas demum oſtendit, præcipientis vt omnes electi Siciliæ quorum ad Romanum pontificem ſpectat consecratio, Romam pergerent consecrandi. His in præſentia regis ac reginæ totiusque curiæ perlectis, adiecit ſibi Papã præcepiſſe, vt quod literis deerat ipſe ſuppleret, & præfatis electis ex parte ſua, certum quo consecrari deberent terminum præfiniret. Ad hæc Electus reſpondit paratum ſe mandatum Papæ libenter quamprimũ potuerit adimplere, ſed neque terminum quem Cardinalis ipſe prefixerit, recepturũ, nec omnino ſiquid præter literarum tenorem ſuperaddere velit facturum. His aliquanta diſputatione protractis, cum Electus prudenter ad ſingula reſpondendo ſpem Cardinalis aliquatenus eluſiſſet, magna dici parte conſumpta ſimul è palatio deſcenderunt. His diebus Gulielmũ regem quem viuentem velut atrociſsimum tyrãnum oderant, plurimi mortuum defleuere, videntes priuatis inimicitiis regni

Ioan. Neapolitanus machinationũ princeps in Syracuſanũ.

Reſpõdet Syracuſanus.

Gulielmũ regem oderant viuẽtem & mortuum defleuere.

postponi negotia thesauros multis attibus inaniri, & contra dignitatem curiæ regnique priuilegia plurima perpetrari. Electus quoque cum aliquando multis præsentibus vellet eiusdem regis mortem damnosam innuere: Catonis dicta præsenti tempori coartabat, qui Pompei mortem cognita

Cato de Pompeio. Versus hexametri heroici.

Ciuis obit inquit, multum maioribus impar,
Nosse modum iuris, sed in hoc tamen vtilis quo.

Nec illud reticendum arbitror, quod cum ad cardinalem magnates curiæ die quadam, cæteriquæ proceres & episcopi conuenissent, aderat inter eos notæ loquacitatis & vrbanæ quidam insaniæ, qui ob stultitiam suam libere quidem & nimis quandoque mordaciter in ipsos etiam familiares inuehi consueuerat, & assidue curiam sequebatur. Hic cum vniuersos solitis verborum contumeliis afficiens ad risum singulos permouisset, tandem omissis cæteris Ioannem Neapolitanum intuit, Quot inquit, ô Cardinalis videtur tibi miliariis Panhormum ab vrbe Romana distare? Cumq; respõsum esset XV. dierum itinere. At ego, inquit, te videns toties tamq; secure tanti difficultatem itineris quasi negligendo discurrere, non ampliori spacio nos ab Romanis abesse quam XX. miliariis arbitrabar. Nunc autem intelligo quia spe lucri ductus pericula tanta contemnis, sentiens in manus stultorũ thesauros palatii deuenisse. Quod si Gulielmus senior viueret, neque Romam redires ita suffarcinatus auro Siciliæ, neque Panhormum toties recurreres, vt contentiones & rixas in cu-

Aulicus scurra ad Cardinalẽ Neapolitanum.

Panhormum xv. dierum itinere Roma distat.

ria fuscitares. Hoc illius dictum cum astantibus placuisset, subito dispersum in populo, multã aduersus Cardinalem plebis inuidiam excitauit, versumque est in prouerbium, Iohannem Neapolitanum ab vrbe Romana vsque Panhormum. xx. miliaria computare. Illetamen nihilo segnius Electũ Syracusanum contemptus arguens, propinquum ei terminum assignabat, vt maturius iter arripere cogeretur. Electus autem videns illum in proposito pertinacem, timensque ne si contra cardinalẽ aduersante regina quæ iura regni tueri debuerat, aperte libereque velit contendere, Romani pontificis offensam incurrat, ad aliud se transfert consilium, & Richardi comitis qui plurimum apud reginam poterat, multa persuasionum instantia largisque muneribus gratiam sibi conciliat, & cùm eo firmat amicitiam, cęterorum deinceps odia parui pendens. Cùm ergo rursus omnes ad curiam cõuenissent, cœperũt fictis rogare precibus Cardinalem, vt maiores Electo daret inducias. Qui cùm id se facturum negaret, respondérunt eius oportere fieri voluntatem, nec Electum debere vel posse Romanę curię iussionibus obuiam ire. Tunc Richardus comes ex abrupto vt erat impetuosus, in verba prorumpens, Miror inquit, vos vtilitate regni posthabita, in eo fixos cõsilio vt Electum Syracusanum, virum prudentem & curię necessariũ, velitis expellere, cui rex & dum viueret prę cæteris familiaribus honorem exhibuit, & in extremis agens filios suos prę cũctis vnice & attẽtissime cõ

Prouerbiũ natum ex cauillo. scurræ.

Electus amicitiam Richardi comitis cõciliat.

Richard⁹ comes loquitur.

mendauit. Ego certe neque consiliũ istud adprobo, neque salua fidelitate regis id fieri posse perspicio. Sed neque regina pati debet, vt idem vel consecrationis causa, vel occasione qualibet à curia separetur. Ad hec verba comitis mirãtibus aliis atq; tacentibus, cùm eum Cardinalis post consecrationem suam statim diceret reuersurum, regina mutato consilio respõdit, Electi presentiam curiæ necessariam esse, nec eum in præsens posse quopiam proficisci, alias iturum cùm temporis opportunitas pateretur. Sic hostium machinis dissolutis, & cõsiliis redactis in nihilum, Electus in curię familiaritate permansit. Per idem tempus Richardus de Sagio Panhormum veniens, vxorem suam sororem Bartholomęi Perisini secum adduxerat, vt ea dimissa neptem archiepiscopi Capuani nobilissimam meretricem, cuius amore dudum captus fuerat matrimonio sibi cõiungeret. Hic cùm Apulię diu capitaneus & magister comestabulus extitisset, toties alis rebellantibus fidem inconcussam retinens, nunquam ab rege defecit. Quem regina benigne suscipiens, dedit ei comitatum Richardi de Aquila fundani comitis, qui sine spe reditus in Romanorum finibus exulabat. De soluendo quoque matrimonio præcepit curiæ familiaribus, vt conuocatis episcopis aliisque personis ecclesiasticis, & auditis vtriusque partis allegationib', quòd inde dictaret æquitas expedirent. At illi rogauerunt Cardinales, vt eiusdẽ interessent examinationi negocii, eò quod ipsi promptiorem harum re-

Regina & Electo ne Romam abeat.

Richardus de Sagio Panhormum venit vt ab vxore diuertat.

rum haberent notitiam, cùm Romana curia frequẽter ſuper huiuſmodi cauſis cognoſceret. Ioannes ergo Neapolitanus eorum facile petitioni conſenſit. Epiſcopus autem Hoſtienſis vir honeſtatis non dubię, cùm ſocium ſuum vidiſſet muneribus & gratiam eſſe corruptũ, eoque ipſo rectè iudicandi libertatem ſublatam, nullis precibus adduci potuit vt eorum vellet iudiciis intereſſe. Cauſa verò propter quàm prædict⁹ Richardus putabat oportere diſſolui coniugium, hæc erat, quòd ſe dudum ante contractum matrimonium cùm quadã vxoris ſuę conſobrina rem habuiſſe dicebat. Cuius rei teſtes proceſſerãt duo milites, hoc ſe vidiſſe certiſſime ꝓteſtãtes. Quòd cũ aduerſa pars denegaret, eſſentq; q falſũ eos ꝓhibere teſtimoniũ ꝓbaturi aſſererẽt cauſã eiuſmodi crederẽt, & ſi cõſtaret abſoluẽdũ matrimoniũ poſſe ſufficere, ſed vt obiecti cõſanguineę ſuæ criminis iniuriã ꝓpulſarẽt, Cardinalis rẽ breuiter ſatagẽs definire, prędictos teſtes iurare præcepit. In de ſoluto matrimonio, & ab vtraq; ꝑte de nõ cœũdo deinceps pręſtito ſacramẽto, Richardo poteſtatẽ dedit ad ſecũdas nuptias licite trãſeũdi: illã autem iuſsit ſine ſpe cõiugii permanere. In quo licet eum eccleſiaſtici viri qui aderant Richardi de Sagio & amicorũ ei⁹ gratiã ſequutũ fuiſſe nõ ambigerẽt, illud tamẽ ꝓpenſius mirabãtur, quòd viro qui deliquerat abſoluto, mulieri quæ nihil admiſerat, perpetuam continentiam induxiſſet. Cùmque latenter eius impudentiã arguentes, tentandi gratia quærerent ab eodem, Vtrum in cauſis

Epiſcop⁹ Hoſtiẽſis vir honeſtus & integer.

Richardo licet ad ſecũdas trãſire nuptias.

paribus idem ius consequenter admitterent, respondit sibi licere quòd eis non liceret, neque nunc id se feciſſe vt id consequendum aliis traderetur.

Frater reginæ mortuo rege venit in Siciliam ex Hiſpania nã regina Hiſpani erat.

Tũc etiam Panhormi morabatur quidam reginę frater, qui morte regis audita, nuper in Siciliam ex Hiſpania transfretarat: multoſque milites Hiſpanos ſpe lucri ſecum adduxerat. Quem vt eorũ plerique qui cùm ipſo venerant aſſerebant, rex Nauarrorum nũquam filium ſuum vel eſſe credidit, vel dici voluit, indignum exiſtimans eum quem mater multorum patẽs libidini vulgo cõcepuſſet, regis filium appellari. Hunc ergo regina cùm antea Rodericus diceretur, idque Siculi nomen abhorrentes velut ignotum & barbarum irriderent,

Prius Rodericus poſtea Hẽricus dictus, homo iners & aleator.

Henricum appellari præcepit, & ei Mõtis Cauoſi comitatũ integre dedit, oppidaque Siciliæ quæ cùm eodem comitatu Gaufridus comes olim tenuerat. Idem autem Henricus ſtatura paruus, barbam habens rariſsimam, ſub pallida nigredine cutẽ fœdatus, indiſcretus, elinguis, præter alearum ac teſſeræ ludum nullius peritiam vindicabat: nihilque aliud affectabat niſi vt haberet qui ſecum luderet, & pecuniam quàm prodigus indiſcrete ac temere poſſet effundere. Hic aliquãdiu Panhormi cõmoratus, cùm immoderatis ſumptibus immenſam pecuniam à regina ſibi traditam facile cõſumpſiſſet, in Apuliam tranſire ppoſuit: venienſq; Meſſanam, multos ibi viros quales affectabat inuenit. Hæc enim ciuitas ex conuenis, piratis, prædonibus adunata, omne fere genus hominum intra

Meſſana ciuitas ad quã Hẽricus ſeceſſit inde vero in Apuliam.

mœnia

mœnia sua concluſit, nullius expers ſceleris, nullū abhorrens flagitium, nihil eorum quæ poſsit putās illicitum. Itaque latrones, piratæ, ſcurræ, aſſentatores, cæteriſque flagitiis inretiti, confluebāt ad eum, & diem cōuiuiis extrahentes, totis noctibus teſſerarum iactibus inſiſtebant. Quòd vbi reginæ cognitum eſt, diuti' eius temeritatem rediguens, ſcripſit ei vt Pharum ſine dilatione tranſiret. Qui ſuadentibus ſociis vix inde tandem auulſus, in Apuliam iter inſtituit.

Emenſo itaque poſt mortē regis annuo fere ſpacio, cùm paulatim decidēs procella curiæ reſediſſet, proceres regni multis cuicti reginæ beneficiis interim quieſcebant. Vt enim incarceratorū multitudinem liberatā, ſeruos libertate donatos, ciuibus immunitates cōceſſas, cōſuetudines quæ pernicioſæ videbantur exploſas, vt villas oppidaque multis nobilibus viris donata prętercam, octo comites eodem anno creauerat. Richardū Mandrenſem, Bertrannū comitis Grauinenſis filium, Richardum de Sagio, Rogerium Richardi filium, Iocelinum, Symonem Sangrenſem, Gulielmum Syluestri comitis filium, Hugonem de Rupe forti conſanguineum ſuum, hominem omnis virtutis expertem, qui de Frācia nuper aduenerat: Rogerium quoque comitem Accerranum, & Rogeriū Auellini comitem, ab exilio reuocatos, priſtinę reſtituerat dignitati. His ergo multiſque præterea beneficiis reginæ liberalitatem experti tentabant ab innata rebellandi conſuetudine feroces animos

Liberalitas reginę.

cohibere. Curię verò ſtatus hic erat, Richardus Molisij comes cęteris familiaribus poteſtatis eminentia prælatus, apud reginam poſtulata facilius impetrabat. Electus vero Syracuſanus, & Matthęus notarius cancellarii gerebant officium. Gaytus quoque Richardus magiſter camerarius palatii, & Gaytus Martinus qui Duanæ pręerat, conſiliis nihilominus intererāt, & cùm prædictis familiaribus negocia regni tractabāt. Porro Matthęus notarius cùm ſciret admiratum ſe non poſſe fieri, ob multam eius nominis inuidiam, cancellariatū totis niſibus appetebat. Electus autē in proximo ſe confidebat eccleſię Panhormitanæ regimen adepturum. Sed regina lōge diuerſum fouebat propoſitum, & eandem dignitatem alii reſeruabat. Scripſerat enim auunculo ſuo Rotomagēſi archiepiſcopo, vt aliquem de conſanguineis ſuis vel Robertum de nouo Burgo, ſi fieri poſſet, vel Stephanū comitis Perticenſis filium ſibi tranſmitteret. Quorum quia alterum ſine dilatione venturum ſperabat, interim tam Electi Syracuſani, quàm Agrigētini epiſcopi ſpem & deſyderium eludebat. Nec eam diu ſua fefellit opinio. Paucis enim interiectis diebus fama præcurrente compertum eſt Stephanum comitis Perticenſis filium in Siciliam venientem ad comitem Grauinēſem fratris ſui filium diuertiſſe. Quem ipſe comes multis honoratum muneribus, & de ſtatu curię diligēter inſtitutum, ad ſaluberrima Siciliæ loca tranſmiſit, timēs eum cū iam ęſtas ingrueret, ob intemperiem aeris in Apu-

Stephanꝰ comitis Perticenſis filius Panhormū venit.

lia diutius detinere, simulque sciēs reginam illius aduentum summo desyderio præstolari. Cùm igitur trāsito Pharo Panhormum accessisset, curiæ familiares, episcopiq; ac milites cùm comestabulis illi obuiam exeuntes, ad palatium eum vt iussi fuerant perduxerunt. Quem regina multo cum honore suscepit, & astantibus cunctis, Ecce inquit completum video quôd plenis semper votis expetij. Nec enim aliter quàm fratres proprios diligere quidem & honorare debeo filios comitis Pertichēsis, per quem vt verum fatear, pater meus regnū obtinuit. Nam idem comes patri meo terram amplissimam cùm nepte sua matre mea dotem dedit, quàm in Hispania multis periculis ac diuturnis laboribus expugnatam Sarracenis abstulerat. Nec ergo mirari debetis, si filium eius matris meæ consobrinū, loco mihi fratris habendum censeam, & de remotissimis partibus ad me veniētem gratāter excipiam: quem quidē volo iubeoq; vt qui me filiumque meum diligere se fatentur, propensius diligant & honorent, vt eorū erga nos ex hoc ipso fidei dilectionisque quantitatem emetiar. Tūc omnes id se facturos libenter promptissime respondērūt, licet inter eos essēt nōnulli quibus illius aduētus máxime displiceret. Intérea regina volūtatē ei⁹ diligēter inquirēs, cū intellexisset eū nolle diuti⁹ in Sicilia cōmorari, súma ope niti cepit, vt hoc ei⁹ propositū īmutaret, & gloriā ei diuitiasq; quas habitur⁹ erat, si remaneret ostētās, simulq; Trāsmōtanorū inopiam ei frequēter obiiciēs, socios quoq; ipsius

propositis ingentibus premiis hortabatur, vt cùm eo se promitterent remansuros, intelligēs nō posse mentem illius aliter ad id quod postulabat inflecti. Quòd vbi plurima precum instantia multisque promissionibus vix tandem obtinuit, constituto die cunctis qui tunc aderant episcopis proceribusque cōuocatis ad curiam, cācellariū eum instituit, iussitque vt vniuersa curię negocia deinceps ad eum principaliter referrentur. Nec multo post cùm eū archiepiscopus Salernitanus subdiaconū ordinasset, missi sunt qui canonicis Panhormitanis dicerent, regem ac reginam precibus eorum quas sæpe porrexerant exauditis, liberam eis cōcedere potestatem, vt ecclesię suę pastorem eligerent, & ad palatium venientes, quem sibi putarent idoneum iuxta cōsuetudinem in curia nominarent. At illi nulla super hoc inter eos (quòd rarò contingit) oborta controuersia, concordes atque vnanimes cancellarium elegerunt, gaudēte populo, & quòd actum fuerat adprobante Gulielmo Papiensi Romanę ecclesiæ Cardinali, qui Panhormum nuper venerat, in Gallias transiturus. Itaque duas regni maximas dignitates adeptus, totius curiæ post reginam, onus & honorem suscepit. Domui verò suæ prefecit Odonem Quatrellū Carnotensem canonicum, qui remanendi consilium ei dederat, & cùm eo duobus annis se spoponderat remansurum, donec amicos in Sicilia probatæ fidei reperisset, aut aliquos de propinquis & amicis suis, quibus æque consilia sua crederet, ad eum de-

Stephan⁹ cancellar. īstituitur, & ecclesię Panhormitanæ pastor.

Duæ regni Siciliæ maximæ dignitates.

Odo Carnotēsis canonicus.

Francia venire contingeret. Nam eundem Odonẽ plurimũ diligens consiliũ illius vltra quàm expediret ei, in maximis quoque negociis admittebat. Quem cum neque literarum exornaret scientia, neque prudentiæ secularis vtilitas commendaret, tantæ nihilominus cupiditatis erat, vt nec in extorquenda pecunia modum attenderet, & in conciliandis amicitiis virtutis fideique ratione nulla habita, solam quantitatem munerum sequeretur. Cum autem villarum, redituum, atque prædiorũ ad cancellariatus iura pertinentium multa Syracusanus diu tenuisset Electus, à rege sibi dudum ad tempus concessa, eo quod circa curiam moraretur, cancellarius volens beneficiis eius animũ mitigare, quem alia quoque de causa satis commotũ esse cognouerat, duas ei villas optimas quæ Siculi Casalia vocãt, eorum vice quę tenuerat dari fecit, eo tenore, vt illarum altera quãdiu moraretur in curia non careret, alteram vero eius successores imperpetuum possiderent. Sed quanta celeritate curauerat Electi spem ac petitionem collato beneficio pręuenire, tam mature compensationis improbæ vicem Electus ei studuit reponere. Quidam enim viri de remotis Apuliæ partibus ad curiã venientes his quæ postulauerant impetratis, cũ proliteris suis Petro, notario consanguineo Matthæi notarij quod eis iustũ videbatur offerrent, ille vero multo maiora petens, oblata sibi respueret, rem ad cancellarij notitiam pertulerunt. qui præcepit vni ex astantibus notariis, vt aliàs literas super eodẽ

Casalia Siculorũ.

negocio ſcriberet, ipſaque die prędictos viros abſolueret. Petrus autem notarius videns eos qui prius importunè inſtare conſueuerant ad ſe iam non reuerti, perſenſit illos literas ſuas ab alio notario recepiſſe: aſſumptisque quot viſum eſt ſociis viam qua tranſituri erāt, obſeruans, cum in eius inſidias incidiſſent, literas regias illis ablatas rupto ſigillo fruſtratim diſcerpſit, ipſosque contumeliis & verberibus affecit. Quod vbi cancellario cognitū eſt, præcepit eoſdem ſibi viros in curia præſentari. vocatoque Petro notario cum factum negare non poſſet, iuſsit eum in carcerem detrudi. Tunc Electus Syracuſanus nimis mordaciter reſpōdit, cōtra ius & rationem eum ſententiā eiuſmodi protuliſſe, & in Francia forſitan ita ſolere decerni, ſed in Sicilia nequaquam hoc iudicium obtinere, non leuis auctoritatis eſſe notarios curiæ, nec eos oportere tam facile condemnari. Ea res non parū cancellarii permouit animū, cū eum cui præter opinionem omnium duo Caſalia nudius tertius gratis dari fecerat, tanta nunc in ſe videret aſperitate verborum inſurgere, neque ſibi ſaltem in curia deferre, vt eum ſuper hoc ſecretius aut moderatius conueniret. Nihil tamen ei reſpondit, ſed iniuriam ſuam patienter diſsimulans, Anſaldū palatii caſtellanū accerſiit, iuſsitque Notariū Petrū in carcerē ſine dilatione retrudi, donec examinaretur attētius cuiuſmodi pęnę ſubiacere deberet, quē & contra regni pacē egiſſe, & regię maieſtati ſpeciāliter iniuriam conſtaret ac dedecus intuliſſe. Poſt

Petrus nō tarius con ſanguineus Matthę i notarii incarceratus.

Electus Syracuſanus.

Cancellarius indignatus, qui & multa correxit,

paucos vero dies rogatus à familiaribus curiæ liberum eum abire dimisit, prohibens tamẽ ne deinceps notarii fungeretur officio. Hac igitur occasione primo notariorum enormẽ studuit rapacitatem ad mensuram redigere, certumque modũ quid à singulis deberẽt accipere, pro negociorum diuersitate constituit. Sed & stratigotorum nihilominus eorumque qui prouinciis vel singulis oppidis prẽerant, pernicioſam licentiam refrenauit, quia plebem impune multis damnis & iniuriis atterebant. iustitiæ vero rigorem eatenus voluit obseruari, vt nec amicis quidẽ aut ipsis magnatibus curiæ parcendũ crederet: nec à potẽtibus viris subiectos opprimi pateretur, nec omnino quamlibet iniuriã pauperis dissimulãdo trãsiret. Cuius rei fama totũ regnũ breui peruadens, plebisq; gratiã & fauorem ei concilians, tanta nomẽ eius celebritate diffudit, vt omnes assererẽt velut consolatorẽ Angelũ à deo missum qui curię statu in melius immutato aurea secula reuexisset. Vnde contigit ad curiam ex omnibus regni finibus tãtam virorum ac mulierum turbam confluere, vt & iudices examinãdis litibus & notariorum numerus, licet nuper adauctus esset, vix literis scribendis sufficeret. Interea qui ob confirmandam electionem missi fuerant redeuntes literas Romani pontificis affectuosissimas attulerunt, asserentis promotionẽ se cãcellarii grato animo audisse, & eius electionẽ modis omnib' adprobatã, velle ratã & stabilẽ pmanere. Requisiti ergo suffraganei episcopi canonici q;

Exponit qui sint stratigoti

Securitatis sacramentum cancellario præstatur

vt ipsi cancellario securitatis sacramentum præsta rent, assensum facile præbuerũt. Cũq; Mazariensis episcop⁹ & Maltẽsis iuxta propositũ sibi modũ iu rassent, episcopus Agrigentinus vt affectuosius ex animo videretur iurare, nouis quibusdam & expressioribus verbis ipse sibi iurandi modum instituit. Qui quanto cæteris iurauit expressius, tanto postmodum quod iurauerat deterius obseruauit. Verum hæc alias, nunc ad rei seriẽm reuertamur. Videntes ergo Panhormitani cancellarium neque precibus, neque premiis, aut gratia cuiusquã ab æquitate posse deflecti, multos apud eum accusauerunt apostatas, de Christianis Saracenos effectos, qui sub eunuchorũ protectione diu latuerãt. Quorum ille neminem quem tãti criminis reum esse constaret, impunitum dimisit. His animati magna pars ciuium ad accusandum Robertũ Calataboianensem audacter prosiliunt: concursus fit ad cãcellarium. omnes ingenti clamore deposcũt hominem celeratissimum meritis obiectari flagitiis. Alii domos, alii vineas iniuste sibi conquerũ tua ablatas: plerique fratres aut consanguineos in carcere diuturnis cruciatibus interfectos. quædã etiam mulier filiam suam virginem ab eo dicebat illata violentia constupratam. Nec deerant qui assererent eum in Castello maris antiquissimũ Sarracenorum templũ propriis sumptibus renouasse: quod minime testibus indigebat, cum hoc ipsa res patenter ostenderet. Præter hæc autem obiectum est illi, plerosque vini venditores quandam

Episcopus Agrigentinus.

Accusationes apud cancellarium.

Accusatur Robertus Calataboianensis.

ab eo

ab eo domum enormi precio conduxisse, vt ibidē sub eius patrocinio Sarraceni Christianas fœminas licite constuprarent, & pueris abuterētur impune, cæterâque flagitia perpetrarent, ex quibus inhonesta lucra cauponibus accedebant, cum ipso domus domino diuidenda. Tantorum ille criminum obiectione pulsatus, cœpit primo rem parui pendēs negligere, interminari accusatoribus suis, deterius eis postmodum se facturum, sibique facilem huius accusationis exitum polliceri. Dehīc vbi pecuniam oblatam respui, datisque vadibus rē districtius agi videt, ad eunuchorum patrocinia se conuertit. At illi regis reginæque pedibus prouoluti cum lachrymis eos exorant, ne patiantur virum regno perneccssarium, qui curiæ semper fidelissime seruire studuerit, condemnari: nihil mirādum asserentes, aduersus eum tumultus eiusmodi suscitari, cum certum sit neminem populo placiturum, qui fideliter curiæ iussis obtemperare voluerit. Harum regina precum assiduitate permota, cancellarium primo rogat, deinde renitēti præcipit, vt neminis aduersus Robertum Calataboianensem accusationes admittat. Rapinas enim & homicidia quæ fecisse dicatur, non ei, sed Gayto Petro cuius ea iussu fecerit, imputāda. Qui cū præesset curię, manifestū quoniam idem Robertus eius nō potuerit iussionibus obluctari. Inter has cācellarius angustias deprehēsus, ignorabat quorsū animū inclinaret, aut quid sibi potissimū faciēdū, eligeret. Hinc enim populus acclamabat, nō opor

tere sceleratissimum hominem impunitum dimitti negligẽter à Cancellario, tepideq; rem geri, videri muneribus cum aut gratia corruptum, à bono proposito decidisse. verum hac in re certissime cognitum iri, vtrumne iuris amorem cuius hactenus formam prętenderit, perpetuo velut innatum debeat conseruare, an ad tempus ex industria simulatum, vt nouę potestatis auspicium oculis plebis obiecerit. Hinc illum vrgebat regina, præcipiens vt plebis loquacitate posthabita perrectas accusationes dissimulando negligeret. Sed & curiæ familiares Roberti Calataboianensis partes quantum poterant tuebantur, tam vt eunuchis ipsique reginæ præstare viderentur obsequium, quàm vt aduersus cancellarium plebis odium excitarent. At ille mediam quandam eligens viam, vt & reginæ satisfacere videretur, nec omnino populi spem & expectationem deluderet, reginæ pollicitus est omissurum se quæstiones ad curiam pertinentes quæ pœnam capitis irrogabant: super his autem quæ ad ecclesiæ iura pertinere constaret, exactissime cognituru m: ipsumq; Robertum si conuictus foret, quatenus ecclesiasticæ seueritatis censura permitteret puniendum. Quod si niteretur ipsa postmodum impedire, facilius quidem se vtraque priuatum iri dignitate, quàm ab hac posse sententia detorqueri. Conuocatis ergo curiæ familiaribus & episcopis aliisque personis ecclesiasticis, Robertus sub-

Defenditur Robertus Calataboianensis.

multa frequentia plebis introducitur, omissisque furtis, rapinis, iniuriis, ciuium homicidiis, & illata constupratæ virgini violentia, periurii, incestus, adulterii quæstio ventilatur. Cumque multis testibus obiectorum veritas patuisset, de iure dictum est Robertum Calataboianensem publice loris cæsum in carcerem denuo detrudendũ, bonis eius fisco addictis. Sed quoniam per vrbem sub voce præconis solenniter circumduci non poterat, eo quod populus omnes viarum angustias obseruabat, vt lapidibus transeuntem obrueret, decretum est, vt circum ambitum ductus ecclesiæ populum falleret expectantem. Licet autem illum ensibus accincti milites sequerẽtur & præirent, & ex vtroque vallarent latere, vix tamen potuerunt accurrentis furorem populi declinare. Post paucos ergo dies cum pecuniam quam curiæ spoponderat se daturum, reddere nollet, aut vt aliis videbatur, non posset, ad Castellũ maris ductus est, & carceri datus, in quem multos olim ipse coniecerat, vbi diuersis cõsumptus pœnis interiit. Hoc factũ omnibus Siciliæ populis maximeque Lombardis, quos innumeris ille malis atriuerat, adeo placuit, vt vniuersi faterentur si necesse foret pro cancellario se mortis periculum subituros. Curiæ vero magnates cæteriq; potẽtes viri qui iam non poterant liberè solitã in subiectos tyrannidẽ exercere, cũ omnia lucra curiæ viderẽt ad cãcellatium eiusque familiares trãsiisse, sibique

Pœna in Robertũ.

Mors Rõberti, vnde Cancellario gratia accessit.

Magnates inuident Cancellario.

de tanta munerum affluentia vix modicos arescẽtesque riuulos supereſſe, cœperunt familiariter inter ſe velut inuicem ſe conſolando conqueri, minus caute contumelioſa verba iacere, dicentes indignum eſſe, puerum hunc alienigenam maximis curiæ dignitatibus occupatis, in tantam prorupiſſe præſumptionis audaciam, vt neminem ſibi ſocium adhibere dignetur, ſolus velit tanti regni curam gerere, & ſingularis priuilegio poteſtatis omnibus prœeminere: ſe vero qui iam in ſeruitio curiæ conſenuerint, qui difficultates plurimas & pericula cõſilio ſuo propulſari vel præcaueri docuerint, nunc humiles abiectosque deſpici, nulloq; dignos honore cenſeri. Reginam cum Hiſpana ſit, Francum hunc conſanguineum appellare, nimis ei familiariter colloqui, & velut rapacibus eum oculis intueri: verendum ne ſub nomine propinquitatis, amor illicitus occultetur. Gaytus quoque Richardus illi cum cæteris eunuchis infeſtiſſimus erat, eo quod Robertũ Calataboianenſem cõtra volũtatem eius damnauerat. Nec minus Bulcaſſem inter Sarracenos Siciliæ nobiliſsimus ac præpotens multam illi Sarracenorum conflarat inuidiam, cum eum ab initio plurimum dilexiſſent. Indignabatur enim quod Gaytum Sedictum ditiſsimum Sarracenũ, cum quo priuatas habebat inimicitias, cancellarius nimis familiariter admitteret, & eius conſilio multa facere videretur: & inde ſe cum ei dona plurima contuliſſet, putabat contemni, nec eius poſſe gratiam promereri.

Regina Hiſpana erat, vt hic vides.

Cãcellarius cum hæc omnia perſenſiſſet, cœpit rẽ diſsimulans blandius eoſdem ac familiarius alloqui, & multis eos beneficiis attentare, nec interim tamen quòd ad tuitionem ſui neceſſarium videbatur omittere. Nam Berẽgario magiſtro comeſtabulo trãs Pharũ in terram quam ei curia dederat abeunte, Rogerium Tironenſem de quo plurimũ cõfidebat, illi ſubſtituit. Qui cùm multa generis nobilitate polleret, & virtutis eſſet haud dubię, fidem quoque ſeruare ſtuduit eatenus incõcuſſam, vt non ſolum aduerſus regem neque conſpirauerit, neque conſpirantibus vnquam cõſenſerit, ſed amicis quoque ſemper ęque robuſtam fidem ſeruauerit. Hic igitur & Robertus de ſancto Ioanne, cuius ſupra mentio facta eſt, cũ plurimos haberẽt amicos, neque Panhormi facile poſſet aliquid curã dignum accidere, quod non ad eorum notitiã peruenirẽt, conſpirantiũ machinamẽta Cancellario edocebant, & quibus oporteret ea conſiliis perpediri. Quorum ſiquidem ipſe monitus Odonis Quarrelli conſilio prætuliſſet, emergentes ab initio motus facile compreſsiſſet. Verum tanta cupiditas eiuſdẽ Odonis mentẽ inuaſerat, vt ex ſola munerum quãtitate fidem omnium metiretur. Inde factum eſt vt auri gemmarumque ſplendore ſeductus, ſalubre cõſilium amicorum neglexerit, & velut angues in ſinu fouens, nonnullos hoſtiũ valde familiares habuerit. Interea cùm Matthęũ notariũ curſores ſuos cùm litteris ad fratrem ſuũ Catanienſem epiſcopum ſępiſsime præter cõſue-

Cancellarius fit blãdior & benignior.

tudinem mittere compertũ esset, putabatur ei cõspirationis modũ in eisdem literis aperire, & quid eum facturum vellet in partibus Catanienſium edocere. Volens autem cancellarius certis hoc experimentis cognoscere, misit Robertum Bellisinẽsem cum quibusdam aliis, vt viarum transitus obseruaret, & prædictos cursores quos sciebat nuperrime Cataniam fuisse directos, in reditu caperet, eisque literas quas deferebant, auferret. Quo vias negligentius obseruante, qui literas ferebat pertrã siit. Socium autem eius tardius subsequentem, cepit, & cùm se niteretur defendere, vulnerauit. Ea re cognita Matthæus notarius illatam cursoribus suis molestè tulit iniuriam, sibi quoque non parũ timendum existimãs, cùm opinionem suam apud cancellarium læsam agnosceret. Nec multo post cùm Robertus Bellisinensis cœpisset febrili molestia fatigari, Salern' medicus Matthæi notarii plurimum familiaris, cuius etiam opera Salernitanæ vrbis iudex fuerat institutus, ipsum cancellarium instantius admonebat, vt illum diligentiæ suæ sanandum committeret. Porro cancellarius ob familiaritatẽ Matthæi notarii suspectum eum habẽs, timensque ne sub hac occasione vellet acceptã nuper iniuriam vindicare, noluit vt ad illum accederet, sed alios ei iussit medicos prouideri. Salernus tamen contra voluntatem eius latenter ægrũ adire studuit, velut in inuitũ beneficia collaturus, summáque diligentia domum in qua iacebat perquirens, cum aliquoties visitauit. Quo postea rebus

humanis non sine magno cancellarii dolore sr-
blato, mirabantur qui aderant videntes, capil-
los eius sponte defluere, cutemque huiusdam ad
tactum manus auelli, & à carne facillime sepa-
rari. Dicebant ergo venenum ei fuisse sine du-
bio propinatum. Quod cùm ad aures cancella-
rii peruenisset, statuit rei veritatem modis om-
nibus explorare. Sed quoniam putabatur idem
in quibusdam ægritudinibus posse contingere,
misit archiepiscopum Salernitanum virũ in phy-
sica probatissimum, & episcopum Maltensem,
alioſque prudentes & discretos viros qui rei mo-
dum & causam cognoscerent. Hi autem visa re
constanter asserebant nunquam eiusmodi posse
corruptionem ex ea quam passus fuerat ægritu-
dine prouenire. Cùm ergo quæsitum esset, v-
trum aliquis ad eum medicus præter eos qui ad
hoc delegati fuerant, accessisset, dictum est ab his
qui ægro asidebant, Salernum iudicem quid-
dam ei quasi siruppum in vase vitreo porrexisse.
Quorum vnus manum ostendens late patenti
vulnere fauciatam, dicebat hoc sibi ex eiusdem
siruppi malitia contigisse. Aiebat enim quòd for
te sociis recedentibus solus in domo remanens
voluisset ex eadem potione latenter accipere, si-
cut imprudentium quorumdam mos est, velle
quæcunq; viderint attentare, maxime cùm ad ex-
pellendã ægritudinem quam passus nuper fuerat,
illam sibi crederet profuturam. Quam tamen ho
ferẽte fortuna cõcauę manui prius infudit, digito

Matthæi Bellisinen sis cancellarii amici mors cũ veneni suspicione.

manus alterius ipsam aliquandiu confricando. Cùmque paulo pòst eam in terram effudisset, cutem dicebat multis lęsam apparuisse scissuris, eamque paulatim vt patebat, postmodum decidisse. Sed & Gulielmus notarius qui ante aduentũ cancellarii Matthęo notario seruierat, dicebat quendã ex hominibus eiusdem Matthæi sæpius ad se venisse, & causa domini sui rogasse importunius, vt ei domũ in qua Robertus Bellisinẽsis iacebat, ostenderet. Hæc omnia cùm audisset Cancellarius, conuocatis in domum suam Electo Syracusano, Matthæo notario, Richardo Molisij comite, Rumoaldo Salernitano archiepiscopo cęteriśq; episcopis, ac plerisque proceribus, rem eis totã exposuit, iussitque Salernum eorum consiliis accersiri. Qui cùm interrogatus esset, vtrum ipsi Roberto medicinam aliquam obtulisset, audacter & prõpte respondit, nunquam ei quidpiam se dedisse. At vbi productis testibus falsum dixisse cõuictus est, adiecit nihil ei se dedisse quòd læsionem posset inferre. Nam siruppum rosatum simplicem fuisse quem dederat, & eum quidem nõ à se factum, sed emptum ipsa die à quodam apothecario Iusto nomine fatebatur. Vocatus autem Iustus respondit eo toto mense qui transierat nihil ei se penitus vendidisse. Ita Salernus in omnib' quæ dixerat fallax inuentus, obiecti criminis suspicionem magnopere roboravit. Sequenti verò die congregata curia, vocatisque magistris iustitiariis, cùm sollenniter accusaretur, cõscięntiæ flagitio præpeditus, ita misere

Interrogatur medicus suspectus de morte Bellisinensis.

Alias pharmacopola vel myropola.

ſere reſpondebat obiectis, vt plenã iudicibus fidẽ faceret, hoc eũ maleficiũ perpetraſſe. Itaq; prolata in eũ ſentẽtia, decreuere bonis omnibus ſpoliatũ, capitali ſupplicio ſubiacere, ſolũ ei viuẽdi ſpem in miſericordia curię relinquentes. Qui detruſus in carcerem multis adactus eſt minis, & promiſsionibus attentatus, vt fateretur cuius id prece vel conſilio feciſſet, ſed hoc ei perſuaderi non potuit. Medicus incarceratus.

Cùm hanc in Sicilię partibus fortuna conſpirationis ſeriem ordiretur, aliam interim in Apulia multorum roboratam confœderatione texuerat. Cùm enim multi proceres indignarentur Richardũ Moliſii comitẽ tantæ ſubito dignitatis eſſe culmine ſublimatũ, Henricũ fratrẽ reginæ mõtis Caueoſi comitẽ aduerſus illum ſtimulauerant, dicentes inertem eum à multis & timidum appellari, qui dedecus & iniuriã ſibi totique regno ſimul illatam vel nimis patiẽter ſuſtineat, vel conſentiẽdo diſsimulet. Nec enim ambigi parũ honeſtã interceſsiſſe cauſam, vt regina quàm primũ regni Baliũ adepta eſt, Richardũ de Mandra nullius virũ conſilij nobiliſsimo Moliſii comitatu donatũ præ ceteris omnibus ſibi familiarem aſciuerit. Quòd ſi ipſe quem res ad vindictam ſupra cũctos expoſcebat à prædicto Richardo tantę vellet præſumptionis pœnas exigere, ſuum ei nequaquam defuturũ auxilium. Ad hoc comes id hactenus ſe neſciſſe reſpondit, ignorãtiæ, non timiditati quòd vindictam diſtulerit aſcribendum: nunc iam ipſi quid actum iri velint confidenter dicant, prompte ſe fa-

cturū quicquid decreuerint, neq; sororis suæ dedecus vltra passurum. At illi Richardū Molisii comitem vel interfici, vel à curia saltē amoueri cēsebāt. Regni verò curam ad eum qui reginæ frater & regis esset auunculus, pertinere. His ille ductus consiliis, multos milites Hispanos, qui partim cū eò venerant, partim adeū nuper confluxerant, armis præmuniens, quā mature posset in Siciliā transire festinauit, pleroſq; etiā ꝓcerum, quorū hoc agebat instinctu, secū ducturus. Nā Boamundus comes Monopoleos vir prudens & facūdus, Gulielmus de Gisoaldo, Richardus Balbanensis, aliiq; plures eū sequi decreuerāt, sperantes siquidē ꝓpositū suū adimpleri cōtingeret, facile se per eū qđ à curia peterēt adepturos. Necdū enim cū huiusmodi cōsilia pertractarēt, cācellarii potestatem eò peruenisse cognouerant, vt omnibus in curia præemineret. Quòd vbi paulopost fide nō dubia perceperūt, primū ab incœpto paulisper absterriti, deīde resūptis animis ad ꝓpositū nihilo segnius peragendū accincti, tandē in Siciliā peruenerunt. Quorū aduentu cōperto, causaq; simul aduēt' prænota, Richardus comes cācellariū adit. Hērici comitis & Apulorū ei cōsiliū aperit, rogatq; obsecrās ne patiatur hominē insanū, & eos qui cum ipso venerint sola stimulatos inuidia temeritatis suæ votum explere. Siquidē enim in curia eis seditiones impune liceat excitare, & in eos qui curię seruiunt, cōspirationibus factis licite debacchari, ipsi culpam oportere specialiter imputari, & in eū iniuriā redūdare, qui-

De Henrico comite apud cancellarium.

cum administrationē regni susceperit, improborū debeat contumaciā coercere. Cācellarius autem licet illū sibi suspectū multorum fecisset opinio, ne tamē ipse cōtemni videretur, aut ea regnum occasione perturbari cōtingeret, seditiosos à curia tumultus arcere cōstituit, & improbis Apulorū consiliis occurrere. Missis itaq; literis regis Henrico comiti qui iā Thermas vsq; peruenerat, iussum est ad vrbē eū accedere, Boamundum verò comitē, alioſq; qui cum eo erāt Thermis interim mādatum curię præstolari. Venientē ergo comitē cācellarius benigno vultu suscepit, & post multam colloquutionē blandioribus eum verbis aggressus, hortari cœpit ac diligētius admonere, ne rebellādi multis occasionē daturus, haud facile reparabilem regni quietē quibuslibet seditionum motibus exturbaret, nec Apulorum fabulis traheretur, quorum in eo semper hæsisset cōsilium, vt regnū aliquatenus perturbarent, nihil esse qđ eum exasperare debeat, cum & opes ei affluenter suppetant, & inter maximos regni proceres, loco sit non impari cōstitut⁹: id ei maxime cauendum, ne reginā offendere præsumat, aut contra voluntatem eius quidpiā agere, perquā hæc adept⁹ fuerit, & maiora putetur nisi per eū steterit, adepturus. Ita multis assertionibus ex illius animo cōceptū in Apulia furorē eliminās, vixque tādē ad innatæ stoliditatis simplicitatē eū retrahēs, indignationē eius cōpescuit, & Richardū comitē accersiēs, pacē inter eos & cōcordiā renouauit. Reginę quoq; nihilominus erga eūdem

Cancellarius ad Hēricum comitem fratrem reginæ.

comitem animum mitigauit, quam plurimum quidē offenderat, multis in Apulia perperam ac te mere cōtra mādatū curiæ perpetratis. Promisit au tē se deinceps cōsiliū in omnibus habiturū cācella rii, nec vlterius reginæ volūtatē in aliquo trāsgres surū. Tum demū cācellarius literis suis Boamūdū comitē, eiusq; socios qui Thermis morabātur ac cersiit, eisq; benigne susceptis, cū aduētus causā in quireret, dixerunt id sibi principale fuisse ꝓpositū, vt visitarēt eū, optātes ab eo cognosci, & inter fide les eius milites accensēri, simulq; vt per eum quæ dam quæ petituri erant apud maiestatem regiam obtinerent. At ille sibi gratum esse quòd venerint, opemque suā illis nō defuturā respōdit: suū tamē esse cōsiliū ne quid in prēsēs à curia peterēt, alias eo rū petitionē efficacius admittēdam. Sic ergo Pan hormi paucis diebus cōmorati, vidēteq; rē secus ac ꝓuiderant accidisse, tandē in Apuliā redierunt. Boamūdus tamē comes, vt erat vir nō negligendæ prudētię, multa cācellario familiarius colloquēdo fauorē & amicitiā ei⁹ obtinuit: q̄ postmodū nō ea qua solēt Apuli leuitate vel inanib⁹ verbis, sed fide nō dubia, certisq; rerū argumētis excoluit. Hēric⁹ autē comes cācellarij penitus volūtatē & consiliū sequebat, eiq; tāta se familiaritate cōiūxerat, vt cū eo balneū frequēter intraret, cū eo singlis dieb⁹ ad curiā ascēderet, indēq; reuertētes, magnā diei par tē secretius colloquēdo trāsmitterēt. Qui vero cō spirauerāt aduers⁹ cācellariū, vidētes si cōcordiā il lā inter eos ꝓseuerare cōtīgeret, machinatiōes suas

Socios Hēnici Thermis euocat cancellarius.

Apuli leues in amicitia.

Henricus familiaris cācellarii.

ſperato nõ poſſe fine cõcludi, modis omnibus per quirebant, quibus poſſent artibus eam amicitiam & familiaritatem diſſoluere, primóque mentem comitis quibuſdam inſinuationibus pertentantes aiebant non oportere reginę fratrem in curia quẽpiam ſuperiorem admittere, nec eius frequentare domũ, & inhęrere veſtigiis, à quo potius ipſe debuerat viſitari, nam ad eum poteſtatis pręrogatiuam & totius regni curam merito pertinere. Quibus ille, Frãcorum ſe linguam ignorare quæ maxime neceſſaria eſſet in curia, nec eius eſſe reſpondebat induſtriæ, vt oneri tanto ſufficeret, cancellario curam hãc rectiſsime debere committi, qui diſcretus eſſet & prudens ſummęque nobilis, regi quoque nihilominus ac reginæ nõ dubia propinquitate coniunctus. Hac illi repulſa non contenti, milites Hiſpanos quos ei maxime familiares eſſe cognouerant, cœperũt ſecretius conuenire, dicentes multę manſuetudinis & patientiæ comitem eſſe, qui cancellarium quẽ velut hoſtem deberet perſequi, potius diligat & honoret, propenſiorem ei reuerentiam exhibendo, & hoc eum forte videri prudenter agere, quod ſororẽ nolens offendere docuerit animum patienter omnia ſuſtinere, niſi patientiam hanc grauis infamia ſequeretur. nunc reliquum quidem eſſe, vt haud inhoneſtis reginę votis deſeruire credatur, ipſiusque cancellarii libidini ſeu potius inceſtui conſentire, aut illicitam eorũ familiaritatem ſe neſcire fateatur. Patere autẽ omnibus hãc eſſe vt dici ſolet, nimis craſſam ac ſupinã

Tentant æmuli diſſoluere familiaritatem inter Cancellarium & Henricũ.

ignorãtiã, vt quod omnes prędicãt, solus ignoret. Hæc igitur à multis frequenter audita milites ad aures comitis pertulerunt. Qui cũ primum mẽte dubia vacillaret, dehĩc ab ipsis rei principibus qui confinxerãt ea, cumulatius eadem audiens, plenã his quę sibi dicta fuerãt fidẽ adhibuit, relictoque cancellario, cõsilius eorum adhęsit, quod inde suaderent se facturũ pollicitus. At illi rẽ quam multũ desiderauerãt adsequuti, nõ distulerunt eũ prędictis hĩc inde sacramẽtis quibus visũ est pactionibus obligare. Hæc ergo conspiratio iã eò vsq; processẽrat, vt amicis cãcellarii plurimũ terroris incuteret. Nam Gaytus Richardus magister palatij quẽ eisdẽ constabat esse sacramẽtis astrictũ, magnas conspiratoribus vires addiderat. Nec enim contẽtus militibus suis, quibus ipse stipẽdia dabat, maximã partem militũ regis & vniuersos curię sagittarios ita sibi donis ac beneficiis multis illexerat, vt eius in omnibus voluntatẽ & imperia sequerentur. At Cancellarius aduersus eorum insidias sese pręmuniens, statuit non iam omnes vt consueuerãt indifferenter admittere, sed certas horas constituit quibus ad eũ omnibus pateret accessus, militesq; suos eisdẽ horis paratos adesse pręcepit. Sed & quĩquaginta viros eligẽs qui post primã ianuã in vestibulo domus cũ armis parati semper assisterẽt, numerũ quoq; militum studuit adaugere. Plerosq; etiã milites transmõtanos qui de Frãcia nuper venerãt Hierosolymã transituri, secũ detinuit, inter quos erat Ioannes de Lauardino cuius acta cancellario nõ parũ attulerunt incõmodi, quẽadmodũ sequẽ-

A cancellario dissoluitur Henricus.

Cancellarius aduersus insidias præmunitur.

tia declarabũt. Poſt aliquãtũ vero tẽporis cancellarius cupiens patefactis hoſtiũ cõſiliis ad vindictã accingi, reique ſtatũ priùs diligẽter cõſiderãs, animaduertit nondũ tãtas ſibi vires ſuppetere, vt auderet ſolẽni iudicio cõiurationis principes accuſare, ne latentes & occultas inſidias in apertã ſeditionẽ cõuerteret. Sed nec oportere rẽ diſſimulando diutius occultari, ne cũ amplius viriũ collegiſſent, difficile poſſet eorum mechinationibus obuiãiri. Ad aliud ergo traductus cõſilium, regi reginæq; perſuaſit, vt Meſſanã proficiſcentes inſtantẽ hyemem ibidẽ trãſigerẽt, deinceps ſi viſum foret ad primã veris tẽperiẽ in Apuliã tranſituri. Huius autẽ diẽ & cauſã itineris Gilberto comiti Grauinenſi miſſis literis indicauit, ſcribens eidẽ vt negociis omnibus ad prẽſens poſthabitis, quã celerrime poſſet Meſſanã veniẽs Pharũ tranſiret. caueret autẽ ne ſicut tẽpore Gayti Petri fecerat ad curiã inermis accederet, ſed ita militibus armisq; prẽmunitus, ne tamẽ exercitũ ducere videretur. His diebus tanta cõtigerat inũdatio pluuiarũ, quãta per multũ tẽporis in Sicilia viſa nõ fuerat. Vnde curiæ familiares occaſionẽ nacti perſuadere nitebãtur cãcellario, vt in proxime vẽturã æſtatẽ iter propoſitũ differret. Quod cũ obtinere nõ poſſent, ſperabãt tamẽ regẽ ac reginã ipſũq; cãcellariũ ob imbres cõtinuos & itinerũ difficultatẽ ab eo quod ꝓpoſuerãt abſterrẽdos. At ille nihilo ſegnior miſſo cũ literis regiis hoſtiario, p vniuerſa quę in trãſitu erãt oppida, iuſsit dilatari viarũ ãguſtias, & abrupta pſcidi, oĩaq; trãſeuro regi neceſſaria iuxta cõſuetudinẽ præparari.

At vero circa prefixum terminum repente contra spem omnium cęli facies immutata quanta prius imbrium horruerat densitate, tantæ serenitatis indicio gratam cœpit deinceps spondere temperiē. Itaque rex XV. die nouembris, vt cōstitutum fuerat, Messanam proficisitur, relictis Panhormi militibus ad ipsius custodiam ciuitatis. Erat tūc Messanæ Robertus comes Casertinus cum filio suo Rogerio Tricarici comite, & regis ibidē prestolabat aduentum. Audierat enim Gulielmum de Sācto Seuerino consobrinum suum qui nuper ab exilio reuocatus fuerat, à Regina multis amicorum precibus impetrasse, vt ei terra sua quam extra regnum fugiens admiserat redderetur: eaquè de causa cum aduocatis suis ad curiam venerat præparatus, vt Montorium & Castrum Sancti Seuerini cęteraq; oppida quæ prædictus Gulielmus tenuerat, ad se iure pertinere contēderet, ipsiusque Gulielmum patrē iniuste ac violenter eadē possedisse. At cācellarius cum neque Gulielmum quem sibi fidelem agnouerat, iacturę vellet quidpiam sustinere, comitemque timeret offendere, ne suspectę viro fidei malignādi prębberetur occasio, & huic patrimoniū suū integre fecit restitui, & illi terram aliā in Apuliæ partibus eo tenore concedi, vt ea quam aduersus Gulielmum intēdebat actione sopita, nūquam super hoc de cætero controuersiam suscitaret. Paucis autem diebus post aduentum regis maiores ciuium cū magnis muneribus cancellarium adeuntes rogabant eum instātissime, vt priuilegiū cis

Rex, regina & cancellarius Messanam proficiscūtur.

eis reddi faceret quod olim Rogeri' rex ſuper quibuſdam ciuitatis immunitatibus factũ poſtea pœnitentiâ ductus eis abſtulerat. At ille ratus ſua plurimum intereſſe, vt eorũ ſibi conciliaret animos, noluit oblata dona ſuſcipere, ſed eorũ gratis petitionẽ impleuit. Videntes interea Meſſanenſes de totius regni partibus ad curiam multã virorũ ac mulierum turbam confluere,, neque ſuo quẽpiam iure fraudari, ſed in omnibus iudiciis diſtincte rigorẽ obſeruari iuſtitiç, ad accuſandum Richardũ Meſſanç ſtratigotum audacter proſiliunt: libellos accuſationis conſcribunt, eosque cancellario porrigentes, ingenti clamore poſtulant iudicio rẽ cõmitti. Alii rapinas, homicidia, furta, incendia, conſenſu illius aſſerunt à maleficis accepta pecunia perpetrari: alij vineas aut domos ſibi cõqueruntur ablatas: multi ſtupra virginum, adulteria, pleriquè etiam iudiciorum ei ſubuerſionem obiiciunt. Cancellarius autem cum viri prudẽtiam & ingenium agnouiſſet, arbitratus eum parti ſuæ plurimum roboris allaturum, ſi mẽtem illius beneficiis ſibi poſſet allicere, tentabat rem aliquandiu protrahendo furẽtis plebis iram cõpeſcere. Illi vero nihil ex dilatione mutato conſilio, vidẽtes cancellarium negligentius ac tepidius reſpondere, rurſus accuſationes in ſcripta redigunt, eaque à ſummitatibus harundinũ ſuſpendentes, ante palatium ingentẽ clamorẽ attollunt, miſerum eſſe dicentes cæteris omnibus ius ſuũ cõſequẽtibus, ſolos Meſſanenſes qui regni fideliſsimi ſemper extiterit, haberi ludibrio

Richardus Stratigotus Meſſanẽſis à ciuibus accuſatur.

& eorũ voces in curia non audiri. Tũc regina clamorẽ vulgi nõ ferẽs cãcellario prẽcipit, vt eorum ſcripta recipiẽs, negociũ hoc ſine dilatione definiat. Cãcellarius autẽ magiſtris iuſtitiarijs cauſã delegat, prẽcipiẽs itidẽ vt Richardo ſtratigoto diẽ dicãt, & nuſquã ab auctoris iuris tramite recedẽtes, controuerſiã ipſã legitimo fine cõcludãt. Qui die cõſtituto diligẽter allegationib⁹ vtri⁹q; partis auditis, cũ poſt ipſi⁹ negocii examinationẽ ſtratigotus multorũ reus criminũ patuiſſet, lata ſentẽtia decreuerũt eũ poſt bonorum amiſsionẽ carcere vincien-

Sententia in ſtratigotum.

dũ. Meſſanẽſes igitur ob redditũ ſibi priuilegiũ, & ſtratigoti dãnationẽ cãcellarii nomẽ multis laudibus extollentes, eius ſe beneficio libertati redditos fatebãtur, paratos ſe dicẽtes ipſius gratia quantẽlibet difficultatis onus ſuſcipere. Verũ exitus rei fidẽ eorũ oſtẽdit tã Graia perfidia, quã leuitate piratica vacillare. Paulo poſt enim magna pars ciuiũ Hẽrico comiti ſuadẽte Bartolomæo Periſino qui plurimũ apud Meſſanẽſes poterat, occulte iurauit. Multi quoq; Calabrorũ qui Meſſanã audito regis aduẽtu cõfluxerãt, eiſdẽ erãt ſacramẽtorũ nexib⁹ irretiti: nec incertũ erat Gẽtilẽ Agrigẽtinũ epiſcopũ à cãcellario defeciſſe, neglecto quod ei prẽſtiterat ſacramẽto. Interea Gilbertus comes Grauinẽſis ex

Gilbertus comes Grauinenſis.

inſperato ſuperueniẽs, cõiuratorũ repreſsit audaciam, & incipientẽ iã apertis indiciis apparere, cõpulit inter ſuas iterũ latebras occultari. Cẽtũ enim milites nõ dubię virtutis ſecũ adduxerat armis, vt prẽmonitus fuerat, diligenter inſtructos, quos denominatiſſimis Apulię ac Terrę laboris militibus

multis cognitos bellis elegerat. Tota vero ciuitas variis iã cœperat rumorib⁹ fluctuare, & plebẽ multos q; milites aduersꝰ cãcellariũ prẽter eã quę iã plurimũ inualuerat cõspirationẽ, è vicino quoq; causa suppetẽs instigabat. Nup enim ad eũ de Francia Normãniaq; clientuli multi cõfluxerãt, qui vt eorũ mos est, in cõtumelioſa verba prẽcipites, & curiæ patrocinio licẽtiꝰ abutẽtes, Græcos & Lõbardos proditores appellabãt, multis eos iniuriis lacessentes. Hẽricus ergo comes crebris eorũ qui cõspirauerãt exhortationibus & cõsiliis aĩatus, terminũ certũ cõstituit, vt in cãcellariũ à curia redeuntẽ irrueret improuisus & incautum occideret. Cũque dies instaret quo id sibi faciẽdũ decreuerat, à multis occulte iusiurãdũ interim exigebat, inter quos Rogeriũ vnũ de iudicibus ciuitatis nocte quadam accersiẽs, petiit itidẽ ab eo vt iuraret voluntatẽ comitis se facturũ. Qui cũ respondisset, nequaquã adeo se temerẽ iuraturũ, nisi rẽ ei manifestiꝰ indicaret, Comes ei de morte cãcellarii propositũ suũ aperuit, dicẽs multos proceres & episcopos, magnãq; partẽ Messanẽsiũ in idem sacramẽto sibi præstito consentire, diemque nihilominus ad hoc communi consilio præstitutam eidem exposuit. At ille gratũ hoc sibi fore simulãs, asserẽnsque nemini sapiẽti displicere rẽ tantorum procerũ cõsiliis adprobatam, sed inconsulti ac prẽcipitis esse animi sine deliberatione rem tantã inconsulte promittere, vix tandem in crastinum inducias impetraui, interposita fide quod creditum sibi cõsiliũ nemini

Insidiæ in cãcellariũ ab Henrico comite.

Patefactæ cãcellario insidiæ.

reuelaret. Sũmo verò mane cancellariũ adiens omnia illi verba comitis enarrauit, multos inquiens aduersus eum Siciliæ proceres cõiurasse, mature deliberandũ qua via improbis eorum cõsiliis obuietur, vnius ad hoc diei spacii indulgeri, diẽ enĩ crastinũ ad peragendum eorũ propositum certissi me constitutũ. Tunc cãcellarius vocatis ad se Gilberto comite Guinensi, Boamũdo comite Monopoleos, Rogerioq; Auellini comite, quibus maxime confidebat, rem eos ex ordine totã edocuit. At illi periculum imminẽs attẽdẽtes, Rogerio iudici pręceperunt, vt ad comitẽ rediens eius satisfaceret volũtati, ne si iurare nolens aduersus eũ cõfidẽtius loqueretur, ex hoc ipso quidpiã illi suspicionis ingereret. Neque vero periuriũ iucurrere vereretur, per quod ipius regis iniuriã totiusque regni dedecus & opprobrium propulsaret. Id cum ille nõ secus ac iussus fuerat peregisset: visum est cãcellario regẽ ac reginã super his cõuenire, eosq; cõsiliũ & acta comitis edocere. Quod vbi regina cognouit, anxia cepit distrahi sollicitudine multęq; fluctuationis ęstibus agitari. Durius enim in fratrẽ decernere quidpiã tãtãque pręsũptionẽ animaduersione digna punire: crudele quidẽ tyrãnidique proximũ videbat. Sed & si fratri parceret, intelligebat cãcellario non dubium capitis periculum imminere, neque posse proditores ab eo quod cœperãt absterreri, simulque considerabat indignum eũ esse cui fraternus exhibetur affectus, qui sororis despecta reuerẽtia, qui tot ei' beneficiorũ immemor, id solum agere decreuisset quod ad eius dedecus

& infamiam non ambigeret retorquendum, multiſque rebellandi præbes materiam, regni pacem, & quietem niteretur modis omnibus impedire. Huic ergo deliberationi iuſta ſuccedens indignatio, fraternam ab eius animo clementiam exturbauit: placuitque congregata curia comitē ſollenni iudicio conueniri, conuictumque vel confeſſum interim in aliqua munitionum ſeruari, donec eius indicio cæteri poſſent proditores agnoſci. Miſſis igitur hoſtiariis, curiæ familiares, epiſcopi, comites, cęterique proceres cùm magiſtris iuſtitiariis ad curiam conuocantur. Quibus admiſſis, cæteri omnes ab ingreſſu palatii prohibentur, præter paucos milites cancellarii, quos ipſe iuſſerat introduci, timens ne tumultus in curia vel ſeditio quælibet oriretur. Cùm enim ſciret plęroſque procerum qui aderāt Hęrici comitis fauere partibus, timebat ne ſi cum eo diſtrictius agi cœpiſſet, rem in ſeditionem conuerterent, ideóque ſub tunica loricam indutus, prædictos milites paratos ibidē adeſſe iuſſerat, & à quibuſdā clericis ſuis aliquot enſes latenter inferri. Cúmque iam omnes in curia conſediſſent, Hēricus comes, vt à cohortatoribus ſuis edoctus fuerat, indigentiam ſuam cœpit exponere, dicens multis ſe debitis coartari, comitatum mōtis Cauoſi ſumptibus vel anguſtiis non poſſe ſufficere, petiitque principatum Tarēti, vel comitatum, quem in Sicilia Symon comes olim tenuerat, ſibi concedi, quaſi iuſtam habiturus aduerſus cancellarium occaſionem, ſiquidem hæc ei petitio

Cancellarius loricā ſub tunica armatus.

Henrici petitio.

Giber-
tus Grauinensis respondet aeriter.

negaretur. At Gilbertus comes Grauinensis ex illius verbis oblata sibi copia respondendi, hoc ait, quæ velut ense stricto preces porrigens timide nūc improbeq; postulas, facile dudum impetrare potueras, si in animum induxisses erga regem ac regi nam te qualem oportuerat exhibere. Nunc autem hanc eorum animis de te non iam opinionem, sed firmam stabilēque sententiā iecisti, vt non solū indignum te credant qui ad altiora debeas promoueri, verum etiam id tibi dando quod possides, magnopere se fuisse deceptos existimēt, neque dignū censeāt in regno suo quicquam à te deinceps possideri. Vt enim inmēsam pecunię quantitatem in vsus turpissimos temere prodigēque consūptam, vt oppida quæ tibi data fuerāt domesticis rapinis & iniuriis multis attrita prætereā: ausus es in ipsum regem eiusq; matrē nequitię tuæ venenum aspergere, vt reginæ consuleres castella sua munire, eóq; thesauros suos dum liceret transferre, dicēs incertum esse, quem erga ipsam animum rex esset postmodū habiturus. Regi verò persuadere tentabas, vt regni tibi curā & administrationem cōcederet. Asserebas enim reginā priuatas vtilitates sectantē regni statum in deterius cōmutare, ciuitates oppidaque large distribuere, regios paulatim exhaurire thesauros: multa demum agere, quæ & regnum euidēter pessundarēt, & honori filii derogarēt, & maternū, prsus affectū excludere viderētur. Rex vero temeritatē tuā agnoscēs respōdit, vbi matrē suspectā haberet, multo se tibi difficilī' crediturum. Sic inter matrē & filiū discordiā seminās, trāquil

litati regni, q̃ deflebas pesſũdari, ꝓuide cõſulebas. Heimihi falſitatẽ impudẽter conaris obiicere: hęc eorũ me ſcias indicio cognouiſſe: ecce preſẽtes ſũt ãbo, quod vtriq; dixiſti corã vtroq;, nega ſi potes. Hũc autẽ ad aliud deuolutus cõſiliũ, & ꝓditionis furiis agitatus, eo te ſceleris inmerſiſti, vt cãcellarii ſãguinẽ tibi ꝓponẽs hauriendũ, eligenſq; tãtis nõ ſolus inuolui flagitiis, cũ id te facturũ iuraſſes, multos idẽ iurare feciſti. Velim ergo te palã nũc in præſentia regis edicere, qđ cãcellario crimẽ intendas, cuius eũ ſceleris arguas, quid demũ cauſæ ſit qđ tã atroces in eũ inimicitias excitauit. An tibi debitã hęreditatẽ ſubripuit, aut patrimonii tui fines inuaſit? Nunquid eũ tibi dãni vel iniurię quidpiã intuliſſe cõquereris? An quod veri' eſt, inuidia ſtimulatus in eius odiũ exarſiſti? Indignaris nimirũ eius arbitrio curiã regi: moleſte fers eũ vice regis omnib' regni populis imperare. Si parẽ gloriã affectas, virtute prudentiaq; illi te parẽ exhibeas, & ambitã tibi dignitatẽ vltro cõcedimus. Quòd ſi temeritatis innatæ prętudicio cõdẽnatus, eò aſpirare nõ potes, neq; nos certe patiemur ſub rectore temerario regni periclitari fortunã. Sed ad hęc mihi forte reſpondes, te ſemper in curia viros prudentes ac ſtrenuos habiturũ, & qđ induſtria tua non poſsis, hoc eorum facturũ conſiliis. & id quibuſdam forſitã vere dicere putareris, niſi terræ tuæ quàm opulentiſſimã recepiſti, preſens calamitas argumẽto nobis eſſet, quid in te ſit ſpei ac fiducię reponendum. Quo dergo iure tibi negãdũ palã nõ auſus es poſtulare, id facta cõiuratione per te ipſũ ãuſu temerario

ſubripere conabaris. In quo & regni quidem inuẽ
tus es perturbator, & contra maieſtatem regiã cõ-
tumax ac rebellis, eóque ipſo meruiſti non ſolum
terrã quã poſſidebas amittere, ſed & capitalẽ ſub-
ire ſententiã, niſi veniam tibi velit regia benignitas
indulgere. Henricus itaque comes audiens ex in-
ſperato palam eſſe cuncta quæ geſſerat, tanti ſe cri-
minis obiectione pulſari, neque dari ſibi copiam,
vt quãlibet dilationis interim cauſam opponeret;
inter metum ac ſtuporem anxie deprehenſus, tar-
de timideque reſpondit, nunquam ſe cõtra cancel
larium conſpiraſſe. At Rogerius iudex productus
in medium, quòd ille negabat ſe probaturũ aſſẽ-
ruit, dicẽs ſe ipſum minis adactum nuper ei iuſiu-
randũ de morte cancellarii præſtitiſſe. Quibus ver
bis adeo comitis mentẽ & ingeniũ perturbauit, vt
nec illius dicta refelleret, nec obiecta purgaret, ſed
in contumeliæ verba prorumpens Rogerium iu-
dicem proditorem appellabat, ac periurũ, qui iu-
reiurãdo neglecto, cõſilia ſibi credita prodidiſſet.
Ita ſua ipſius confeſsione damnatus intra palatiũ
iuſſus eſt cuſtodiri, ſubitóque nunciatum eſt in cu
ria milites Hẽrici comitis armatos in domum il-
lius ſe recepiſſe, totam vrbem eſſe in motu, multos
ciuium ad arma concurrere. Tunc cãcellarius mi-
lites comitis Grauinẽſis ſuoſque iuſſit armari, &
ante palatium cõuenire, miſſique ſunt per vrbem
hoſtiarii qui ciues ab armis iuberent diſcedere, po
pulique metum ſedarent. Inde voce præconis de-
nũciatur Hiſpanis, vt omnis eadẽ die Pharũ tran-
ſeant,

Henricus comes timidè reſpondit.

Rogerius iudex in Henricũ.

Vrbis tumultus.

sunt, alioqui in crastino quotquot eorum inuenti fuerant, in carcere retrudendos. At illi celestis armis preis imperatū fuerat, prout quisque celerius poterat, in Calabriā transierūt. Græci vero quod Messanæ gestum fuerat audientes, spe lucri fugientibus occurrebāt, & multis eos verberibus affligētes, tandem sauciosos, nudos, omniumque rerū inopes dimittebant. Quorum magna pars in Solauię Syluę niuibus perierūt, hyemis asperitate consumpti. Vrbis ergo tumultu sedato, Bartholomæus Lusciensis cancellarium adiēs, vltro cōfessus est eiusdem se conspirationis fuisse participem, veniamq; postulans & cōgruam satisfactionē offerens, A Egidii Venusini abbatis precibus impetrauit, vt extra regni terminos aliquanti tēporis sustineret exilium, donec vniuersis proditoribus expulsis, integręque pacis curia restituta, regis vero indulgētia reuocaret, terra ipsi interim ab eodē A Egidio possidēda. Huius sequutus exemplum Rogerius Sorellus, se quoque manifestauit iurasse cū aliis, multis persuasionum fraudibus circumuentū. Sed idē venia non impetrata carceri datus est, eò quòd id tarde confessus fuerat, cum iam omnes coniurationis auctores, Henrici comitis indicio proderētur. Hostibus itaque cognitis, ingens cancellariū sollicitudinū turba concusserat, ambigētem cui se cōsilio potissimum inclinaret. Amicorū enim eius pleriquè coniuratorum numerum & potentiam attendentes, periculosum æstimabant in singulos vindictam extendere, nec eo modo posse ma-

Se prodūt coniurati in cancellarium.

lum hoc radicitus amputari, cùm certè pluribus eorũ vel omnibus qui cõspirauerant capitis, semper tamẽ superesse cõtingeret qui propinquorũ vellent iniurias vindicare. Ideóq; cancellario suadebant, vt eos deinceps mitigare potius quàm persequi conaretur: eisq; simul ad curiã cõuocatis in præsentia regis ignoscẽs, impunitatẽ cõcederet, & innocentiã suã paucis exponens, adderet se quidẽ ad vindictã viribus vti posse, sed malle vincere beneficiis quã in viros nobiles, quos honorare propo suerat, tyrannice defæuire. Porro Gilbertus comes Grauinẽsis cui' sententia præualuit his omnino cõtraria sentiebat, neq; cẽsebat oportere quempiam illorũ impunitũ euadere, quos tãti sceleris participes aut conscios esse cõstaret, maxime cũ aduersus Richardũ Molisii comitẽ, qui eũ à curia dudũ expulerat, videret vltionis sibi tẽpus cõgruũ occurrisse. Alii tertæ ipsius cõsuetudinem & tyrãnidem plenius agnoscẽtes, cum futura diligẽtius prouiderẽt, aiebãt illos oportere vel omnino nõ capi, vel captos in pelagus demergi, aut alitãs latẽter interfici, vel membris saltem principalibus mutilari. Hoc enim modo Rogeri' regem prudentissimũ regno suo pacẽ olim integrã peperisse. Vtilis quidẽ & securitatis plena sentẽtia, sed tantã crudelitatẽ in misericordiã pronior cãcellari' abhorrebat. Post paucos igitur dies cum ad curiã vocati comites aliiq; proceres ex ordine cõsedissent, Boamũdus Tarsensis, frater Carbonelli adolescẽs egregiæ virtutis & nobilitatis præclarę surgẽs in medio procerũ, dixit

Variãt sententiæ de cõiuratis.

Boamundus Tarsẽsis in comitẽ Molisii.

Richardũ Molisii comitẽ inter familiares curię regis ac reginę beneficio cõstitutũ, ergà eos parũ fideliter se gessisse, cùm his qui aduersus cãcellariũ iurauerant cõsensisset. Ipsum enim nõ solum ex ore Hẽrici comitis eorũ agnouisse propositum, sed & cõsilium adprobasse, nec vt debuerat aduersus eorum insidias curiã pręmuniisse. Quòd si quidẽ ipse negare contendisset, se probaturum nihilo segnius asserebat. Comes autẽ audacter ei falsitatem obiiciens, & oblatã probationem prompta defensionis instantia subsequutus, iurabat nunquam se contra cancellarium malũ quidpiam cogitasse, & vt erat impotens iræ, velut ex indignatione prorumpens in lachrymas, clamabat susceptam cùm Boamũdo monomachiam, sibi esse pro minimo. nã se quidem aduersus illum aliosq; duos ei similes cõfidentissimè pugnaturum, sed hinc eius animo iustã doloris causam ingeri, quòd id de se cancellario persuaderi potuerit, cui deuote semper obsequi studuisset. Et nisi comitis ei Grauinensis obfuisset odium, facile potuerat à cancellario veniã impetrare, cùm nec eum iurasse constaret, neque iurantibus quicquam virium ministrasse. Dum hæc aduersus comitem agerentur, Robertus comes Cafertinus adiecit eundem auctoritate sua dudum in Apulia Mandram, & quædam oppida regis in Troianorũ finibus occupasse, furtimq; adhuc eadem ignorante curia possidere. Ad hæc ille respõdit, quod Gayt' Petrus qui tunc prærat curię Mandrã ei tenendã ad tempus ea lege dede-

Robertus comes cafertin⁹. Casertensis vero comitat⁹ est in regno Neapolitano.

rat, ut inde singulis annis curiæ certam redderet pecuniæ quantitatem. Oppida verò quæ in partibus Troianorum invasisse dicebatur, itidem sibi à Turgisio terræ illius cameratio fuisse concessa. Interrogatus idem Turgisius qui tunc forte præsens aderat, negavit eum hæc oppida sua licentia tenuisse. Iussi itaque sunt proceres omnes præter curiæ familiares in partem secedere, super his quæ adversus comitem dicta fuerant iudicialem sententiam prolaturi. Erant autem ii qui ad iudicium faciendum surrexerant, Boamundus Monopolis comes, Robertus de Lauro comes Casertinus, Rogerius eius filius Tricariti comes, Rogerii comes Avellini, Symon comes Sangrensis, Rogerius comes Giracii, Rogerius Tironensis magister comestabulus, Florius Camerotensis, Iudex quoque Tarentinus, & Abdenago Hannibalis filius, qui magistri erant iustitiarii. Quibus invicem super his disceptantibus visum est Richardum Mohsi comitem, antequam Gaytus Petrus surgeret, Mandram quam ab eo acceperat, licentia curiæ tenuisse. Post illius autem discessum, cum eam teneret occulte, neque rem, ut oportebat ad regis notitiam referret, non iam precario possidentem, sed invasorem rectius æstimandum, ut qui sua tantum auctoritate, non consentiente, sed ignorante curia, possideret, eumque de tota terra, quam tenuerat, in misericordia regis esse, tum propter id, tum propter prædicta oppida, quæ constabat eum sua itidem auctoritate contra fidem regi debitam occupasse. Hanc ergo sententiam vice consensuque omnium Boamundus comes, ut erat vir eloquens in præsentia regis exposuit. Tunc

Turgisius terræ Troianæ.

Iudicis in comitem.

Boemundus habet Volaterranus.

Richard' comes exclamauit iniuste se grauari, odiũ ęquitati manifeste præferri: paratũ se probare quòd iniquam falsamque protulisset sentẽtiam. Quibus verbis Boamundus comitem prohibuit curiæ respondere, dicens iniuriam hanc non in eos qui iudicauerant, sed in caput regium principaliter redundare. Dehinc iniunctum est archiepiscopis & ępiscopis qui aderant, vt in auctorem tantæ contumeliæ, quod ęquum esset, de iuris seueritate decernerent. At illi iuxta constitutiones regum Siciliæ, decreuerunt, Richardum comitem non solum de terra sua, verum etiam de membris & corpore regis misericordię subiacere, eo quod iudiciũ curiæ falsum dicere pręsumpsisset. Captus igitur & militum custodiæ traditus, Taurominium iussus est perduci, & ibidẽ in castello quod in ardua rupe positum oppido supereminet, summa diligentia custoditi. His itaque duobus viris potentissimis ita captis, nemo iam coniuratorũ supererat quẽ sibi crederet cancellarius formidandum. Episcopus autem Agrigentinus, dum hæc in curia gererentur, præsentiam suam interim curiæ subtrahebat, graui se fingens ægritudine detineri. Nec multo post Ioannes de Sinopoli & Bartolomaus Perisinus eiusdem criminis condẽnati sunt, & in prĩcipatu Salerni per loca munitissima distributi. Galterius autem Modicensis super eadem cõiuratione solenniter accusatus, pacta cum accusatore suo Monomachia, datisque fide iussoribus, diem constitutam iussus est expectare. Interea mortuo

Constitutiones regum Siciliæ.

Incarceratus Richardus com.

Pacta monomachia

Simone Sangrensi comite, Richardus frater eius illi substitutus cancellarii partem totis viribus tuebatur. Hannibal quoque puer Rainaldi comitis filius, comes creatus, integrè terrã patris obtinuit.

Gilbertus comes Grauinensis.

Gilbertus vero comes Grauinẽsis cõsiderans cancellarium opera sua tot hostium insidias euasisse, omnia sibi prospere cedere, nullumque vt æstimabat iam supersse periculum, in tantam est præcipitatus audaciam, vt Lorotelli comitatum à curia postulans impetraret, eligeretque stabilem in quo erat gradum non dubio præcipitio commutare. Hoc facto multorum in se procerum & ciuitatũ Apuliæ contraxit inuidiam, & inexorabiles inimicitias suscitauit. Nam accepto comitatu Lorotelli, Roberto comiti, cuius omnes reditum summis desideriis exoptabant, obstruxisse videbatur aditum reuertẽdi, & spem quę diu fouerat eos penitus sustulisse. At cancellarius licet nonnullos familiares curiæ aliosq; multos contra sp. factæ cõiurationi consensisse non ambigeret, tamen erga illos blandius agens eorum facta dissimulare proposuit, ne rem atrocius persequi videretur: simulque sperans eos aliorum pœnis admonitos à scelesto proposito posse facile reuocari. De Henrico vero comite montis Caueosi reginæ consilium fuit, vt datis ei mille auri vnciis, in Hispaniam eũ ad fratrem remitteret. Iussit ergo VII. galeas armari, quæ Odonem Quarrellum in Franciã trãsiturum, & sub eius custodia comitem vsque in Arelatensium fines transueherent. Interim autem

Henricus comes remittitur in Hispaniam.

in castello Rhegii seruabat, quæ ciuitas exoppositu Messanę super Pharum in extremis Italiæ finibus sita est, vt inde promptius eum & facilius galeæ susciperent, quàm primũ rex Panhormũ rediturus ab vrbe Messanensi discederet. His itaque dispositis, XII. die martij rex iter arripiens, XX. die eiusdem Panhormum peruenit. Gilbertus autem comes Pharum transiens cum militibus suis in Apuliã reuersus est. Odo vero Quarrellus Messanę remãsit, multum à cancellario instructus & diligenter admonitus, vt omni dilationis occasione sublata, statim post discessum regis galeas intraret. Interea Gaytus Richardus magister palatii camerarius, Matthæus notarius, & Gentilis Agrigentinus episcopus, aliique quibus cancellarius rem dissimulando scelerum impunitatem indulserat, semel conceptam rabiem nitebantur ad effectum vrgere, nec illius erant beneficiis emolliti, sed ex absentia comitis Grauinensis considerantes cancellario multum subtractum esse virium, facile suis eum patere iam æstimabant insidiis, tanquam improuidum & incautum, & velut omni difficultate superata, nihil vltra periculi formidantem. Itaque nouas ex integro pactiones instituunt, mutuisque se rursus obligant sacramentis. Dehinc adimplendo proposito dies certa præfigitur, & iureiurando præstito milites eliguntur, qui dominica in Ramispalmarum vbi rex è palatio iuxta consuetudinem exierit, cancellarium gladiis in ipsa turba confodiant. Sed &

Rhegium.

Rex Messana redit Panhormum.

Iterum cõiurant in cancellarium.

multos ciuium tam Pãhormi quàm in quibusdã aliis oppidis aduersus cãcellarium instigauerãt, multa dãdo, multaq; pollicẽdo, quibus non difficile persuaserant, cancellarium, si diu perseuerauerat in eo culmine potestatis, vniuersis populis Siciliæ libertatem quam hactenus habuerãt sublaturum. Cuius rei magnum illis visum est argumentum, quod Ioannes de Lauardino cui rogatu cãcellarii terta Matthæi Bonelli nuper data fuerat, oppidanos suos tantis affligebat iniurijs, vt omnium rerum mobilium quas habebant mediam partem exigeret. hanc enim esse suæ terrę cõsuetudinem asserebat. At illi libertatem ciuium & oppidanorum Siciliæ prætendentes, nullos se reditus aiebãt, nullas exactiones debere, sed aliquoties dominis suis vrgente qualibet necessitate, quãtum vellẽt spõte & libera voluntate seruire. Sarracenos autem & Græcos eos solum qui villani dicantur, soluendis reditibus annuisque pensionibus obnoxios. Cumque nihil hæc allegãdo proficerent, rem ad cancellarii notitiam pertulerunt. Qui Roberti de sancto Ioanne Rogeriique Tironensis magistri comestabuli neglecto consilio, maluit quorũdam quos de Francia secum adduxerat temeritate seduci, qui super hoc nullam illis iustitiam oportere fieri decernentes, dicebant intolerabilem hãc esse rusticorum audaciã, & siquidem eos id quod postulent obtinere contigerit, multis inde perniciosum exemplum datum iri, vt aduersus dominos suos contumaces ac rebelles existerent. Itaque nihil

villani.

hil eorum quę ſperauerant impetrãtes, coacti ſunt iniuriã ſuam patiẽter interim ſuſtinere. Ea res hoſtibus cancellarii plurimam opportunitatẽ attulit, vt aduerſus illum multorum ciuium, & oppidanorum odia ſuſcitarent, dicentes id eum proponere, vt vniuerſi populi Sicilię reditus annuos & exactiones ſoluere cogerentur iuxta Gallię cõſuetudinem, quæ ciues liberos non haberet. Cancellarius autem agnitis eorum conſiliis, vbi nulla vidit eos manſuetudine, nullis beneficiis à propoſito reuocari, primò Matthęum notariũ qui cęteris aſtutia præeminebat cõgregata curia, iudicio ſollenni poſtulatum, neque defenſionem congruam afferẽtem recipi iuſſit in carcerem. Inde capti ſunt plerique milites, quos de morte ipſius iuſiurandum præſtitiſſe conſtabat. Cúmque regina nullatenus cõſentiret, vt Gaytus Richardus caperetur, qui cõiurationis caput erat & principium, vix tandem cancellarius id ſolum obtinuit, ne liceret ei extra palatiũ egredi, neque copiã haberet militibus colloquendi. Epiſcopus Agrigentinus captis ſociis nihil ſpei reliquum videns, vt ad peragendum propoſitum facinus tot partibus mutilata cõſpiratio conualeſcat, ſtatuit aduerſus cãcellarium vrbis Agrigentinæ, & adiacentium oppidorum populos commouere, & apertas in eum inimicitias profiteri, cõfidens Rogerium comitem Giracii eiuſdem coniurationis ſocium, & eius hortatu multos alios conſilium ſuum facile ſequuturos, ſimulque ſperãs Gilbertum Lelucienſem in Calabria iuxta

Coniurati in carcerẽ miſſi.

Epiſcop. Agrigentinus in cã cellarium.

qđ int' eos cõuenerat, idẽ facturũ. Itaq; sine licẽtia curię cũ paucis militib' elã discedẽs occulta quadã viã peruenit Agrigẽtum, cõuocansq; populũ Matthæi notarii & aliorũ eis captionẽ exponit, dicẽs hoc esse ꝓpositũ cãcellarii, vt omnes Siciliæ ꝓceres quotquot ei nõ cõsenserint primo capiat: inde venẽno regẽ extinguẽs regnũ ipse sibi trãssumat, cũ regina quã ꝓpriquã suã nũc appellet matrimoniũ cõtractur': eo vẽtũ esse necessitatis vt oporteat Siculos omnes qui fidem regi seruare voluerĩt, vnanimiter aduersus proditorem insurgere, & antequã tã detestabile perpetretur flagitiũ cõsiliorum eius machinas prẽuenire. Hæc & Agrigẽti publice cõcionatus est, & Messanensi populo scripta dimisit.

Verum Agrigentinis horũ nihil persuaderi potuit, neque satis iusta visa est occasio rebellandi. Rex autem ac regina fugam episcopi cognoscentes, Burgundiũ iustitiariũ cum literis regis Agrigẽtum miserunt, præcipientes Agrigentinis vt episcopũ tanquã proditorẽ sub eiusdẽ Burgundii custodia Panhormũ transmitterent. Qui cũ ad curiam veniens, ea quę palam gesserat quibusdam niteretur ambagibus excusare, multorũ conuictus testimonio ductus est in castellum S. Marci, quod in valle Demenię situ est, ibidẽ interim seruãd. donec operũ series ad Rom. põtificẽ perferretur. Ita iã metu, reiq; difficultate sublata, virib' omnino destituta cõspiratio, deiceps respirare nõ poterat, nisi nou' denuo casus emergẽs nouũ induxisset periculũ, & multorũ prudẽtiũ virorũ industria sopitũ extinctũq; pene malorũ fomitẽ vni' viri temeritas su

Episcopus Agrigentinus custoditus.

scitasset. Nã cũ Odonẽ Quarrellũ Messanæ diuti⁹ morari post cõstituti abeũdi terminũ cãcellari, cõ periisset qđ futurũ erat præsaga mẽte cõcipiẽs, minis & cõtumeliis plenã ei direxit epistolã, præcipiens vt infra triduum post susceptas literas omni lucri spe neglecta, omniq; dãni posthabita ratiõe discederet. At ille fatali iã imminẽte præcipitio, cupiditatis tenebris excæcatus, nullis minis aut precib⁹, nullo potest genere persuasionis auelli, ob id solũ tãto se periculo negligẽter obiiciẽs, vt à nauibus in Syriã trãsituris extorqueret pecuniã, nõ aliter eis indulta copia trãseũdi. Hãc exactionẽ ciues molestissime ferẽtes cœpẽrũt inter se primũ occulte cõqueri. deide hẽctius ac manifesti indignari, suãq; ipsorũ temeritatẽ & ignauiã accusare, q prædones alienigenas paterẽt regni thesauros, & de ciuiũ iniuriis cõquisitã pecuniã in Frãciã asportare. Sed & Odonis Quarrelli clientes, q per vrbẽ ebrii vagari cõsueuerãt, forte Græcos in domo quadã ludẽtes inuenerũt, eorũq; ludos improbe perturbãtes, cœpere multis eorũ verborũ iniuriis irritare. Qui ob timorẽ cãcellarii patiẽter aliquã diu sustinẽtes, rogabãt eos, vt abscederẽt, vel ab iniuria tẽperarẽt. At vbi iã ira iugib. accẽsa cõtumeliis, ppulsato metu patiẽtiã eos dedocuit, raptis fustib⁹ illos aggressi, improbã eorũ loquacitatẽ multis verberib. repressẽrũt. Odo Quarrellus ea re cognita stratigotum accersiit, ipsosque sibi captos Græcos exhiberi præcepit. Stratigotus autẽ respõdit variis vrbẽ cõcussã rumoribus, & ad seditionẽ pronos ciuiũ animos, nõ oportere nũc amplius asperari, sed hãc interim

Odo Quarrell⁹

quasi negligendo dissimulandã iniuriam, & vltionem in tẽpus congruum differẽdam. Tum ille, vt semel ad iram motus, nullum admittebat cõsiliũ, subitulit, quicquid acturi essẽt reliqui istos impresentiarum ob illatũ sibi dedecus puniẽdos, ineffracaciter eiusmodi causas prætẽdi, vt factum hoc sequeretur impunitas, nihil sibi de rusticorum cõfœderatione timoris innasci, expedire nũc vt horũ exemplo cæteri terrerentur. Cùm ergo stratigotus eius voluntati satisfacturus, ad locum vbi res acciderat peruenisset, plurimam ibi Græcorum multitudinem cõglobatam inuenit. Quos cùm cœpisset asperius conuenire, respondẽrũt nõ esse tempus hoc quo stratigoti ciuibus debeant minari, sed blãdiri, neque dicto segnius in eum pariter irruentes, cum equi rapiditate fretus in fugã se verteret, multos post eum lapides proiecerunt. Videtes Latini qui ob nauium redemptionem in odium Francorum inducti fuerant, Græcos quoque aduersus eosdem nouis iniuriis lacessitos, cœperũt ad seditionem eos hortari, asserentes Francis id esse animi, vt omnibus Græcis expulsis, ipsi domos eorum, vineas, cęteraque oppida possiderẽt: Reginam verò nupsisse cancellario, neq; satis adhuc cõstare, quid regi contigerit, sed cum siquidem viuat, magno discrimini subiacere. Itaque tota iam ciuitas falsis rumoribus perstrepebat, & euidens rebellãdi prętendens indicium eò rerum turbine laborabat, vt neque stratigotus, neque iudices contra volũtatẽ plebis auderent iuris quidpiam exercere. Quòd

Multitudo in stratigotum.

vbi regi reginæq, cognitũ eſt falſa ciuitatẽ opinione deluſam, immenſis tumultuũ fluctibus agitari, Meſſanenſibus in hũc modũ ſcriptam epiſtolã direxerunt.

Epiſtola regis & reginæ ad Meſſanẽſ. hoc tãtillum vacui regis nomen ignotũ reliquit, niſi is eſt quẽ ſuperius Gulielmũ nominauit.

* * Dei gratia rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, & princip' Capuę, vna cũ domina Margareta gloriosa regina matre ſua, Andreæ ſtratigoto, & iudicibus, & vniuerſo populo Meſſanẽſi, fidelibus ſuis, Salutẽ & dilectionem. Certum eſt eos maieſtatis crimen admittere, non ſolum ſi quos tanta vis furoris exagitat, vt auſu nefario vitæ ſalutique noſtræ inſidiẽtur, verum & quos in familiarium noſtrorum necem aliquid clam palam ve moliri contigerit, quíque aduerſus eos qui negociis noſtris inuigilant, quorum ope & conſilio regnũ noſtrũ feliciter gubernatur, impietatis ſuæ machinas putauerint erigendas. Quod genus hominum cum ad totius regni pernitiem natum appareat, meritis quidem expedit obtrudi ſupplicijs, & quod in alios nitebantur atrociter exercere, in caput eorum iuſtiſsime retorqueri. Inde eſt quod Gentilem Agrigẽtinum epiſcopum, Gaytum Richardũ, Matthæum notarium quos contra Stephanum Dilectum conſanguineum noſtrum & cancellarium conſpiraſſe manifeſtis rerum argumentis agnouimus, in præſentia noſtra conuictos damnatosque carceràli iuſsimus cuſtodia reuinciri. Statuit autẽ maieſtatis noſtrę ſerenitas eiuſdẽ Stephani precib' erga eos miſericorditer agere, citráque iuris ſeueritatẽ punitis viuẽdi copiam indulgere. Hęc idcir-

co fidelitatem veſtram latere noluimus, ne forte vos fallaci cuiuſpiã ſuggeſtione deceptos, aut aliis quibuſlibet rumoribus perturbatos, contra voluntatem noſtram agere, fidemque quam erga nos hactenus inconcuſſam ſeruaſtis, aliquatenus violare cõtingeret. Itaq; nos ſanos & incolumes in palatio noſtro ſumma tranquillitate gaudere, omnesque de ciuitate noſtra ſeditionum motus & occaſiones excludite, vt noſtram poſsitis gratiam vberius promereri. Has literas recipiẽs ſtratigotus iuſsit ad eccleſiam nouam populum conuenire, vt eas faceret coram vniuerſis ciuibus recitari. Cumque moram eo faciẽte populus diutius expectaret, cœperunt incitari, inuicem colloquendo varias opiniones confingere. Alii Stephanum Cancellariũ aſſerebant procul dubio regem factum, & hanc eius epiſtolam quam audituri venerant regias literas appellari. Nam Gilbertum regem interfectum eſſe, Henricum fratrem eius cum paucis militibus in caſtello maris clauſum obſidione vallari. Alii quibus ratione magis vtentibus tam aperta falſitas huius rei fidem ſubtraxerat, velut moderatius aſtruebant non ipſum cancellarium, ſed Gaufridum quendam eius fratrem regnaturum, & ob hoc Odonem Quarrellum cum ingenti pecunia tranſiturũ in Gallias, vt eius opera ductuq; prędictus Gaufridus in Siciliã trãsfretaret, & Cõſtantiã Rogerii regis filiã vxorẽ duceret, inde ſibi dãdã occaſionẽ exiſtimãs, vt videretur regnũ iuſtius occupare. Cũ ergo iã murmur inualeſceret, &

Finis epiſtolæ.

Vulgi variæ ſuſpiciones.

Conſtãtia Rogerii regis filia. hæc fuit monialis deinde regina.

plebis indignatio multiplicatis rumoribus augeretur, exclamauit quidam ad eius vocem facto silētio, solum hoc in tanto turbine superesse consiliū, vt Odonē Quarrellū primo interficerēt: dehīc Henricū comitē qui Messanenses plurimū semper dilexerat liberarent. Tunc vniuersi qui aderant nō aliter quàm si consiliis illius se paritū ire iurassent: ad expugnādā Odonis Quarrelli domū, neglecto stratigoti mandato cōcurrunt. Sed cū primo impetu nihil agere potuissent, ad portū repēte se trāsferunt, & septē galeas ibi repertas viris & armis cōplētes, Rhegiū traiecto Pharo perueniunt. Rhegini vero cōsilio Ioannis Calomeni qui tunc Calabrię camerarius erat, portas Messanensibus aperiētes, eorū societati se iureiurando pręstito coniūxerunt. Inde ad castellum, vbi comes sub paucorū militum custodia seruabatur, confidentius accesserunt, dicētes militibus qui ad defensionem parati muros ascenderant, vt comitem sibi redderēt: alioquī ipsos si vi capti forent, tanquā proditores ilico suspendendos. Sed nec eos posse quidē euadere: nā si forte, quod vix accidere posit ea tota die sustinuerūt, in crastino Messanę LX. galeas armatum iri, seque machinas ad expugnandam turrim necessarias allaturos At illi primo neglectis eorū minis instantes acerrime repellebāt, & importunitatē piraticam multiplicatis lapidū iactib⁹ proturbabāt. Inde vero se paucos admodū esse considerātes, nec in toto castello tantū esse victualiū quod per triduū eis posset sufficere, Messanēsibus inūtilissime comitē sibi reddi poscētibus respōderūt.

Messanenses Henricum comitem Rhegii vinctū studentliberare.

homines ignotos qui sine duce, sine rectore venerint, non oportere super his quæ postulabant audiri. Si vero Stratigotum, vel iudices, vel omnino quospiam de maioribus ciuitatis adducerent, eorum se verbis facile credituros. Quod illi statim se facturos polliciti Messanam reuersi sunt, & Iacob Hostiarium, qui ad armādum stolium à curia missus fuerat, nolētem reluctātēque Rhegium perduxerunt. Milites igitur omni spe fiduciaque resistēdi sublata, tandem illis comitē reddiderūt. Quo post Phari transitum à Messanensibus non sine totius ciuitatis concursu multaq; plebis alacritate susceptō, iurauerūt omnes Hērici comitis decæterō se per omnia secuturos imperiū, nec ei vita superstite defuturos. Interim autē Odo Quarrellus in palatiū regis quod domui suę proximum erat, cum omnibus rebus suis se contulerat, ibique virorum multitudine circa muros excubantiū circumseptus, nec ipse poterat exire, neque per literas Cancellario quod ei cōtigerat indicare. Nam & palatii custos cum aliter irruentis populi furorem arcere non posset, eum se capitis sui periculo spoponderat seruaturum. Comes igitur missis cū notario suo plerisque ciuium, vniuersam illius pecuniam, aurum, argentum, gemmas, vestesque sericas scripto consignari fecit, & in interiore parte palatii summa diligentia custodiri. Ipsum autē Odonem lintri sub silentio noctis impositum, ad Castellū vetus quod in portu secus ecclesiam nouā situm est, iussit transferri. Interea Messanenses veriti

Liberatur comes Henricus.

veriti ne comes illum ea spe custodiri faceret, vt eo curiæ reddito veniã impetraret, eorumque societati se fraudulenter subtraheret, optimum arbitrati sunt, ipsum Odonem interficere. Hoc enim perpetrato nõ posse comitem erga curiã deinceps excusari. Itaque magna virorum multitudine conuocata comitem adeũt, postulãtes vt Odonẽ Quarrellum eis traderet puniendum. non enim eo captum fuisse consilio, vt incolumis seruaretur, sed vt eo diris excruciato suppliciis, tã regis quàm suas iniurias vindicarent. Comes autem ne videretur eorum ingratus beneficiis, simulque videns & si reluctari vellet, plebis tamen oportere desideriũ adimpleri, noluit eorum petitioni moras opponere, licet ei plurimum displiceret. timebat enim ne speratum finem non posset res inconsultè cœpta sortiri. At illi repente castellum adeunt, & Odonem Quarrellum à castellano sibi traditum exuentes, asino quẽ ad hoc præparauerant eum imponunt, pedibus eius in anteriorem asini partem porrectis, capite vero in partem contrariam acclinato. Dehinc vniuerso populo ad hoc spectaculum confluente, per medium vrbis eum cum ingenti clamore deducunt, contumeliis interim ac verberibus insistentes. Vbi ad portam ciuitatis vẽtum est, quidam eorum cultrũ Pisanũ quantis potuit viribus illius immergens cerebro, cruorẽ qui ferro adhæserat sub omnium aspectu lingebat, ad inexorabilis odii magnitudinem exprimendã. Cuius exemplum sequuti cæteri mẽbratim Odo-

Ingens cõtumelia & atrocitas in Odonẽ Quarrellum.

Lingit sãguinem mactator.

nem innumeris confossum vulneribus discerpserunt. Caput autem eius affixum lanceæ per vrbẽ diutius ostentantes, ad vltimum illud in cloacas publicas proiecerunt, quod inde furtim sublatum est, & traditum sepulturæ. Inter hæc autem Græci Trãsalpinos quotquot inuenire poterant occidebant, donec Henricus comes id fieri cum interminatione pœnæ prohibuit. Messanenses igitur vt venturo regis exercitui quatenus poterant aditus viarum obstruerent, primo Rimetulam castellum fortissimum occuparunt, castellani fide promissis facile corrupta. Inde Tauromenium tam dolo quã viribus aggressi sunt, vt Richardum Comitẽ Molisii liberarent, & oppidoquidem non difficile potiti sunt, castellũ autẽ nullis poterat viribus expugnari. Sed & Matthæi castellani fides licet multa premiorum pollicitatione multisque minis attẽtata, nusquã tamen à proposito soliditate roboris excidebat. Demum vero vxoris eius frater à Messanẽsibus missus exorabat eum cum lachrymis, vt tantæ consilio crudelitatis abiecto, misereretur vxoris ac liberorũ quos in carcerem missos præceperant Messanenses interfici, nisi Richardum comitem maturo reddi contingeret. At ille respondit non solum necem illorum sibi tolerabilem fore, verum & seipsum morti paratum audacter occurrere, antequam huiusmodi proditione vitam fœdaret, quam hactenus nullius infamiæ nota respersérat. Tum is qui missus fuerat cum intelligeret illius animum ab eo quod dixerat non posse deflecti, Gauarreto ipsius castel

Richardũ Molisii comitẽ Messanenses quærunt vinculis liberare.

li quem dudū nouerat interposita fide multa pollicitus, persuasit vt quamprimum tēporis opportunitas pateretur, Richardum comitem solueret, & hostium eicarceris aperiret. Quadam ergo die dormiente Matthæo castellano, Gauarretus vt spoponderat Richardum comitem à vinculis expeditum eduxit. Cumque mox ad castellanum itinere recto contenderet, ille ad strepitū pedū excusso sono cū vidisset comitem, repente perterritus ensem arripuit, & sibi paratas insidias in caput illius facile retorsisset, nisi proditor eius id opera patratū fuerat amplexus improuidum ferientis conatum eluderet, & illi cultro quem tenebat superiorem dorsi partem inter humeros transfixisset: manu tamen comitis quam ensi sublato prætēderat vulnerata. Ita Matthæo multis confosso vulneribus, Messanenses Cauromini castellum ipsumque comitem alacres receperunt. Hæc vbi cancellario nunciata sunt, tanto repente turbatus infortunio, consilium amicorum quod diu neglexerat, tum demum expetit, vtque est persuaderē regi, vt exercitu congregato Messanam obsessum pergeret, quod ille facile promptaque voluntate concessit, ad educendum exercitū certo ab Astrologis termino constituto. Interim autē captiuentibus scripsit, vt nihil omnino victualium Messanam deferrent, neque naues Messanensium ibidem onerari permitterent, omnesque insuper Catanensium naues ad terram subduci præcepit singulis earum catinis singulas

Richardū vinculis liberum recipiunt Messanenses.

Rex de oppugnāda Messana cogitat

tabulas subtrahendo. Ea res annonæ comportandæ subtracta copia Messanensibus famis necessitatem indixerat, cum nullum aliunde super hoc solatium expectarent. Calabria enim eius anni sterilitate damnata, vix sibi sufficere poterat. Interea Randacini, Vacarienses, Capiciani, Nicosiani, Maniacenses, cæterique Lombardi, qui Cancellarii partes ob multa eius beneficia tuebãtur, haud dubiam proditorum inuidiam ac scelera detestati, legatos Pãhormũ miserũt rogantes cancellarium, & ei modis omnibus persuadere nitentes, vt aduersus Messanenses exercitum confidenter educeret. Nã eum quidẽ de solis Lombardorum oppidis XX. M. pugnatorũ vbicũq; præciperet habiturum. Quorum laudata fide cancellarius terminum eis constitutum ad hoc exposuit, iussitque vt interim se rebus necessariis præmunirent. Rogerius autem Giracii comes vbi vidit denuo conspirationẽ multum ex improuiso virium collegisse, rebellandi desiderium, quod hactenus dissimulãs occultauerat, apertis cœpit indiciis profiteri, castellaque sua muniens, Cephaludium adiit, & cũ eiusdem ciuitatis episcopo colloquium habens, persuasit ei, vt iuraret nunquam opẽ suam aduersus cancellarium Messanensibus defuturam, adiecitq; vt ab vniuersis ciuibus suis idem iusiurandũ acciperent. Cãcellarius tamen eiusdẽ vrbis arcẽ munitissimã prẽoccupauerat, cũ iam ab initio fidẽ episcopi dubiã agnouisset, & ad ipsi' arcis custodiã Andreã hostiariũ cõstituerat. Matthæ' autẽ notarius cũ in palatio clausus teneretur, audiẽs

Cephaludiũ ciuit.

quod Meſſanę geſtum fuerat, ſimulque vidēs Anſaldum Caſtellanum amicum cancellarii in ſuperiore parte palatii valetudine detineri: ex illius abſentia datam ſibi perpetrādi quod optabat opportunitatem agnouit, & Cōſtantinum eius ſocium penes quē ſolū cuſtodiendi palatii cura tūc erat, multis perſuaſionibus eo impulit, vt vniuerſos palatii ſeruos qui fere quadringenti erāt, iurare faceret, quòd die tertia quam eis præfixerat, cancellarium ad curiam veniētem, & cum eo Ioannem de Lauardino, & Rogerium Auellini comitem inter primam ac ſecundam portam interficerent. Iam tunc ergo conſpiratoribus in ſpem & audaciam rurſus erectis, in partes ſciſſa ciuitas variis aſſenſibus laborabat. Sed & plerique viri rapinis aſſueti qui circa viam Coopertam, & in ſuperiori parte vię Marmoreę commanebant, videntes rixas & ſeditiones inter curiæ familiares exortas, ſocietatis inter ſe fœd⁹ inierant, nō quia fauore partis vtriuſlibet traherentur, ſed lucri ſpem ſequentes iurauerant in illum quidem impetum ſe facturos, in quē primum acclamari contingeret. Optabant autem eum fore cancellariū, eo quod in domo illius multam arbitrantes congeſtam eſſe pecuniam, credebant ſe quod optauerant ibidē vberius & facilius effecturos. Inter has rerum ambiguitates & pericula, cācellarius deprehēſus ab Anſaldo Caſtellano ſtatuit ſciſcitari quid ei potiſsimū in tanto turbine faciendum decerneret. Cuius conſilium fuit: vt neglecto termino, quem Aſtrologi præfixerāt, cū

Conſpiratur in cancellarium.

militibus suis, in aliquã munitionũ Siciliæ se reciperet, & tam Lõbardos quã cęteros quos sibi fideles nouerat accersiens, quantũ posset exercitũ congregaret, ibique regis præstolaretur aduentũ. Nã eũ si Panhormi diutius moraretur, vix tantas hostiũ insidias euasurũ. Præualuit tamẽ Roberti comitis Mellenti cæterorũq; Frãcorũ sententia, qui pditorũ astutiã & curiæ consuetudinẽ nesciẽtes, Panhormi morari tutius asserebant, nec oportere cancellariũ sine rege quopiam proficisci, ignorantes nusquam aptius insidias quàm in ipso palatio prępparari, vbi nemini liceat armis se vel militibus pręmunire. At vbi iam cõstituta dies aderat, serui ipsius palatii sperantes cancellariũ mane iuxta cõsuetudinẽ ad curiã ascensurũ, parati ante ianuã cõsistebãt, vt eũ venientẽ cum paucis admittẽtes, milites eius excluderent. Odo vero magister stabuli, cũ eorum intellexisset consilium, repente descendens è palatio, cancellarium, quòd ei periculum imminebat, edocuit. Qui paucos amicorum secum retinens, milites & hostiarios, qui ante domũ eius conuenerant, vt euntem ad curiam sequerentur, iussit abscedere. Constantinus itaque castellanus vbi spem & opinionem suam elusam animaduertit, mittens pleroſque palatii seruos, quos ciuibus notissimos esse cognouerat, per singulas vrbis regiones eos distribuit, iussitque clamare vt vniuersi ciues ad arma concurrerent, & domũ cancellarii qui paratis iam nauibus cum thesauris regius fugere decreuerat, obsiderent. His vrbe com-

Constãtinus castellanus palatii custos in cancellarium.

mota rumoribus, Herueus Floridus quem non tam familiaritas cancellarii, quàm ipse de se plurimum loquens palatinis suspectum fecerat, cum Rogerio comite Auellini secus palatium equitabat. Quem cùm vidissent clientes Gayti Richardi ac plerique alii viri, qui iam illuc armati confluxerant, irruerũt in eum, & equo deiectum gladiis transfoderunt. Inde comitem persequentes cum extra portam vrbis in planum quod palatio adiacet peruenissent, fugiendi spe sublata, iam in eum lanceas intendebant, cum rex vt ad fenestras palatii quid tumultus esset prospectum venerat, exclamans multum illis interminatus est, nisi sibi viuum illum & incolumem assignarent. Sic eorum impetu vix compresso, cum aliter comitem liberare non posset, iussit eũ in castello maris summa diligentia custodiri. Tunc verò sagittarii curiæ qui nunquam in seditionibus vbi lucri spes appareat vltimi consueuerunt occurrere, cum his quos superius coniurasse diximus, magnaque prę terea confluentium virorum multitudine, domũ cancellarii circumuallant. Symon autem Pictauensis cuius diligentiæ domus eiusdem cura commissa fuerat, milites peditesque prout locorum opportunitas exigebat, per murorum disponens ambitum, singula loca congrua defensione prę muniuit. Militũ verò maximã partẽ repẽtinus plebis cõcursus excluserat. Cãcellarius vbi rẽ videt in id discriminis deuenisse, cũ plerisq; viris nobilib⁹, quos à se nõ passus erat discedere, per ecclesiã quę

Herueus Floridus occisus.

Cancellarius in Cãpanariũ ecclesiæ se recipit vbi obsidetur.

domui ſuæ erat cõtigua, in Cãpanarii fortiſsimã, vt in plano munitionem ſe recipit. Erant autem qui ſemper ei familiarius adhęrebant, Carbonellus & Boamũdus Tarſenſes, Gulielmus de ſancto Seuerino, Alduinus Cantuenſis, Hugo Lupinus. Robertus quoque Mellenti comes, cum quibuſdã Francis militibus. Interea Rogerius Tironẽſis magiſter Comeſtabulus, cum militibus ſuis ſuperueniens, viros quos ibi repererat acerrime proturbabat. At vbi iam multitudo populi cõfluentis in immenſum excreuit, reſumptis animis in eum pariter irruentes, tam ipſum quàm eius milites fugere cõpulerũt, domumque cancellarii quæ multo diſtendebatur ambitu, cœperunt ex omni parte totis viribus oppugnare. Obſeſsi vero non ſolum de locis ſibi deſignatis nihilo ſegnius inſtãtibus reſiſtebant, verum etiam apertis aliquoties foribus eorum pẽtes, totã multitudinem audaciſsime repellebãt, longiuſque cogebant abſiſtere. Matthęus quoque notarius & Gaytus Richardus de locis in quibus clauſi fuerant exeuntes, priſtinæ ſe dignitati, nemine prohibente reddiderãt. Qui ſeruis buccinariis accerſitis, præceperunt vt ante domum cancellarii tubis ac tympanis perſonarent. Tunc vniuerſa ciuitas tã Sarraceni quã Chriſtiani ſignũ belli notiſsimũ audiẽtes, iuſſu regis id fieri crediderũt, mox que cum ingenti clamore ac ſtrepitu concurrẽtes cœperunt inſtare vehementius, videnteſq; diutius inſiſtendo nihil proficere, tandẽ ad portam eccleſię magna lignorũ ſtrue oppoſita decreuerũt ignẽ ſupponere.

supponere. Cúmque iam redactis in Carbones foribus liber patuisset introitus, plęrique milites cãcellarii quibus immẽsa virt⁹ periculi metũ sustulerat: opposuerũt se conãtibus introire. Ibi diu multumque summa virtute pugnatum est: his quidẽ vrgentissima necessitate vires & audaciam ministrãte, illis autẽ indignãtibus, quòd paucissimi viri tantæ multitudinis impetum sustinerẽt. Præualente vix tandem multitudine, fatigati se milites in Campanariũ contulerunt. At illi per ecclesiam in domum cancellarii libere transeuntes: milites peditesq; qui muris defendendis operam dabant, repente captos vinctosq; castellanis palatii trãsmiserunt. quos autem repererant de locis adhuc munitioribus resistentes, vt se dederent bonis conditionibus effecerunt. Inde ad expugnandum Campanarium redeuntes, cum iam multis eorum vulneratis acrius instãdo nihil agerent, variis huc illuc consiliis agebantur. Alii multa lignorum coaceruata congerie, supponendum ignem censebãt. nam ex eiusmodi saxis constructum esse Campanariũ, quę perseuerante diutius igne facile dissoluantur. Alii machinas ocyus inferendas, alii cratibus inuectis suffodiendum ab imo Cãpanarium decernebant. Interea cùm rex ad matris petitionẽ è palatio vellet exire, vt ab obsidione populũ amoueret, Matthæus notarius cæterique cõspiratores qui aderant prohibuerunt eum egredi, dicẽtes nõ esse tutum illuc accedere. nam sagittarum ac lapidum circũquaque turbinẽ agitari. Cùmq; viderẽt

Combustę fores ecclesiæ.

nullatenus ea die posse Cāpanariū expugnari, timuerūt ne si res produceretur in crastinū plebis te pescerēt animi, vel pœnitētia ducti desisterēt ab incœpto, cū id regi displicere cognoscerēt. Statuerūt ergo cū cācellario paciſci, vt abiurato regno Siciliæ liceret ei in quā eligeret terram libere transmeare. Missis itaq; nunciis qui hāc ei cōditionē ꝓponerēt, ita demū inter eos transactū est, vt armata Galea cācellarius cū paucis quos eligeret traduceretur in Syriā. Comiti vero Melleti ęteriſq; Francis ad trāsfretādū nauigia parārētur. Nobiles autē viri de regno Siciliæ, qui cū eo in Campanario erāt, terras suas secure ac libere possiderēt, militib' stipēdiariis indultā licētia, vel in curia cōmorādi, vel ad alium locū quēlibet trāseundi. hoc ita sine dolo factū iri iurauerunt, Richardus Syracusanus electus, Matthæus notarius, Gaytus Richard', Rimoaldus Salernitanus archiepiscopus, Ioannes episcopus Maltensis: ipsāq; nocte galeam prępararī fecerunt. Mane verò cancellarium è Cāpanario cum paucis sociis extrahētes, ad portum cū Gallicum perduxerunt. Cūq; Galeam ascenderet, canonici Panhormitani qui aderant rogabant eum vt à sacramento fidelitatis eos absolueret, at ille rem dissimulans, nihil respondit. Tum curiæ familiares cœperūt primò blādius hortari, dehinc acrius & importunius cōminantes instare, vt electioni rē nūciās eligēdi pastoris canonicis potestatē daret. Ille vero vidēs armatā circūfremere multitudinē, tumultuari milites, magnates īdignari, quòd nec dū reuertendi videretur animū abiecisse, metu cō-

Pactio inter tumultuantem populum & cancellarium.

pulsus renũciauit electioni. Moxq; galeã ingress', iussit eã à terra ppelli, suspectũ habẽs populũ magno illuc impetu cõfluentẽ. Itaq; curiæ familiares ad Cãpanariũ regressi, comitẽ Mellenti ceteroſq; Francos eduxerunt, plebisq; seditiosos impetus, & aduentũ Messanensium formidantes, in duobus castellis Parthenico Carinulaque fecerũt illos interim cõmorari, donec eis ad transfretandũ nauigia prouiderent. At cancellarius à portu quàm primum potuit auulsus, per Mazarensium fines australẽ Siciliæ partẽ circuiẽs Lecatulã peruenit, qd castellũ in finibus Agrigentinorũ situm est. Ibi necessario coactus ad terrã egredi præmisit episcopũ Maltẽsem qui dux ei datus fuerat, vt oppidanis ex parte regis preciperet, ne illũ aliquaten' impedirẽt. Iã enim galea procelloso maris turbine fatigata dissolutis cõpagib' naufragiũ minabatur. Cuq; breui tẽporis interuallo cõgrue resarciri nõ posset, neque sine certo capitis periculo liceret cãcellario triduũ ibi trãsigere, nauẽ onerariã in eodẽ inuẽtã littore, à Ianuẽsibus emit, eisdẽque nautis cõductis in Syriã pspere trãsfretauit. Interea Gẽtilis Agrigẽtin' episcop' qui in vallẽ Demenę missus fuerat, reuocatur, & curiæ familiaris efficit. Hẽric' comes mõtis Caueosi, & Richard' Molisii comes, cũ pleriſq; Messanensiũ xxIIII. galeis armatis Panhormũ peruenit, viribusq; freti statũ curiæ innouãt, & x. familiares instituunt, Richardũ Syracusanũ electũ, Gẽtilem Agrigẽtinũ episcopũ, Rumoaldũ Salernitanũ archiepiscopũ, Ioannẽ Maltẽsem episcopum,

Cancellarius in Syriam rauigio discedit.

Lecatula castellum.

Ianuenses pro Genuẽses in littore maris Ligustici.

Gentilis episcopus Agrigentinus reuocatur in curiam.

Rogeriũ comitẽ Giracii, Richardũ Molisii comitem, Henrici montis Caueosi comitem, Matthæũ notarium, Gaytum Richardũ, Galterium decanũ Agrigentinum regis præceptorem. In eo statu curia constituta decernitur imprimis, vti Gilbertus comes Grauinensis, cum filio sub Bertranno comite, pellatur è regno, saluus tamen & incolumis, siquidem his curiæ mandatis vltro parere voluerit. Quòd si viribus vti & militibus adunatis reniti præsumpserit, cum eo deinceps hostiliter agi, & tanquam proditorem totis regni viribus oppugnari. Hoc autem negocium Rogerio comiti Albẽsi, Richardóque de Sagio Fundano comiti delegatur. Qui de totius Apuliæ ciuitatib⁹ immẽsũ congregantes exercitum, Gilbertum comitem in castello quodam, quò se cum vxore receperat, obsederunt. Nam audito curiæ mandato vniuersi milites ab eo discesserant. At ille multam in se procerũ attendens inuidiam, ciuitatum atrox odium nihilque spei sibi relictum intelligens, elegit se Richardo comiti Fũdano cum thesauris suis eo pacto dedere, vt liceret ei cum vxore ac liberis in partes Syriæ trãsmeare. Eo sic expulso, cogitabãt etiã curiæ magnates Hugonẽ comitẽ Catacẽsem, quia cancellarii cõsanguineus erat, expellere. Sed quia nullius consilii, nullius audaciæ homo erat, vt vel occulte paraturus insidias, vel ex præcipiti magnum ausurus aliquid timeretur, maluerũt ei parcere, spẽrãtes eo ipso posse reginæ indignationẽ aliquaten⁹ mitigari. Post paucos dies Galter⁹ Agri-

Galterius Agrigentin⁹ regis præceptor

Gilbertus comes Grauinensis obsidetur.

gētin' cōducta plebis multitudine metuq; cōpul sis canonicis cōsentiēte curia, nō tā electus quā violēter intrusus, Pāhormitanę regimē suscepit ecclesiæ. Ea res his qui cācellario fauerāt, ipsiq; reginæ plurimū spei subtraxit. sperabant tamē Romanū pōtificē id quod actū fuerat, ratum non habiturū, cum non sponte cancellarium, sed capitalibus minis adactū electioni renunciasse constaret. Quod autem vi metúve gestum fuerit, ratum non habere prętorem. Eiusmodi vero metum intercessisse qui & in constantissimum virum cadere posset, nulli dubium erat, neque tam manifesta res vllis testibus indigebat. His accedebat quod Petrus Caietanus Romanæ curiæ subdiaconus certissime promiserat, electionem hanc nihil roboris habituram, septingentasque auri vncias opera studioq; reginę acceperat Romano pontifici deferendas. Pars autem contraria cuius opinio pręualuit, asserebat in eo statu Romanam esse curiam, vt voluntati procerum Siciliæ non audeat obuiare, neque cēseat immēsam pecuniam ob firmandā electionē sibi oblatam in eo necessitatis articulo contemnēdam. Hoc itaq; negocio paucis diebus protracto, ne videretur pręcipitari sententia, demum Romanus pontifex electionem ratam habuit, ipsumque iussit electum à suffraganeis episcopis consecrari. Qui tantæ dignitatis culmine sublimatus, repente statum immutauit curię, summamque sibi potestatem retinens, Matthæum notarium & Gētilem Agrigentinum episcopum sub se familiares

Galterius Agrigentinus. Panhormitanus episcopus.

Terræ motus in Sicilia, Catania, Calabria.

instituit. Eodē anno quarta die Februarii circa primam horam eiusdem diei vehemēs terremotus tā ta Siciliam concussit violētia, vt in Calabria quoque circa Rhegiū oppidaque proxima sentiretur. Catanienſium opulentissima ciuitas vsqueadeo subuersa est, vt ne vna quidē domus in vrbe superstes remāserit. Viri ac mulieres circiter XV. M. cū episcopo eiusdem ciuitatis, maximaque parte monachorum sub ruina sunt ædificiorum oppressi.

Leontiū Opp. d. ex motu subuersū.

Leontium nobile Syracusanorum oppidum eadē terræ cōcussione subuersum, oppidanorum plerosque ruentium ędificiorū mole cōsumpsit. Multa præterea in finibus Catanienſium ac Syracusanorū castella diruta sunt. multis in locis terra dehiscens, & nouos protulit fontes & veterum nōnullos obstruxit, eaq; pars AEthnei cacuminis quæ Tauromínium respicit, visa est aliquātulum subsedisse. Syracusis Arethusa fons nominatissimus quē ab AElide Græciæ ciuitate fama est in Sicilia occultis meatibus deriuari, de limpido turbulentus effectus, saporem salsum multa maris admixtione contraxit. Taius, fons quidem aquis vberrimus, qui de pede mōtis iuxta Casale Sarracenorū egreditur, quasi duarum horarum spatio manens obstructus, aquas continuit, magnoque dehinc erūpens impetu, sanguinei coloris latice per vnius spatium horę mirantium oculis indigenarum exhibuit. Messanę vero mare cum tranquillissimū esset, in se ipsum primo se contrahens, paulisper cessit à littore, deinde pedetētim rediēs præfixas litto

Prodigia mira.

Arethusa fons.

Taius.

ris metas transiliit, murosque ciuitatis alluens, ipsis & se portis infudit. His aliisque prodigiis curiæ familiares eorumque fautores perterriti, arbitrabãtur nouitatẽ hanc rerum magnam Siculis calamitatem portendere. Timebant ergo ne cancellarius ope & consilio Constantinopolitani imperatoris, qui legatos eius vt ferebatur, benigne susceperat, regnum Siciliæ collectis viribus occuparet. Nec vero dubium erat plerosque regni comites ac proceres illius aduentum auidissime prẽstolari. Credebant autẽ etiã Robertum comitem Lorotelli reginæ voluntatem & imperium, cuius opera nuper ab exilio reuocatus fuerat, procul dubio secuturum. Dum igitur aduersus ea quæ accidere poterant multis se consiliis, & artibus præmunirent: repente de morte cancellarii certissimus ad curiam rumor perlatus, & Reginę prorsus animũ deiecit, & partem contrariam in id roboris ac securitatis euexit, vt nihil sibi deinceps æstimarent difficultatis aut periculi formidandũ. Itaq; summa regni potestas, & negotiorum cognitio penes Galterium archiepiscopum Pãhormitanum erat, qui sibi regem eatenus suspecta satis familiaritate deuinxerat, vt non tam curiam quàm regẽ ipsum regere videretur.

Cancellarius mortuus.

EXCVDEBAT GVIL. MORELIVS
IMPENSIS MATHVRINI DV
PVYS, LVTETIAE PARISIORVM,
CAL. SEPTEMBR. M. D. L.